

కాలవాహిని 456

(నవల)

రచన :

చిట్టిబాబు

విజయసారథి పబ్లికేషన్స్,

విజయవాడ-2.

విజయసారథి ప్రచురణ-2.

ప్రథమ ముద్రణ :

ఫిబ్రవరి — 1965

అన్ని హక్కులు

ప్రకాశకులవి.

మూల్యం : రు. 3-00

ముద్రణ :

‘వెంకటరత్నా’

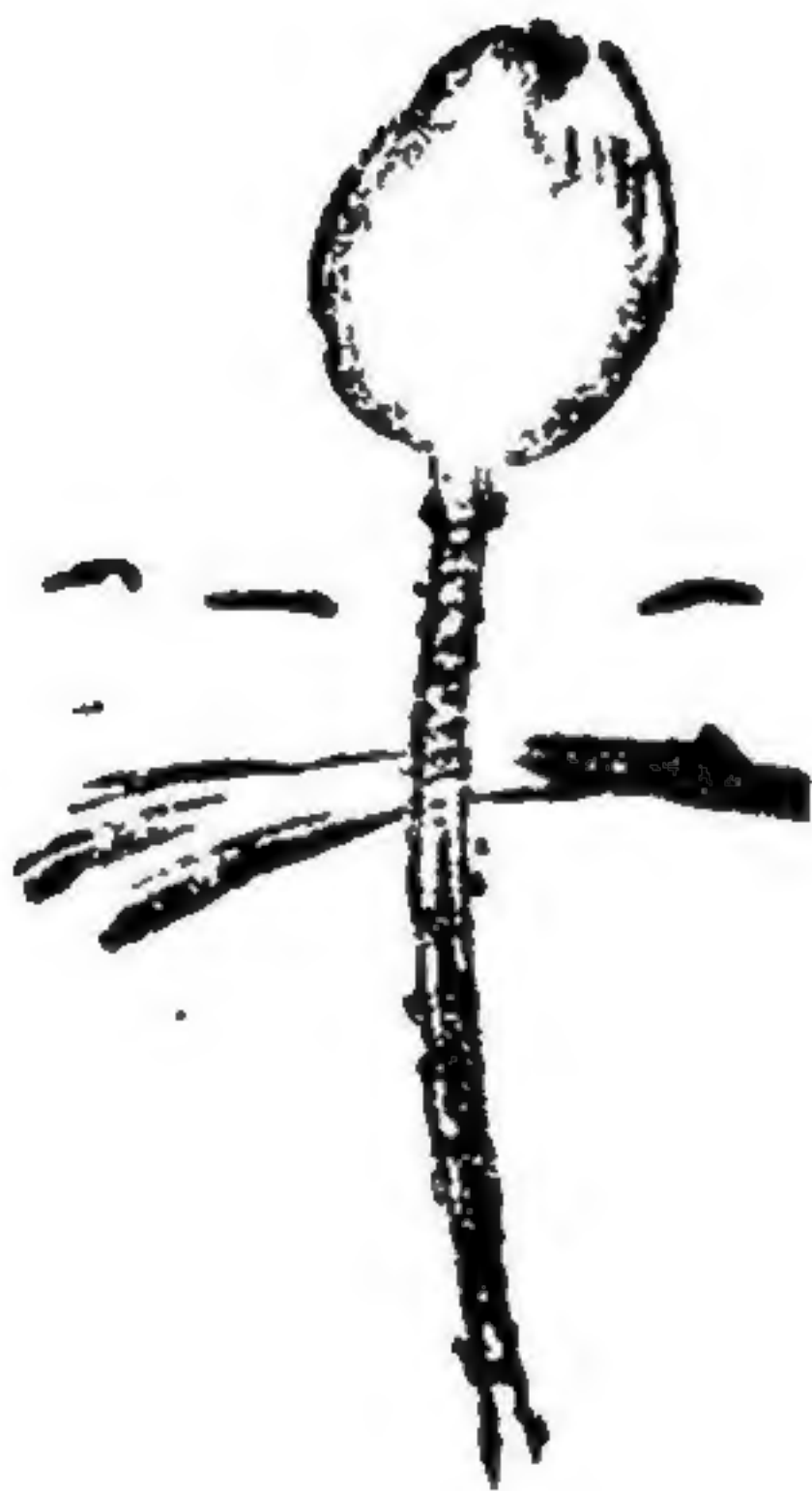
విజయవాడ -2.

అంకితం:

అనాదిగా తన సౌందర్యంతో—
 సౌకుమార్యంతో - ప్రపంచ చరిత్రకే
 ప్రశ్నగా నిల్చిన 'స్త్రీ' ఆంతర్యానికి,
 అందానికి—

—రచయిత.

4

శ్రీమద్భగవద్గీతా
అష్టాదశోధ్యాయః
అష్టాదశోధ్యాయః

కాలవాహిని

ప్రభూ !

ఈ కాలవాహినికి ఆనకట్ట ఎక్కడ? ఎన్ని యుగాల నుంచి ప్రవహిస్తున్నది? అది ఏది? అంతమెక్కడ? అది మధ్యాంతాలమధ్య మానవుణ్ణి ఆటవస్తువులా చూసే నీ లీలలు ఎంత చిత్రమైనవి! విశ్వజగత్తును మోహింపజేసే, నీ మాయానాటకంలో ఎన్ని అంకాలున్నాయి - ఇంకా ఎంత కాలం యీ జీవితాన్ని కాలవాహినిలో ప్రవహింపజేస్తావ్?

మానవులందరినీ రకరకాలుగా సృష్టించావు. కాళ్ళ జీవితాలతో చదరంగ మాడుతున్నావు. ప్రాణం వున్న మనుష్యుల్ని పావుల్లాగా చూశావు. మానవజీవితాల్లో కలసి ఒరుసుకుని ప్రవహిస్తున్నావు.

ఐతే, లీలచేసిన అకుచారం ఏమిటి? నిన్ను ఆరాధించింది, పూజించింది, ప్రేమించింది. హృదయాన్ని కడిగి పూలమాలగా గుచ్చి నీ మెడలో అలంకరించింది. నిన్ను తప్ప, ఈ జీవితంలో దేన్నీ వాంఛించలేదు? ఎందుకీ, నిన్ను యగా లీల హృదయాన్ని బద్దలుకొట్టావు - పవిత్రప్రేమలో కాలకూట విషాన్ని ఒలికించడం వలన నీకు వచ్చిన లాభ మేమిటి?

మదనమోహనుడవేనే - మరి నిన్ను ప్రేమించడం
ఆరాధించడం అపచారమేనా?—ఇలా ఎన్ని యుగాలనించి
ఎన్ని వేల హృదయాలు నీ పాదాలకింద నలిగిపోయాయి—
పోతున్నాయి?

నిన్నగాక మొన్న కళ్యాణవేదికమధ్య-కుంకుమతో
మెరిసిన లలాటాన్ని, నీ చేత్తో—బొట్టుతుడిచావు. నల్లగాజుల్ని
ముక్కముక్కలుజేశావు - నీ ముందు యిలా పాలిపోయి
పడివున్న యీ మనిషి - నిన్ను ఎవరూ ప్రేమించనంత
గాఢంగా ప్రేమించటమేనా తప్పు.

ఐతే లీల ఈ పసికందుని ఎక్కడ దాచుకుంటుంది?—
ఈ పాపని ప్రసాదించడంలో నీ ఆంతర్యమేమిటి? క్షణంలో
నవ్వించి, క్షణంలోని సగంలో ఏడ్పించే నీ ఆగాధ హృద
యాన్ని అర్థంచేసుకునే దెన్నడు?—

లీల అ నేఈ పేరు “నీలీల” కాదుకదా?

ఈ చీకటి వేదికలో వెల్లురు-నవ్వుల్లో మృదుత్వం -
పూపులో రంగు - ప్రేమలో తీపి - తరంగాల్లో నురుగు—
జీవితంలో చీకటి? ఎంత అద్భుతంగా సృజించావు—ఈ చిత్ర
మైన చీవన వాటికని?

చావు, బ్రతుకు—!

చీకటి, వెన్నెల

సుఖమూ, దుఃఖమూ—

ఇవన్నీ నీవు ఆడుకునే ఆటలా?

అసలు—

ఈ విశాలవేదికని ఎన్ని ఏళ్ళు కష్టపడి నిర్మించావు?
‘నటించబడే ఈ బ్రతుకులో నటనా?’

జీవిత సంధ్యాసూర్యుడని, తల్లికనుపు చించుకుని బైట
పడకముందే ప్రతివాణ్ణి ఎందుకు కావలించుకుంటుంది?

తల్లి రొమ్ములో తడి ఆరకముందే, ఎందుకు బిడ్డని
తన్నుకెత్తావు - నిన్న కొగిలిలో వెచ్చగా కాలిన పెదవులు
యివ్వాలి బిగుసుకుపోతున్నాయి - నిన్న పాక్షినీణ శృతులు
యిప్పుడు శిశి వేలాడుతున్నాయి - నీవు అద్భుతమైన
నటుడవేనా?

నీవు వున్నావని నిరూపించడంకోసమేనా యిన్ని
పనులుచేయడం? - అందుకోసమే నీవు నటిస్తున్నావా? ఐతే
మానవులకన్నా మౌఝలో అధికుడివి? అస్థియాలు
చేయడంలో తప్ప!

ప్రపంచం తలుపులు తెర్చావు. మానవుణ్ణి, దీన్ని
విడిచి యిలా వాడుకోమన్నావు. ఈ యింటికి కొన్ని సగిషీలు
చెక్కావు. రంగులు వేసి అలంకరించావు?

గలగలపారే కృష్ణ, మెలికలు తిరిగిన జీలొనరి,
అజంతా శిల్పాలు, కాష్మీర్ పూలు, పారసీక సుందరీమణులు
ముగ్ధమోహన ప్రకృతి, మంచుమూత్యాలు, పాలవెన్నెల,
కామిక చీకటి

ఇవన్నీ చేయడానికి ఎన్నియుగాలు పట్టింది?—

*

*

*

ఈ విశ్వంలోక లో ‘విశ్వం’ ఒక వ్యక్తి.

ఈ లోకం అతనికి అర్థంకాలేదు. లీల జీవితం సంఘ
చక్రాలకింద బలయింది

పసిపిల్ల ఏడ్చిస్తే పగిలే హృదయం, పూల
శగ్ధానికి పులకించే మనసు, తుంగాన్ని చూసి నృత్యం
చేయాలనే తలాపు, మదనమోహానుడిమూడు మైదుర్చే
తనవు!

ఇలాంటి లీల జీవితం ఎందుకు గంగచాలయింది?

విశ్వం ఎంతసేపు ఏడ్చాడో అర్థంకాలేదు.

లీల నల్లనయ్య పటముడుబడి ఏడుస్తోంది. విశ్వం
కళ్లు నీళ్ళతో మసకలు వేసినయ్. మంచంమీద పడుకున్నా
నిద్రరావడంలేదు. రేపణ్ణించీ ఏంచేయాలి? ఇప్పుడు లీలకి
ఏదారి చూడాలి? పతనమైన మానవహృదయాన్ని
లోకం ఎంతరకు అర్థం చేసుకోగలదు?

మానవుడు ప్రేమమయుడు. కాని మానవుల్ని
ప్రేమించలేని మానసిక బలహీనుడు. సంఘం, నిజాన్ని
బిడ్డబెట్టుకుని తప్పుపనులు చేసే, ఒక విచిత్రమైన మాన
వుల కలయిక. నిజంకాదా? అంటే నిజమనే విశ్వం సమా
ధానం చెప్తాడు

అతనికి ఎప్పుడు నిద్రపట్టిందో? తెల్లటి ఎండకిరణాలు
పరదాల సందుల్లోంచి దూసుకొచ్చేవరకూ మెలుకువ
రాలేదు. కళ్ళు ములుముసున్నాడు. పసిపిల్ల ఏడ్చు విన్ని
స్తోంది. చదీతరంగాల్లో, నిశ్చలంగా పారే ప్రశాంత ప్రభా
తంలో, అలల ఏడుపులాంటి కఠోరమైన ఏడ్పు. బద్ధకం
వదిలిపోయింది, ఒక్కవూపులో తలుపులు తెరుచుకున్నాయి.

మదనమోహనుడి సాదాలదగ్గర పసిపిల్ల ఏడ్చు.
దీపారాధనలేని దీవ్యమంగళవిగ్రహం. చిందరవందరై న
పూజాసామాగ్రి. ఎండిన ఆకులు. లీల లేదు. ఎక్కడికి
వెళ్ళింది, ఈ పసిపిల్లని, యింటిని వదిలి? ఏమయ్యింది లీల.
దీపారాధనలేకుండా విగ్రహాన్ని చూడడం యిదే మొదటి
సారి. ఏమిటిది? ఏమయింది లీల? ఎక్కడికి వెళ్ళింది? 'లీలా,
లీలా' యిలా ఎన్నోసార్లు అరిచాడు. గోడల ప్రతిధ్వని, పిల్ల
ఏడ్చు. అంతకితప్పు యింకేం లేదు.

లేదు - ఇక లీలలేదు. అదృశ్యమయింది. ఇంతకాలం
వరకూ భరిస్తున్న ఈ జీవితబంధనాన్ని ఒదులుకుని, పిల్లని
విశ్వానికొదిలి విశ్వం ఏడ్చాడు. ఇరవైయేళ్ళురాని విశ్వం,
ప్రపంచాన్ని అర్థంచేసుకోలేని విశ్వం ఏడ్చాడు.

మదనమోహన విగ్రహం నవ్వింది.

అవును. నవ్వుక ఏంచేస్తుంది. ఇంతకన్నా చేయ
గల్గిందేమిటి? నూనపుణ్ణి ఏడ్పించటం దేవుడికి నవ్వులాట.
'తనదాకా వస్తేగాని తెలియదన్న పచ్చినిజం',

నాలన్నవారెవ్వరూ లేరు. పున్నదంతా తిన్నారు.
లీల భర్త ముకుందం మరణంతో జీవితం చీకటయింది.
అగాధమైన కాలవాహిని గట్టుకు నెట్టింది. భర్త మరణంతో
లీల హృదయాన్ని సంఘం బద్దలుకొట్టింది.

ఆఖరి యాత్రలో చివరిమజలీ ఈ జీవితం మాన
వుడు పుట్టన్నాడు, కొన్ని సంవత్సరాలు కొన్ని నిమిషాల్లా
గడిచిపోతూ సుఖాలు, దుఃఖాలు బాదరబడి.

వసంత సమీరాల్లో అప్పుడప్పుడూ విషవాయువులు.

పచ్చని జీవితంలో వెచ్చని నిప్పులు - జీవితం ఆనాపాశం.
అది యెంతపాడుగో, ఎవరికీ తెలీదు. ఎవరికయినా కన్పి
స్తుంది, చేతికి అందని ఆకాశంలాగా.

ఆరాత్రీ చుక్కలు దండలాగా వున్నాయి వెన్నెల
విరగబడే-వ్యూతో సన్నగా కురిసే మంచుపూల వానలాగా-
మలకూచిలం ప్రియురాలు వలపులా మురిపిస్తో.

పదిగంటలయింది విశ్వ పసిపిల్లని భుజానవేసు
కున్నాడు. ఏడ్చి ఏడ్చి అలసి నిద్రపోయినపాప - బెజవాడ
స్టేషన్లో రద్దీ - ఎక్కడికీ ప్రయాణం? కాలవాహిని ఎటు
ప్రవహిస్తే అటు టిక్కెట్టులేదు. జేసులో అయిగురూపాయల
చిల్లర!

గజ్జిస్తూ లేటుగా వచ్చిన హఠాతా మెయిలు! జనం
తోక్కిడి ఎక్కువయ్యింది. విశ్వం చోటుచేసుకుని ఎక్కి
కూచున్నాడు. పాప ఏడుస్తూవుంటే, విశ్వం ఓదార్చాలని
విశ్వప్రయత్నం చేస్తున్నాడు. రక్తస్పర్శగలవాళ్ళలాగా
ఆస్థాయిత చూపించాల పదిహేనేళ్ళ పాప రెండుజడలు
వేసుకొనివుంది.

విశ్వం పాలిపోయిన ముఖంలో మెరుపు, కళ్ళల్లో
కాంతి, ఎర్రటి ఒళ్ళు, చిందరవందరైన నొక్కులజుట్టు, ఆ
పాపకి సానుభూతిని, లేదా చిత్రమైన ప్రేమను కల్గజేశాయి.

చేతులు జాచింది. పసిపిల్ల ఒక్కవూపులో పాపచేతు
ల్లోకి దూకింది. విశ్వందిగి కాఫీ తెచ్చాడు. పిల్లకి పట్టిం
చాడు. బుజ్జికడుపు నిండింది, వెచ్చగా పాప ఒళ్ళో నిద్దరో
యింది. విశ్వం కళ్ళతో కృతజ్ఞతలు తెలుపుకున్నాడు. ఏనా

కళ్ళల్లోంచి కారిన కన్నీరు అతని మానసిక వేదనని వ్యక్తం చేస్తూనే వున్నది.

ఈ అందాల పాపపేరు వసంత. సూటుకేసు, గోల్డ్ డైమండ్, రిస్టువాచీ, మొఖమల్ జాజెట్, కాశ్మీర్ సిల్కులంగా, మెల్బోర్, రాళ్ల నెక్లస్, కుడిచేతికి ఆరు బంగారు గాజులు. దీన్నిబట్టి వసంత కలవాళ్ళపిల్లని నిష్కర్షగా చెప్పొచ్చు.

వసంతే ముందు పల్కరించింది పాపని గుండెలకు హతుమంటూ, “మీగు ఎందాకా వెళుతున్నారు. ఎవరీ పాప?”

విశ్వం సమాధాన మిచ్చాడు. మురికిచొక్కాని ముద్దచేస్తున్న కన్నీళ్ళు - “ఎక్కడికి అని యిదమిద్దంగా చెప్పలేను. ఎక్కడికో ఒకచోటకి—”

ఈ విశాలావనిలో నాకు నా అన్న వారెవ్వరూ లేరు, నేనూ, నా అక్క తప్ప. మా అక్కని ఈ లోకం తీవ్రంగా ద్వేషించింది. సున్నితమైన హృదయంలో ఘోర ఆఘాతాల్ని తాకించింది. ఏనా కాకుల్లాంటి లోకులమధ్య, మెలిగాం, బ్రతికాం. మా అక్కయ్య జీవితం కాలవాహినిలో కొట్టుకుపోతుందని నే నెన్నడూ అనుకోలేదు. ఒక రాత్రి ఈ పసిపిల్లని నా కొదిలి ఎక్కడికిపోయిందో నాకు తెలీదు.”

*

*

*

వసంత కళ్ళు ఆర్ద్రమైనాయి—

విశ్వం కథ చెప్పడం మొదలెట్టాడు—

“మా నాన్న లార్డ్రైవర్. అన్నదమ్ముల్లో పంచుకున్నది అయిరెకరాలు. దానినమ్మి లార్డ్రై కొన్నాం— కొంత

కాలంవరకూ అంటే నా పదోవట వరకూ నూ జీవితం హాయిగా సాగిపోయింది.

మా అమ్మ అదొకరకం మనిషి. నిజం చెప్పాలంటే గర్విష్టిది. మానాన్నని చేసుకోవడం ఆవిడకి సుతరామూ ఇష్టంలేదు. అయినా ఋణానుబంధాన్ని ఎవరు తీర్చగలరు? మా అమ్మకి - నాన్నకి పెళ్ళయింది—

స్వతహాగా చాలా అందమైంది. మా నాన్న పెద్ద అందగాడు, కాకపోవచ్చు. కానీ ఆయనకి ఆత్మసంస్కారం ఎంత ఎక్కువో చెప్పడానికి వీలేదు. మానవులలో యింత విశాలహృదయం వుండేవాళ్ళు అరుదుగావొచ్చు. మా అమ్మకి నాన్నకి సరిపడేదికాదు. కడుపున పుట్టిన వాళ్ళ మయినా, మమ్మల్ని నీనంగా చూసేది. మానాన్న ఎంతో సరిపెట్టుకుంటూ వచ్చాడు— కానీ మా అమ్మ ప్రేమకి మేము నోచుకోలేదు.

ఒకరాత్రి చాలా చీకటిగావుంది— జడిపిస్తో చల్లగాలి వీస్తోంది నాన్న లెనుకెళ్ళారు - లారీ, మంచినీడులో - తారురోడ్డుమీద సన్నగా జారిపోతోంది. గంటకి యాభై మైళ్ళ స్పీడులో పోయేలాగీ ఫ్రంట్ టైరు బద్దలయ్యి - చెట్టుగడ్డకున్నది. దాని తర్వాత ఏం జరుగుతుందో మీకు తెలిసే వుంటుంది. నాన్న చావుబతుకుల్లో - నెత్తురుమడుగుల్లో కొట్టుకుంటూ, దీనంగా చచ్చిపోయాడు—

మా నాన్న చావుకబురు రాకముందే, ఆ రాత్రిమా అమ్మ కన్పించలేదు. బహుశా లేచిపోయి వుండవచ్చు. మాకు ఈలోకం చీకటయింది. అక్కాయికి అప్పటికి పన్నెం

డేళ్లు. మాకు బ్రతికే ఆశ లేదు. ఎలా బ్రతకాలి అన్న దో సమస్య. చచ్చిపోదామనుకుని, ఇద్దరం ఒకరాత్రి దిగుడు బావిదాకా వెళ్ళాం. చచ్చిపోయిన నాన్న అంతరాత్మని తల్చుకుని వెక్కివెక్కి ఏడ్చాం—కానీ, మా ఏడుపుకి సమాధానం యిచ్చేవాళ్ళు లేరు. కళ్ళుమూసుకుని దూకుదామనుకున్నాం. కానీ, మాకేదైర్యం లేకపోయింది. ప్రాణభయం మమ్మల్ని నిలవదీసింది.

చచ్చిపోవడమంటే ఏమిటి — అని ప్రశ్నించాను. చనిపోవడమనే పదం తెలుసుగానీ, చావడమంటే యింతే అని యిదమిద్దంగా తెలియని చిన్నతనమది. మా అక్కయ్య నన్ను కాసిలించుకుని వెక్కివెక్కి ఏడ్చింది. ఆ చీకటిరాత్రి, చీకటిలో తుమ్మచెట్లమీదనుంచి వచ్చే గాలి కూడా ఏడ్చింది దానితర్వాత, మా యింటి ప్రక్కవాళ్ళు మమ్మల్ని ఒక నెల దాకా ఆదరించారు. ఇంటిని అద్దెకు యిచ్చి, వచ్చిన డబ్బుతో వూరివాళ్ళ సహకారంతో బ్రతకమన్నారు—కానీ సహకరించేవాళ్ళకన్నా, కాకుల్లాగా పొడుచుకుతినేవాళ్ళే ఎక్కువయ్యారు.

ఈ పరిస్థితుల్లో మా జీవితాల్లో చిత్రంగా కాలు పెట్టిన వాడు. ముకుందం కాలేజీలో చదువుకోడానికొచ్చాడు. మా ఇంట్లో ముందుగదిలో అద్దెపడిగాడు. వెనక గదిలో మా అక్కయ్య నేనూ దుర్భరమైన దారిద్ర్యంతో కొట్టుకుని చచ్చిపోతూ వుండేవాళ్ళం—

ముకుందం చాలా తెలివిగలవాడు. మా పరిస్థితుల్ని

అర్థంచేసుకున్నాడు. మా అక్కయ్య చాలా అందంగా వుండేది. అక్కయ్యంటే, ముకుందానికి ఒకవిధమైన ఆకర్షణ ఏర్పడింది.

మా అక్కయ్యలోకూడా కొన్నిచిత్రమైన మార్పులు కలగడం మొదలెట్టాయి. ముకుందం బూట్లచప్పుడు వినిస్తే చాలు, ముఖం కందిపోవడం, మాటల్ని ఆస్థాయంగా వినడం యిత్యాదులు దానిక్కారణాలు. ఐతే, అక్కయ్య నాకన్నా పెద్దది. నన్ను ప్రేమించేది, లాలించేది. అమ్మ, నాన్న దైవం అన్నీ అక్కయ్యే. అలాంటి అక్కయ్యముందు మాట్లాడాలంటే చాలా బాధగా వుండేది. బాధకంటే భయం అంటే బావుంటుందేమో?

నాకు పదమూడో ఏట అక్కయ్య పెద్దమనిషయింది. ఇంతవరకూ మేం అనుభవించిన జీవితం ఒక ఎత్తూ, ఇక అనుభవించబోయే జీవితం ఒక ఎత్తూ అని అనిపించిందప్పుడు—”

రైలు బిట్రగుంటలో ఆగింది. పాప ఓసారి లేచి కొంచెం ఏడ్చి మళ్ళీ పడుకున్నది— టికెట్ కలెక్టర్ చెకింగ్ కొచ్చాడు. విశ్వం తనకి టికెట్టు లేదని వున్నది వున్నట్టు చెప్పాడు. టికెట్ కలెక్టర్ ముఖం అదోలాపెట్టి చూశాడు. బహుశా యిలాంటివాళ్ళని ఎంతోమందిని చూసివుండొచ్చు.

వసంత బేగ్ తీసి పదిరూపాయలకాయితం అతని కిచ్చింది. టి. సి. ఆశ్చర్యపోయాడు. ఏనా ఏ భావాన్నీ వ్యక్తంచేయలేదు. వసంతవంక కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా చూసి - సిగ్గుతో తలవంచుకున్నాడు విశ్వం.

అప్రయత్నంగా, విశ్వంకశ్శ్లోకి సూటిగా చూసింది వసంత. ఆ చూపులో ఏదో యింద్రజాలంవుంది - ఆడదాని ముందు తలనంచిన మగవాడి ఆంతర్యం వుంది.

విశ్వం తర్వాతకథ చెప్పడం మొదలెట్టాడు -

ఇంజన్ గుమ్...గుమ్...మని బయల్పెట్టింది-విశ్వం నిట్టూర్పు ఇంజన్ నిట్టూర్పులో కలసిపోయింది-తర్వాత...

“ముకుందం - మాయుట్లో ఏర్పరచుకున్న స్థానం చాలా చిత్రమైంది. అతనూ మాయుట్లో ఒక పాత్ర వహించాడు. మాయుట్లో మేం ముగ్గురం వ్యక్తుల మైపోయాము.

మా అక్కయ్య ముకుందంతో చాలా చనువు తీసుకున్నది. వీళ్ళిద్దరి సంబంధంతో-లోకులు కాకులై కూశారు. ప్రతినోళ్ళలోనూ మా అక్కయ్యపేరే నానడం మొదలెట్టింది. అమ్మలాంటి బుద్ధులే కూతురు కొచ్చినయ్యన్నారు. ప్రపంచం మమ్మల్ని హీనంగా చూడడం మొదలెట్టింది. ధనం లేనివాళ్ళు, లోకంలో ప్రేమించుకోడానికూడా అర్హులు కారు-అనే శాసనంవుంది.

ఈ మాట ఆనోట ఆనోటా, ముకుందం తలదగ్గరల చెవిదాకా పోకింది. వాళ్ళనాన్న చండచాసనుడిలాగా, ప్రళయ రుద్రుడిలాగా వచ్చాడు. కొడుకుని, నానా తిట్లు తిట్టాడు. పెద్దచుముఘ్యల్ని పిల్చి పంచాయితీ చేయించాడు.

లోకం మా అక్కయ్యని ఎన్ని మాటలలో - చెప్ప శక్యంకాదు. మర్నాడుస్తులుగా కనిపించేవాళ్ళలో, యింత చండాలం వుంటుందని మే మెన్నమా వూహించలేదు.

ముకుందం వెగించాడు - తలదండ్రుల్లో తెగింపు

చేసుకున్నాడు. తర్వాత కొద్ది రోజులకే, మా అక్కయ్యకి ముకుందానికి పెళ్ళయ్యింది దండల్లో. పెళ్ళికి ఎవరో అయి దాగుగురొచ్చారు. మేమంటే సానుభూతివున్నవాళ్ళు.

ఆయేడే ముకుందం బి. ఎ. ప్యాసై, అయిదార్నెల్లు ఉద్యోగం లేకుండా తిరిగాడు. మా బాధల్ని వినేవాళ్లెవరూ లేకుండా పోయారు. తర్వాత నేను పేపర్లమ్మి రోజుకు షునూరు రూపాయలవలా దాకా సంపాదించడం మొదలెట్టాను. ఏపూట కాపూట గడవడం మొదలెట్టింది. దాని తర్వాత బాధలు ఒక కొలిక్కొచ్చిన మాట నిజం !

ఈ పరిస్థితుల్లోనే, ముకుందానికి చిన్న పేషెంట్ ఉద్యోగం దొరికింది. ఆ తర్వాత మా జీవితం ఫరవాలే దనిపించింది. కొద్ది కొద్దిగా నిలదొక్కుకున్నాం. జీవితం గాడి తప్పిందనుకున్నది, కొద్దిగా గాడిన పడింది - కటిక చీకటిలో కొన్నాటి కాంతిలాగా.

ఇలా కొద్దికాలం గడిచింది. మా అక్కయ్యకి గర్భిణీ వచ్చింది. దాని తర్వాత మా అక్కయ్యలో మంచి పనులదాతనం వచ్చింది -

మాటల్లో మెరుపు, కళ్ళల్లో కాంతి ఎత్తుగావున్న కనుపు, ముకుందం మాటల్ని వింటే, మైమెచ్చే శరీరం - మా అక్కయ్యని కొద్దికాలంలో మాతృమూర్తిని చేయబోతున్నాయి. అనుకున్న రోజులు ఆసన్నమైనాయి. ఒక రాత్రి తొమ్మిది గంటలకి మా అక్కయ్య ఒక పాపని కన్నది. ఆ సాపే లీలక్క కూతురూ; మీ ఒళ్లోవున్న పాప!

ఈపాప తండ్రి గొడవ పుట్టింది. ఒకరాత్రి, అంతు పాప తోమ్మివోరోజున పండుకున్న మా ముకుందంబావ, మరి నిద్రనించి లేవనేలేదు. నూ అక్కయ్య హృదయం బద్దలయ్యింది. పచ్చని మొఖాన ఎఱుఱిబొట్టు చెరిగిపోయింది. గాజులుబద్దలై చేతుల్ని గీసుకున్నాయి— మా జీవితం నలిగి నాశనమయింది. మా అక్కయికి మరి స్థిమితం తప్పింది — ఉన్నాదినిలా వాగడం మొదలెట్టింది.

మళ్ళీనాకు బాధలు తప్పనేలేదు. ఇంతచిన్నవయస్సు లోనే, జీవితాన్ని గురించి అర్థంచేసుకున్నాను. చదువు ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి. లోనే ఆగిపోయింది. మళ్ళీ పాతజీవితం మొదలయింది.

మా అక్కయ్య పిచ్చి రానురానూ ఎక్కువయ్యింది. పిల్లని తీవ్రంగా ద్వేషించడం మొదలెట్టింది. ఒకరాత్రి, జీవితాన్ని, ప్రపంచాన్ని గురించి తీవ్రంగా వినుబొందింది. పిచ్చి పిచ్చిగా వాగడం మొదలెట్టింది పిల్లనీ, నన్నూ నానా తిట్లు తిట్టింది. మావల్లనే జీవితం నాశనమయిందంది. దుర్భరమైన పరిస్థితుల్లో — ఒకరాత్రి ‘లీల’ నాకు యీ పిల్లనొదిలి ఎక్కడికో పోయింది. ఏం చేసుకోను ఈ పిల్లని? — నాకు ప్రపంచం చీకటయింది. ఏం చెయ్యాలో తోచలేదు. ఒకరాత్రి ఈపాపని తీసుకుని రైలెక్కాను. అదృష్టవశాత్తూ మీరు కన్పించారు. నా బాధని హృదయపూర్వకంగా అర్థంచేసుకున్నారు. నాకు ఏం చెయ్యాలో అర్థంకావడంలేదు. ఇలా వచ్చేశాను —” విశ్వం కళ్ళు ఆర్ద్రమైనాయి. ముఖాన్ని చేతుల్లో దాచుకున్నాడు.

వసంత విశ్వంముఖాన్ని చేతో పెక తిరిగి. పట్టుకు
వెనక్కి తోసింది. కళ్ళ ఏళ్ళని చేతో తుడిచింది. విశ్వం
వసంత భుజంమీద, తల ఆన్చుకుని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాడు.
వసంత ఆప్యాయతతో విశ్వంనడుంచుట్టూ చేతులు వేసింది.

ఇది యిలా ఎందుకు జరిగింది? వసంత ఎవరు?—
విశ్వం ఎవరు?— ఇంత అనుబంధం ఎందుకు కుదిరింది?—
దీనికి సమాధానాలు చెప్పడం కష్టం. జీవితముక విత్రమైన
అనుబంధం. ఈ కాలవాహినిలో మానవులు ఎక్కడ,
ఎందుకు, ఎప్పుడు, ఎలా పరిచయమౌతారు?—అంటే చెప్ప
డం చాలా కష్టం.

ఈ జీవన వాహిని యుగయుగాల్నించి ప్రవహిస్తూనే
వుంది. మానవులు ఈ జీవితాన్ని చీకటైనా వెలుగులా
ప్రేమిస్తున్నారు. కాలం మానవుణ్ణి, తనకి లోబర్చుకుంటూనే
వుంది. సుఖదుఃఖాల కతీతమైన జీవితం ఏదీ అంటే - దాని
కెవ్వరూ సమాధానం చెప్పలేరు.

జీవితం విత్రమైన అనుబంధం. కలువ కన్నులూ,
సంపంగి ముక్కు, సన్నజాజి కంటిరెప్పలూ, కాంక్షతో
అల్లాడే మనస్సూ, రెపరెపలాడే యవ్వనపు మిసిమీగల
వసంత, అందమైన విశ్వాన్ని కావలించుకుని మైముర్చి
పోయింది. ఇదే ప్రేమమయ జీవితం - ఇదే తీపి అనుబంధం.

జీవితం రకరకాల మనుష్యులికి, రకరకాలుగా కన్పి
స్తుంది. క్షణికజీవితంలో, సుఖాన్ని మరగిన మనిషి, ఇదే జీవి
తం, ఇదే అనందం అనుకుంటాడు - జీవితం రోజూ పూల
పాన్పులా భ్రమిస్తాడు - ప్రేమిస్తాడు. ఎదురుచెట్టలు తగిలే,

త్వరలోనే మానిపోతాయిగానీ, హృదయానికి ఎదురుదెబ్బ తగితే, ఒకోసారి దీనితాంతం వరకూ మానిపోవు.

విశ్వం వసంతభుజంమీద తల ఆన్చుకునే వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాడు. అలా ఎంతసేపు ఏడ్చాడో, అర్థంకాతేదు. వసంత ఆప్యాయంగా వీపుమీద నిమురుతోంది.

తూర్పురేఖలు వెల్తుర్ని కావిలించుకుంటున్నాయి. తెల్లమబ్బులు ఆకాశంమీద అల్లుకుంటున్నాయి ఉషోదయం పూగులాడుతోంది. తెల్లమబ్బుల్లోంచి ఎఱ్ఱకీరణాలు వేళ్ళాడుతున్నాయి.

పాపాయి నిద్రలోంచి ఏడుస్తూ లేచింది. మద్రాసు సెంట్రల్ స్టేషనులో నెమ్మదిగా జరుగుతూ, ఆగబోతోంది రైలు. పాపాయిని తన చిన్న రొమ్మలకీ అదుముకున్నది వసంత పాపాయి ఆనందంతో కళ్ళుమూసింది. బోసినోరు తెచ్చి నవ్వింది. బుగ్గల్ని చేతుల్లో గోముగా నిమిరింది.

పిల్లల్ని ఆడించే నేర్పు ఒక్క ఆడదానికే తెలుసు. తనవెచ్చని వక్షంలో పిల్లల్ని హత్తుకుని, మృదువైన లేత పెదాల్లో ఓర్పుగా లాలించి జోలపాడే అత్యద్భుతమైన కళని విధాత ఆడదానికి పారబోశాడు.

పసిపాప వసంతనే లీలగా భావిస్తున్నదేమో? - వసంత ఒక్క ముక్కకూడా మాటాడలేదు. ప్రతిమాటలోనూ, ప్రతి చూపులోనూ అర్థంస్ఫురించే భావాలున్నాయి. వసంత స్వతహాగా చాలా తక్కువగా మాటాడే మనిషి. కానీ, హృదయం విజాలమైంది. మానవుల్ని యితరగాగా ప్రేమించేవాళ్ళ లోకంలో అరుదుగా వుండొచ్చు.

“అయితే మీరు ఎందుకా అనే భావం లేకుండానే, యిందాకా వచ్చారు. మీరూ నేనూ కలుసుకోవడం బహుశా అనుబంధం కావచ్చు. ఈ సామాజిక పరిస్థితుల్లో— మానవుల అంతగాంతరాల్ని కనుగొనటం తేలికయిన విషయం కాదని నాకు తెలుసు. మీరు మా యింటికి రండి— ఇంత చిన్నపిల్ల యిలా అడుగుతుందేమిటా అని మీరు బాధ పడక్కర్లేదు— లేదా ఆశ్చర్యపోనక్కర్లేదు—” వసంత చెప్పుకుపోతూనే వున్నది.

“మీరు ఒంటరిగా, ఎక్కడైనా బ్రతిగ్గులరు. కానీ లోకం అంటే తెలియని ఈ పసిగందు విషయం ఏమిటి?— నన్ను అనుకుంటున్నారని, బహుశా కన్నతల్లిలా భ్రమసి పుండవచ్చు. అలా కాదు అనడానికి కారణాలు మీరు విశదంచేయలేదని నాకు తెలుసు మీరు మీ పాపని ఆధరించ వచ్చు— ప్రేమించవచ్చు. అంతమాత్రాన మాతృమూర్తిలా అన్ని బాధ్యతలూ తీర్చగలరనే నమ్మకం నాక్కలగటలేదు. ఎంచాతనంటే, మీకు పదహారేళ్ళకన్నా ఎక్కువలేవు. జీవితాన్ని చూసింది మీరు ఒక్కకోణంలోనే. కానీ జీవితాన్ని చూడడానికి చాలా కొణాలుంటాయని— ఒక్కో కోణం ఒక్కో జీవితపు బాటనీ, మీరు తెలుసుకోవాలంటే, కనీసం యింకా పనిసరివత్సరాలన్నా పడుంది”

విశ్వం—వసంతచెప్పిన మాటలన్నీ దీక్షగా వున్నాయి. మాటలనుధ్యలో చూపులుకలుసుకోవడం ప్రారంభించాయి. ఒక తీయని నిషా యిద్దర్నీ ఆవరించింది. ఇలాంటినిపాటు ఆవరించుకోకపోతే, తీయని అనుబంధాలు మిగలకపోవచ్చు

ఇలా చాలాసేపు ప్లేషన్లో కూర్చున్నారు. పాపకి పాలుబట్టడంలో ఇద్దరూ మరింత సన్నిహితులయ్యారు. ఇంతలో ఫియట్ కార్లోంచి ఒక అందమైన అమ్మాయి, ఒక నడికారులో వున్న కారుద్రైవరూ దిగొచ్చారు.

విశ్వాన్ని, చేతులోవున్న పాపనీ చూసి ఆశ్చర్యపోయారు. విశ్వం ముఖంలోవున్న కళనిచూసి కొత్తగా ద్రైవర్ తో పాటువచ్చిన అమ్మాయి చలించిపోయింది.

వసంతే విశ్వానికి వాళ్ళనీ, వాళ్ళని విశ్వానికి పరిచయంచేసింది. కొత్తగావచ్చిన ఈ రంగుల సీతాకోక చిలుక పేరు “మదన” — వసంత పెద్దమ్మగారమ్మాయి. కాలేజీలో చదువుతూంది హైదరాబాద్ లో. మాటలో అహంకారం, నడకలో తీవి కొట్టొచ్చినట్టు కనిపిస్తున్నాయి.

వసంత విశ్వం చెయ్యిపట్టుకుని “రండి” అన్నది.

వసంత మారుమాట్లాడలేదు. ‘రండి’ అన్న పదంతప్ప. విశ్వం అంతకన్నా మారు మాట్లాడలేదు. మదన గుఱ్ఱాలా కవాత్ తొక్కుతూ నడుస్తోంది.

వసంత వెనకేపోయి ప్రక్కనే కార్లో కూచోబడ్డాడు విశ్వం. బర్మని స్టార్టయింది కారు. వసంత, విశ్వం చెయ్యి ఆప్యాయంగా నిమిరింది. దాన్లో ‘భయపడమ, బాధ్యతనాది ధైర్యంగావుండు’ అనే హెచ్చరిక కనిపించసాగింది.

మానవుల్లో దానవులంటే, ఎక్కడ? — అని వెతిక సక్కలేదు. దానవులు — మానవులు మనలోనే వున్నారు. మానసియులైన మనుష్యులు తరుచూ మన క్కనిపిస్తూనే

పుంటారు. వీరి జీవితాలు లోయల్లా అగాధాలు. అయినా వెన్నలా సున్నితాలు పూలలో మృదుత్వం, పసిపాప నవ్వు లోని సుతిమెత్తన వీళ్ల హృదయంలో పున్నాయి.

వసంతచూపుల్లో ఆర్ద్రతకి— విశ్వం హృదయంలో ఒక ఆశ దీపంలా వెల్గింది. జీవితంలో జయించగలను, నిలబడగలను అనే నమ్మకం కుదిరింది. తనకి 'వసంత' అనే అవలంబన లేకపోతే, తాను ఏనాడో నేలరాలిపోయేవాడు. ఇంత తక్కువ పరిచయంలోనే, యింత పెద్దపూహారావడం నిజంగా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం. ఈ పూహాకి తనలో తాను నవ్వు కున్నాడు విశ్వం.

దేశకాల పరిస్థితుల్ని సమన్వయం చేసుకోవడమంటే, యిదో విధం కాబోలు—అన్న భావం విశ్వం హృదయంలో మెదలసాగింది. కారు పోయిపోయి ఒక పెద్ద కాంపౌండ్ లో ఆగింది.

దీన్నిబట్టి మనం పూహించుకోగల్గింది ఏమిటంటే, విశ్వం హృదయంద్వారా వసంత అనే దేవతచాటున తాను ఛాయగా బ్రతగ్గలడు. వీళ్లది ధనాగారం. ఇక్కడ తనలాంటి నిర్భాగ్యులు చాలామంది బ్రతుకుతున్నారు.

ఐతే ఒకటి— తనని వసంత హృదయపూర్వకంగా ప్రేమిస్తుంది. లేదా గౌరవిస్తుంది.

ఇక్కడ తనకో ప్రత్యేకస్థానం లభించవచ్చు. లేదా కడుపు నింపుకునే అనామనుషిగానన్నా పరిగణించవచ్చు. వసంత హృదయం విశాలమైంది. దానికిసాక్షి తనహృదయం.

ఇంతకన్నా లోకానికి తాను చెప్పుకోగల్గినంత సంజాయిషీ
యింకేమీలేదు.

వసంత తండ్రికి దాదాపు యాభైవేళ్లు వుండొచ్చు.
మంచి హుందాయిన విగ్రహం. కోరమీసాలు, చేతికి
రత్నాలపుంగరాలు. కళ్ళల్లో నిండుతనం దీన్నిబట్టి—
సంస్కారం మిగిలిన మనసిలా భావించవచ్చు.

ఆయనకి కొడుకులేరు. ఉన్నదల్లా ఒక్కవసంతే; పెద్ద
కాంట్రాక్టరు. లక్షల్ని గడించాడు. అంతులేని బీదతనం
లోంచి పైకొచ్చాడు. అవృష్టదేవత వరించి.ది. కష్టాల్లోంచి
సుఖాల్లోకి వచ్చిపడ్డాడు.

భార్య వసంతని కని, వసంత పసినాటే, కన్నబిడ్డని
కళ్ళ చూడమండనే మరణించింది. ఆవిడ ఆశ్రోశమల్లా
వసంతని పూలల్లోపెట్టి పెంచమనీ - ఆమె అభీష్టానికి అడ్డం
చెప్పవద్దనీ—

తండ్రి వసంతని పూలల్లోపెట్టి పెంచాడు.

ఒక తెల్లవారుజామున వసంతతల్లి యీలోకంలోంచి
ఏదో ఎవరూచూడని లోకాని కెగిరిపోయింది. వసంత తండ్రి
ఎంత ఏడ్చాడో చెప్పడానికివీలేదు వసంతని ఆమె యిష్టప్రకారమే
పెంచాడు. తర్వాత ఇరుగుపొరుగులూ, చుట్టూపక్కలు
ఘోషించినా ఆయన పెళ్ళిప్రయత్నం తలపెట్టలేదు.

ఇలా పదేళ్ళపాటు వసంతని పెంచుకొచ్చాడు వసంత
వయస్సుతోపాటు ఆయనకనకూడా పెరుగుతూవచ్చింది.
ఈ విశాల ధనాగారానికి అధికారిణి వసంత మాత్రమే.
తండ్రి ఒర్రి సంచాడనాపకుడు నామకుడైన యజమాని.

కూతురు అభీష్టానికి ఆయన . ఎన్నడూ ఎదురుచెప్పలేదు. కూతురుకోసం ఈనాటి వరకూ ఏంచెయ్యాలో అన్నీ చేశాడు. ఆవిడ ముసిమనుమలదాకా కూడా తినదగినంత సంపాదించాడు.

విశ్వాన్ని చూస్తే ఆయన గతజీవితం కీలులా తిరిగింది.

2

ప్రపంచంలో ఎన్నోరకాల మనుష్యులున్నారు. కొందరికి ఈ జీవితం రోజూ పూలపాన్పులాగానూ, కొందరికి ముళ్ళకంచెలానూ కన్పిస్తున్నది. జీవితం యింత ఆశాదీపనూ? అన్నిస్తుందికూడా. మానవ జీవనసౌందర్యం, “జనాల” నే ఎవారుల్లో ఖూలుపూయిస్తుంది. సుఖాన్ని దుఃఖంలా, అందని ద్రాక్షలా భ్రమించేవానూ, దుఃఖాన్ని కూడా సుఖంలా మోహించి ప్రేమించేవారూ రకరకాలైన వాళ్ళు. నయాగరా జలపాతంలో తీయని సంగీతం-సూదర లోకంలో తీయని వేణుగానం- నిద్రలో తీయని మత్తుకలలు- భార్య పిలుపులో ప్రియురాలి వలపులాంటి తీయనిరాగం - కొందరికి ఈ లోకమంతా తీపి పిలుపు!

“అన్నీవున్నా అనుభవించనేరని దౌర్భాగ్యంలో వున్న దేశకాల పరిస్థితులు” ఎక్కడోవిన్నా. ఈమాట ఆక్షరాలా నిజం. చాలా సత్యం దాగివున్న దనిపిస్తుంది. నిజం స్పష్టమూ వినకపోయినా ఎప్పుడో విన్నట్టుంటుంది.

ఇలాంటి జీవితమే ప్రసాదరావుది. ఒక్కొక్కరి చూసి ఎంత ప్రేమించాలనిపిస్తుందో - ఒక్కొక్కరి చూసి అంత ద్వేషించాలనిపిస్తుంది. కన్నతల్లికూడా ఒక్కోపిల్లమీద ఎందుకు ఏహ్యమో మనకర్థంకాదు. అది బహుశా తల్లికూడా అర్థమైవుండదు. అయిదుగురి అన్నదమ్ముల్లో ప్రసాదరావు మధ్యవాడు. తండ్రి లక్షాధికారి.

న్యాయం నిష్పలాంటిదే గాకుండా, భయంకరమైంది కూడాను. నిష్కర్షగా నిజంచెప్పేవాళ్ళలోకంలో శత్రువులు. ప్రసాదరావు లోకంలో వున్నతల్లో ఒకడు. కానీ చెడ్డవాడుగా లోకం పరిగణించింది. ప్రపంచం యిలా ఎందుకు పరిగణించిందో ఎవరికీ అర్థంకాదు. కన్నతండ్రి అసహ్యించుకున్నాడు కాలేజీలో ఒక అమ్మాయిని అశారవ పరిచినందుకు. ఒకడి పక్క పళ్ళు పూడిదన్నిన కారణాన రాడీజ్బుకు నాయకుడయ్యాడు కాలేజీలో. ఎక్స్కర్షన్లో విద్యార్థుల డబ్బు కాజేసిన లెక్చరర్కి ఎదురు తిరిగినందుకు, దుర్మార్గుడుగా శారవాన్ని నిలబెట్టింది విద్యార్థిబృందం.

కారణం లేకుండానే, అన్నదమ్ములు అసహ్యించుకునేవాళ్ళు. తల్లి అన్నంబెడ్తూ ముఖం ముటముటలాడించుకునేది. తండ్రి ఆజన్మశత్రువులా పరిగణించేవాడు. ఇలా 'జీవితం' ప్రసాదరావుకి చెడ్డవాడనే శారవం ప్రసాదించింది.

ప్రసాదరావు జీవితం నానాటికీ దుర్భరమవసాగింది. తప్పులు చేయకుండా నిందలు భరించసాగింది. జీవితమంతా విరక్తి కలగసాగింది. ప్రపంచంలో సంస్కారులుగా ఇప్పుడు పరిగణించబడేవాళ్ళు ఒకా నొకనాడు ఆరితేరిన రాడీలు.

ఇలా ధుర్భరజీవితం సాగుతున్న రోజుల్లోనే వీరేశ
లింగంగారి వితంతు వివాహాల ఉద్యమం ముమ్మరంగా
సాగుతోంది. అది ఒక ప్రవాహం. ఈ ప్రవాహంలో ప్రసాద
రావుకూడా కొట్టుకుపోయాడు. ప్రతినాటా, ప్రతినోటా
ప్రసాదరావుపేరు మార్కెట్లో పోయింది. ఇతని ప్రతి పలుకూ,
భావావేశంలా దొర్లి పోసాగింది ఈ ఆకర్షణ ప్రభావంలో
ఈగలాగా కొట్టుకుపోసాగింది. 'సుభద్ర' అనే అమ్మాయి
కులానికి సాలె. భర్త చిన్నప్పడే అంటే, వ్రాహ్మకందని పసి
రెక్కల్లో వున్నప్పడే రాలి నేలకూలిపోయాడు. అప్పట్నుంచీ
ప్రసాదరావుంటే ఒకవిధమైన ఆకర్షణకు లోనుకాసాగింది.
ఎంత అపురూపదామనుకున్నా ఈ మనస్సు ఆగిచావదు.
దీనిక్కారణాలు స్పష్టంగా యివి అని చెప్పలేము.

ప్రసాదరావు సుభద్ర ఒకచోట ఒకరోజున కల్సు
కున్నాడు. సుభద్రలో మంచి అందం వున్నది. ఈ అందా
నికి ప్రసాదరావు జోహార్లర్పించాడు. కులమత బేధాలు
సమూలంగా నాశనం చెయ్యాలనే విషయంమీద యిద్దరూ
ఎంతో తీవ్రంగా చర్చించారు. విప్లవనాయకుడు ప్రసాద
రావు హృదయం ఉదాత్తమైంది.

పరిచయాలు పరిచయాలుగావుంటే "ప్రేమ" అనే
పదం పుట్టడానికి వీలేదు. పరిచయంలో కళ్ళూ కళ్ళూ కలు
స్తాయి. మనసులూ మనసులూ మూర్ఖా మూర్ఖాడుకుంటాయి.
జడత్వంకోంచి మార్దవత్వం ఉద్భవించి "ప్రేమతత్వం"
భాసిస్తుంది. ఇలా ఒకరాత్రి సుభద్ర కళ్ళల్లోకి ప్రసాదరావు
చూచాడు. సుభద్ర స్క్రూతో వేదా మమకారంతో తలవం
చింది. ప్రసాదరావు సుభద్ర భుజంమీద చేయివేసాడు

తియ్యని నిమా ఆవరించింది. ప్రపంచం కన్పించ లేదు ఇద్దరూ ఒకటై, ఏకమై వీణలో ప్రేమరాగమై అను రాగాన్ని ఆలాపించుకున్నారు.

సుభద్రా, ప్రసాదరావుల ప్రేమ పరాకాష్ఠ నందు కున్నది. ఈ సంఘటనతో ప్రసాదరావుకి ఇంట్లో వున్న గౌరవ ప్రపత్తులు పెద్దేలుమని కూలిపోయినయ్. తండ్రి : తనకడుపున చెడబుట్టావని ఛడామడా తిట్టిపోశాడు తల్లి మాట్లాడనేలేదు. అన్నలూ, వదిల్లూ, తన్నొక వింతజంతువుగా చూడడం మొదలెట్టారు తమ్ముళ్ళని మాటాడొద్దని కట్టుదిట్టం చేశాడు తండ్రి.

అలాగే కొన్ని రోజులవరకూ సరి పెట్టుకుంటూ వచ్చాడు. కానీ విధి తనకు ఎదురుతిరిగింది. తండ్రి ఒక రోజున సుభద్రా యింటికి నిప్పపెట్టమని రౌడీలను పంపించాడు. ప్రసాదరావుకి ఈ విషయం తెలిసింది. ఆ రాత్రికి రాతే సుభద్రాని అక్కణ్ణించి తప్పించి, మద్రాస్ తీసుకొచ్చి రిజిస్టర్ మేరేజ్ చేసుకున్నాడు. కొడుకు ఆనందం సహించలేని తండ్రి వుండేకన్నా లేకపోతేనే మంచి దనిపించింది దతనికి, అప్పట్లో.

మద్రాసొచ్చి కొన్ని రోజులు అప్తకష్టాలు పడ్డారు. దారీ తెన్నూ తెలియని చీకటిమార్గంలో పయనించాడు ప్రసాదరావు ఉద్యోగం సయ్యోగం లేదు సుభద్రా నగలమ్మితే పదిహేనొందలరూపాయ లొచ్చినయ్. ఈ పరిస్థితుల్లో 'జగన్' తో పరిచయమయింది.

జగన్ తండ్రికి ఒక్కడే కొడుకు. పెద్ద కంట్రాక్టరు. ప్రసాదరావుకి, జగన్ సిఫార్సుతో తండ్రిదగ్గర గుమాస్తా

ఉద్యోగం యిప్పించాడు. జీవితం ఒక దారిన బడ్డది—నిజాయి
తీగా పనిచేశాడు. మానవత్వంగల మనిషిగా పరిగణించ
బడ్డాడు. వేలకివేలు తన చేతిమీదుగా తిప్పాడు. ఒక్క
నాడన్నా, ఒక్క మాటన్నా పడకుండా పనిచేశాడు. జగన్
తండ్రికి ప్రసాదరావంతు మంచి సదభిప్రాయం కుదిరింది.
ఇంత సత్యసంధుణ్ణి యింతవర కెన్నడూ చూసిన పాపాన పోలే
దాయన. ఇన్నేళ్ళనించి ఎంతోమందిని చూశాడు. జీవితంలో
ఎన్నో ఒడుదుడుకుల్ని అనుభవించాడు. కానీ యింత నిజా
యితీగల మమఘ్నల్ని ఎక్కడా చూసివరగడు. తన కొడు
క్కన్నా ఇతను చాలా రెట్లు గౌరవనీయుడు అనిపించింది దతనికి.

జగన్ కి జీవితంలో విలాసా లెక్కువైనాయి. అతని
జీవితం నానాటికీ దిగజారసాగింది. ఒక ఆంగ్లోయిండియన్
లేడీ విలాసాల్లో మైమర్చిపోయాడు. ప్రపంచాన్ని, తనని
ప్రాణప్రదంగా ప్రేమించే తండ్రిని ఆటవస్తువుగా చూడడం
మొదలెట్టాడు.

ఇంతకాలంవరకూ బాగా బ్రతికిన సంసారం పతనా
వస్థలో పాదంమోపింది. కొడుకు తప్పతాగి అర్ధరాత్రి ఇంటి
కొచ్చేవాడు. ప్రతినోటా నానడం మొదలయింది. తండ్రికి
ఆత్మశాంతి లోపించింది.

కొడుక్కోసం తన రక్తాన్నంతా ధారబోశాడు. ప్రతి
క్షణమూ జీవితాన్ని జగన్ కోసం వ్యర్థంచేశాడు. ప్రయో
జకుడైన కొడుకునుకన్న తండ్రిగా గర్వించాడు. కానీ ఇప్పుడు
జరిగిందేమిటి? తాను కట్టుకున్న ఆశాసాధం ఫెళుక్కున
విరిగి కూలింది. ఈ లోకం చీకటయింది.

కొడుకుజీవితం యింత పతనావస్థలోకి దిగజారుతుందని తండ్రి ఎన్నడూ వూహించలేదు. 'వెన్నెలనిభ్రమసి - చీకటిని ప్రేమించాడు' - తన పితృప్రేమతో కొడుకులో అనురాగద్వారాన్ని తెరిచాడు. కానీ యింత అన్యాయం జరుగుతుందని ఆయనెన్నడూ వూహించలేదు. 'న్యాయానికి శిక్ష అన్యాయం జరగడమా?'

జగన్ ఒకరాత్రి తప్పతాగి యింటికొచ్చాడు. తండ్రిని డబ్బుయివ్వమన్నాడు. మత్తులో కళ్ళు బెరుకమ్ముకున్నాయి. ఏం మాట్లాడుతున్నాడో తెలియని మసకపెన్నెల్లాంటి మత్తు. డబ్బు - డబ్బు - డబ్బు!

తండ్రి ఒక్కమాటన్నా మాటాడలేదు. ఇదే సమయంలో ప్రసాదరావు యిక్కడికొచ్చాడు. డబ్బుకోసం జగన్ గర్జిస్తున్నాడు. తండ్రి ఒక్కమాటైనా మాటాడలేదు. జగన్ కి మెరుక్కరీలెట్ల కాంతిలో మత్తు ఎక్కువయింది. తాగిన నిషా తుణ తుణానికి ఎక్కువైతేంది. అప్పటివరకూ ప్రసాదరావు దర్వాజాదగ్గరే నుంచున్నాడు. జగన్ కి తండ్రి చేతికట్ట దొరికింది తండ్రికి కొడుక్కి పెనుగులాటప్రారంభమైంది. ప్రసాదరావు తలుపులు తోసుకుని లోలికొచ్చాడు. జగన్ ఎత్తినకట్ట తగిలే తండ్రితల దెబ్బకి ఫెడేల్ మని పగిలిపోయేది.

మెరుపులాగా ప్రసాదరావు కట్టకి అడ్డంపచ్చాడు. ప్రసాదరావు నుదురు ఫెడిలుమని పగిలిపోయింది. తెల్లటి

గడ్డల్నిండా ఎట్టనినెత్తురు కళుక్కుమనిపించింది. జగన్ నిషా సగంవరకూ దిగిపోయింది.

అయినా తండ్రినీ, ప్రసాదరావునీ ఎదిరిస్తూనే వున్నాడు. ప్రసాదరావు కోపం మిన్నముట్టి పోయింది. 'కర్రదించ' మని ప్రసాదరావు గర్జించాడు. ప్రసాదరావులో యింత కోపాన్ని జగన్ గానీ జగన్ తండ్రిగానీ, యింతకు ముందెన్నడూ చూసి ఎరగరు.

ప్రసాదరావు కోపంతో నిలువెల్లా గర్జించాడు. ఎడా పేడా చెంపలు పగిలిపోయేట్టు కొట్టాడుజగన్ను. ప్రసాదరావు ఛేళుకులతో జగన్ మత్తు దిగిపోయింది.

ప్రసాదరావు యిలా అన్నాడు:

“జగన్ ! మానవుడు పోశనమై పోవడానికి ఎన్నో రకాల కారణాలున్నాయి. అనాదిగా నాశనమౌతున్న మానవుల్ని మన మెందర్నో చూస్తున్నాం. కన్నతల్లిపోయి కళ్లు తెరిచి లోకం చూడలేని పసికూసని నిన్ను పెంచాడు. పెద్దచేశాడు. చదువు, సభ్యత, సంస్కారం అన్నీ వున్నాయి. అన్నీ నేర్పాడు. కన్నతల్లికన్నా మిన్నగా పెంచాడు. తనలో వున్న ప్రతినెత్తురుగొట్టునూ నీరుగా మార్చాడు. ఇదేనా నీవు యిచ్చే ప్రతిఫలం? కన్న తండ్రికి నీవు యింతకన్నా యివ్వగలిగిన బహుమానం ఏమిటి! నీలోవున్న ప్రతి రక్త కణమూ, ఆయన పోగుచేసిన వే. ఇదేనా నీవు కన్నతండ్రికి చేయగలిగిన న్యాయం?”

జగన్ లో మృదుత్వం మేల్కొన్నది. ప్రశ్నార్థకం మొగ్గలై తొడిగి పూలు పూసింది. జగన్ తండ్రి కాళ్ళ

మీదపడి యేడ్చాడు. ప్రసాదరావు ముఖంలోంచి యింకా రక్తం కారుతూనేవుంది. జగన్ తండ్రి కన్నీళ్లు కారుస్తూ కొడుకును కావిలించుకున్నాడు. ఇద్దరూ అలా యెంతసేపున్నా కో యెవరికీ తెలీదు. గంటలు నిమిషాల్లాగ డచిపోయి నాయి. కొడుకు కన్నీళ్లు తుడుస్తూ, ఏడుస్తున్న కన్నతండ్రి! 'మమకారం' - యీ పదం యిందుకనేగా ప్రపంచంలో ఇత కాలంవరకూ బ్రతికింది!

రాత్రి పన్నెండింటికి జగన్ ప్రసాదరావుకోసం వచ్చాడు, తుమించమని అడగటానికి. అదే సమయంలో ప్రసాదరావు దాన్నే కోరదామనుకుంటున్నాడు. జగన్ వచ్చి వాకిట్లో తచ్చాడుతున్నాడు. రక్తపుగుడ్డల్ని పార వేయడానికి సుభద్ర తలుపుతీసింది. నీడలోనుంచున్న జగన్ ని సుభద్ర చూసింది. 'ఎవరూ?' అన్నది. 'నేను వదినా! దుర్మార్గుణి - జగన్ ని' అన్నాడు జగన్.

ఈ మాటవిని ప్రసాదరావు లేచొచ్చాడు. జగన్ చేతిని ఆప్యాయంతో నిమిరాడు. జగణ్ కి కళ్ళవెంట నీళ్ళొచ్చినాయి. సుభద్ర కళ్ళనీళ్లు తుడుచుకుంటోంది.

"చూశావా తమ్ముడూ, ఒదిన ఏడుస్తోంది! ఛీ తప్పు కదూ, ఏడవకు" అన్నాడు, జగన్ ని ఉద్దేశించి ప్రసాదరావు. 'ఈ మధురక్షణం, యింకోసారి జీవితంలో రాదు' అనుకున్నది సుభద్ర. ప్రేమించుకోవాలంటే భార్యాభర్తలే కానక్కరలేదు; ఒక తల్లికడుపున పుట్టిన పిల్లలే కానక్కరలేదు. ప్రేమతో ప్రపంచ చరిత్రనే మార్చవచ్చు. కొత్త లోకాల్ని సృష్టించవచ్చు. ఈ ప్రేమ యెంత మధురమైందో,

అంత భయంకరమైంది. మానవజీవితంలో కొత్త అనుభూతుల లోతుల్ని తరచి తరచి తెరిపించే ఒక విశ్వనూత్న కళాసృష్టి ప్రియ.

ఈ సంఘటన మామూలుదానికన్నా నిత్య జీవితంలో జరిగే సంఘటనలకన్నా పెద్ద చిత్రమైందేమీ కాదు. అయినా దీనికి విలువున్నది. జీవమున్నది. ఈసారితో జగన్, ప్రసాదులు అతుక్కుపోయారు.

జగన్ ని సుభద్ర మరిదికన్నా ఆప్యాయంగా ఆదరించింది. జగన్ వదినకన్నా బాగా ప్రేమించేవాడు. జీవితంలో కొన్ని సంఘటనలు చిత్రంగా, మెరుపుల్లాగా జరిగిపోతాయి. ఇలా యెందుకు జరిగినయ్యి అంటే యెవరూ చెప్పలేరు. దీనికి సమాధానం చెప్పలేని కొన్ని క్షణాలు కొన్ని పరిస్థితుల్లో ప్రతివాడి జీవితంలోను అడ్డుగోడల్లా నిలుస్తాయి.

కాలచక్రం ఆగకుండా తిరుగుతూనే వుంది. ఎన్నో చిత్రమైన మార్పుల్ని తెస్తూ, సుఖదుఃఖాల్ని చిరునవ్వుతో మిళితంచేసుకుంటూ తిరిగే, ఎవరూ ఆపలేని యీ కాలచక్రం! జగన్ తండ్రికి రక్తపుపోటు వచ్చింది. ప్రపంచాన్నే కొనగలిగిన చక్రివర్తుల్ని - వీరాధివీరుల శిరస్సుల్ని వేటుతో తెగ వేయగల్గిన రారాజుల్ని - మృత్యువు నవ్వుతూ ఆహ్వానిస్తోనే వుంది. ఇంతఘుచులకన్నా అతీతమైనవాడేమీ కాదుగా జగన్ మోహన్ తండ్రి? మృత్యువు ఆయనకి రానురానూ దాపయ్యింది.

మృత్యువును యెవ్వరూ ఆపలేరు. ఆపటం యెవ్వరి శక్త్యూకా కాదు. ఒక ప్రశాంత ప్రభాతంలో జగన్ తండ్రి

అ స్తమించాడు. కానీ అంతకి క్రితం సాయంత్రం ప్రి డ్ క్ దగ్గి
రుండి రాయించిన విల్లులో జగన్ కీ, ప్రసాద్ కీ చెరి ఆరు
లక్షలూ ఆస్తిపంపకం జరిగివుంది.

మానవుల్ని ఒకరు ఎంత గాఢంగా ప్రేమిస్తారు!
ప్రేమకి ఆడా మగా తారతమ్యంలేదుగదా - అష్టకష్టాలు
పడి, ఒక అంతస్తులో కొచ్చిన ప్రసాదు ఈనాటికి లక్షాధి
కారయ్యాడు.

పాపాల్ని భరించలేనివాళ్లు కొందరున్నారు. ఆ కోవ
లోనివారేగదా ప్రసాదరావు. జగన్ తండ్రి ఇలా ఎందుకు
చేశాడు? తానెవ్వరు? తాను యెవ్వరికి సంబంధించినవాడు.
అన్నదమ్ముల్ని తెల్లదాడుల్ని అందర్ని వదులుకుని ఒక
ఆత్మీయురాలికోసం, ఏమీ ఆలోచించుకోకుండా వచ్చే
శాడు.

తను పస్తుల్లో చచ్చిపోయినా యిక్కడ అడిగే దిక్కు
లేదు. కానీ తనని విధాత యెందుకనో అన్యాయం చెయ్య
లేదు. దానికి సాక్ష్యం తన హృదయం. తన హృదయాన్ని
తాను ఎన్నడూ కించపరచుకోలేదు.

ఈ మద్రాసునగరం-కానీ యిక్కడున్న మత్తు, నిషా
నానాటికీ ఎక్కువవుతూనే వుండిగాని దిగజారడంలేదు.
మాయజేయడం, మనుషుల్ని మార్చడం యిక్కడ పుటక
తోనే నేర్చుకున్నారేమో అనిపిస్తుంది. కాని యిక్కడా
మహానుభావులున్నారు. జగన్ తండ్రి అంతగాక ఇంకెంత?
తనని యెందుకు గౌరవించాడు? గౌరవాన్ని ప్రేమలోకి
మార్చుకున్నాడు చల్లనిచూపు చూశాడు. ఆయన చల్లని

చూపు ప్రభావంతో తాను యివ్వాలి లక్షలకు అధికారి అయ్యాడు.

తాను కష్టపడలేదు. కానీ ఆయన ఎన్ని సంవత్సరాల్నించీ ఎన్ని కానుకలు దాచి యీ లక్షలు చేశాడో? ఆయన సాపాదించింది తనకోసం దాచాడా? దాచి తనకి ధర్మంచేశాడు. ఈ అరులక్షల్ని అనుభవించే అధికారం తనకిలేదు. దీనివల్ల జగన్ కి, తనకి మధ్య పెద్ద అగాధం ఏర్పడొచ్చు. మనస్పర్థలు రాజి రగిలి పొగలు సెగలవచ్చు. భగవాన్! ఏమిటి నాకి అగ్నిపరీక్ష?

తెల్లారి ఎనిమిది గంటలయింది. ఉదయం హాయిగా మత్తుగా జోగుతోంది. మంచు ముత్యాలు యికా యిగిరి పోలేదు. తుమ్మెదలు గులాబీపూల్లో తొండాల్ని చొలిపి, మకరందాన్ని జుట్టేస్తున్నాయి. తలపు తలపులో, పిలుపు! పిలుపు పిలుపులో వలపు. కన్నెపిల్ల చిరునవ్వులా వున్న చల్లని గాలి మెల్లిగా వీస్తో—

ప్రసాదరావు కళ్ళు నులుముకొనిచూచాడు సుభద్ర వనదేవతలా వుంది. తల్లోంచి జారిపోయే పచ్చగన్నేరు పూవు. వెంట్రుకల కొనల్నించి జారిపడే నీటిచుక్కలు. సింధూర తిలకంతో సుందరంగా నిగనిగలాడోన్న నొసట బొట్టు. సుభద్ర దగ్గరకొచ్చి నిలబడింది.

అదృష్టదేవతలా నిలబడ్డ సుభద్ర నమంచుట్టు చేయ్యివేసి. చిరునవ్వు సవాడు ప్రసాదరావు. భర్త వెంట్రుకల్ని, విమురుతూ ఆనుకుని నిలబడ్డది సుభద్ర. ఒళ్ళోకూచొచ్చిపెట్టుకుని, ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. సుభద్ర

తన్మయంతో అరమోడ్పు కన్నులతో, పరవశించి పోసా
గింది. 'ఊ, ఏమిటి? మరీ చిన్నపిల్లాడల్లే అంది

ఇంతలో బయట బూట్లశబ్దమయింది. సుభద్ర భర్త
ఒళ్ళోంచి లేచి తలుపుతీసింది. ప్రసాదరావు లేచినుంచు
న్నాడు. జగన్ వచ్చాడు.

“దేవతలా వుంది మా సుభా ఒదిన” అన్నాడు.

జగన్ ముఖం పొర్ణమివెన్నెలలా, కృష్ణానది నీరులా
నిశ్చలంగా, వుంది. ప్రసాదరావు దిగ్భ్రాంతి చెందాడు, తాను
అనుకున్న దొకటి; ఇప్పుడు జరిగింది మరొకటి. జగన్ కీ
తనకీ సుధ్య పెద్ద ఆగాధం ఏర్పడుతుందని శంకించాడు. కాని,
అలా జరగటానికి ఏలేదు అన్నట్లు మధురహాసం - యిది
యదార్థమా? నటనా? గాఢమైన 'సందిగ్ధత'.

జగన్ ప్రసాదరావుకి దగ్గరగావచ్చి కూర్చున్నాడు.
'అలావున్నావేం అన్నయ్యా' అన్నాడు ప్రసాదరావును దే
శించి. ప్రసాదరావు జగన్ భుజమీద చెయ్యివేసి “ఏం
లేదు తెమ్ముడూ” అన్నాడు ఆ చిరునవ్వులో మంచి గాంభీ
ర్యం వుంది.

సుభద్ర కాఫీ తెచ్చింది. 'ఏం ఒదినా, కాఫీ తెచ్చావా
మరిదికి' అన్నాడు. సుభద్ర బుగ్గలు సొట్టలుపడేలా నవ్వింది.
ప్రసాదూ గంభీరంగా నెమ్మదిగా నవ్వాడు. ప్రసాదూ
జగన్ కాఫీ తాగుతున్నారు. ఇంతలో ప్రసాదరావు నవ్వుతూ;

“చూడు జగన్. నన్ను నీవు అపార్థం చేసుకోవనుకుం
టున్నాను. నేనం నీ 'హక్కు'ను దుర్వినియోగం చేసుకున్నా
నేమో, అక్రమంగా హస్తగతం చేసుకున్నా నేమో అని
బాధపడుతున్నాను. న్యాయంగా, యిందులో నాదోషమేమీ

లేదు. ఒక్కనాడన్నా నేను యింతఅదృష్టానికి అధినేతనొకా
నని భావించలేదు_ అసలు నాకు ఆ తలంపే లేదు!

“ప్రపంచం ఒక నాటకరంగం. ఎక్కి-దిగే మను
ష్యుల్లో ఎప్పుడూ నిండిప్రవహిస్తూనేవుంది ఇదిజీవనవాహిని.
ఈ వాహినిలో నేనూ చిన్న చేపపిల్లలా కొట్టుకొచ్చాను.
అనాదరణగల ఈలోకంలో ఆదరం లభించింది. మానవత్వం
గల మనిషిగా పరిగణించబడ్డాను. ఆశౌరవం నాకు ఎందుకు
లభించిందో నాకే అర్థంకాలేదు. ఇవ్వాలి, నన్ను నీ సోద
రుడుగా శౌరవించావు. ఇది నాఅదృష్టంగా భావిస్తున్నాను.
నిన్ను నేనొకరాత్రి అనుకోని పుడ్రేకంలో చేయిచేసు
కున్నాను ఇవ్వాలి నిన్ను హృదయపూర్వకంగా ప్రేమిస్తు
న్నాను. క్షమాభిక్ష అర్థిస్తున్నాను. తర్వాత, నన్ను నీవు
అర్థంచేసుకున్నావు. మన విలువైన స్నేహం, అమోఘ
మైన ప్రేమగా మారింది. ఇంతకన్నా నేను చేయగలిగింది,
చెప్పగలిగింది యింకేమీ లేదు—”

జగన్ ప్రసాదరావు చేతులు పట్టుకున్నాడు.
“అన్నయ్యా, గతజీవితంలో నేను ఎన్నో తప్పులు చేశాను.
నన్ను, నా వంశాన్ని సమూలంగా అప్రతిష్టపాలుజేశాను.
నా జ్ఞాననేత్రాన్ని తెరిపించావు - శౌరవాన్ని నిలబెట్టావు.
దీనికి నేనెన్నడూ ఋణంతీర్చుకోలేను. మానాన్న చేసి
దాట్లో తప్పేమీలేదు. ముందుచూపు చూశాడు. జీవితాన్ని
సమంగా ప్రేమించగల సహృదయత్వం ఆమెనలో పొంగి
పొర్లింది. నిన్నూ, నన్నూ ఒకతల్లిబిడ్డలా ప్రేమించాడు.
ఇలా చేసినందుకు నాకెంతో సంతోషంగా వుంది—”

ప్రసాదరావు. సుభద్రా శిలావిగ్రహాల్లా నిలబడి వున్నారు.

“ఒదినా, నీకు చెల్లెల్ని తేవాలనివుంది” అన్నాడు. సుభద్ర నవ్వింది. ‘అంతకన్నా ఏంకావాలిబాబూ’ అన్నది.

ఇలా కొంతకాలం జరిగాక, జగన్ ఒకరాత్రి ఒక నూత్న వధువును వెంటబెట్టుకొచ్చాడు. ‘సుమిత్ర’ ఆ అమ్మాయిపేరు. ‘ఎక్కడో’ దొరికింది యీ అదృష్టదీపం, వెంటతెచ్చానన్నయ్యా’ అన్నాడు. ప్రసాద్ తమ్ముడిచేయ్యి పట్టుకుని- ‘ప్రపంచంలో ఒక వున్నతుడిగా నిరూపించ బడ్డావ్ తమ్ముడా’ అన్నాడు.

ఆరాత్రి సుభద్ర, చెల్లెలికి వాలెడేసి, పూలుపెట్టి, బుగ్గ పుణికి, ‘నిక్కడిదమ్మా ఈ వజ్రం, నూ వరాలమరిదికి దొరికింది’ అన్నది. దానికి సుమిత్రనవ్వి ‘వజ్రాన్ని సానబెట్ట గలిగిన సరసులు - మీ మరిదిని నమ్ముకు నొచ్చానమ్మా, అక్కయ్యా’ అన్నది.

సుభద్ర సుమిత్ర బుగ్గల్ని ముద్దెట్టుకుని నవ్వింది. అక్కయ్యచేతుల్లో చెల్లెలు ముఖం దాచుకున్నది. పులకలెత్తే సిగ్గు!

ఇవి ఆనాటి కొన్ని మధురక్షణాలు.

ఇలా జీవితం హాయిగా సాగిపోయింది. అన్నదమ్ములు కాకపోయినా, అంతకన్నా మినుమిక్కిలిగా వాళ్ళు జీవితాన్ని కొనసాగించారు. ప్రసాద్ మాట జగన్ ఎన్నడూ జవదాటి ఎరగడు.

లారీలుకొని వ్యాపారం చేశారు. మామిడితోటల్ని కాంట్రాక్ట్ చేశారు. సిరెత్తుకొచ్చింది. ఎంత ఇన్ కమ్ టాక్స్ కట్టేవాళ్ళో లెక్కలేకుండా పోయింది.

ప్రపంచ చరిత్రనే వూగులాడించే మహా తరమైన సోదరప్రేమ. గణనీయమైన విశ్వ ధాత్రిలోన క్రాంతికాపురం ఇద్దరూ ఒకేమేడలో సాగించారు. సుమిత్రా, సుభద్రా, ఒకే అక్కచెల్లెళ్ళలాగా బ్రతుకు సాగించారు. కొంతకాలం తర్వాత, ప్రసాదరావు మేడ కట్టించుకుని ఈ మేడలో కొచ్చేశాడు. ఇందులో దురుద్దేశంలేదు. అది మాత్రం నిజం.

ఇలా కాలం జరిగిపోతూనేవుంది. సుభద్ర మాతృమూర్తి కాబోతోంది. ఇది అదృష్టకరమైనవార్త. ప్రసాదరావు, జగన్, సుమిత్రా దాదాపూ పండుగ జేసుకున్నంత సంబరపడ్డారు నెలలు నిండుకొచ్చినయ్.

కాన్ను కష్టమైంది. కన్నతల్లి బ్రతుకుతుందనే ఆశ లేదు. ఎన్నో చేశారు. రక్తం వరదలయ్యింది. ధారలకొద్దీ నెత్తురు. పసిబిడ్డగొంతు గావురుమవి వినిపించింది. ప్రసాదరావు, జగన్ ల ముఖాలు ఆనందంతోమిలమిల్లాడున్నాయి.

మాతృమూర్తి సుభద్ర కళ్ళు తెర్చి చూసింది. కాంతి విగోళమైన కళ్ళు. మృత్యుచ్ఛాయలు ముసురుకున్న ఒళ్ళు. మాట రావడంలేదు. పక్కలో పసిపాప. తల్లిబిడ్డని రొమ్ముల కదుముకుంది. ముద్దు పెట్టుకోబోయింది. కళ్ళు కన్నీళ్ళు కారు స్తున్నాయి. బిడ్డను తనవైపుకుతిప్పకోవాలనే తల్లిప్రయత్నం. కానీ రొమ్ములో పాలులేవు. తల్లి కన్నీళ్ళు ధారాపాతంగా

ప్రవహిస్తున్నాయి. సుమిత్ర దగ్గరుండి అక్కయ్య కన్నీళ్ళు తుడుస్తోంది. 'మీ బావగారు, మీ బావగారు' అన్నది సుమిత్రతో—

సుమిత్ర వెళ్ళి వెళ్ళి ఏడుస్తో, 'బావగారూ, అక్కయ్య....' అన్నది. అని గావురుమని ఏడ్చింది. ప్రసాద రావు గుండెలు అవిసిపోయినయ్. జగన్ యెదటే కుప్పగా కూలిపోయాడు.

సుభద్ర ఎగజ్వాసతో రొప్పసాగింది. మందులు, యింజక్షన్లు, మంత్రసానుల హడావుడి! భారనుచూసి అంత బాధలోనూ నవ్వి 'చివరిచూపు చూడండి' అన్నది. ప్రసాద రావు పసిపిల్లాడిలా వెళ్ళి వెళ్ళి ఏడ్చాడు. గుండె బద్దలయ్యింది. భార్య కన్నీళ్ళు తుడిచాడు. చివరిసారి భర్త వెంట్రుకల్ని నిమిరిందామె.

“చూడండి, కన్నతల్లినికావాలనే నా తీయనికలలు, యివ్వాలతో ఫలించాయనుకున్నాను. నారొమ్మలో పాలని, దాని పసిపెదాలతో పెదాలల్లాడేట్టు తాగితే, మాతృమూర్తిగా ఆర్వాన్ని పొందాలని, ఎన్నో ఆశలు పెట్టుకున్నాను. నిధి ఎదురుతిరిగింది. కాలం నాకు బామై కాటు వేసింది. నా కన్నబిడ్డకి గోరుముద్దలు తినిపించాలనీ, చందమామనుచూసి నవ్వుకోవాలనే ఆకాంక్షలు మరీచికల్లో మంచిసీళ్ళలా యిగిరిపోయినాయి. నాకు తెలుసు. నేను ఎక్కువసేపు బ్రతకను. మృత్యువు నాకు రాను రానూ దగ్గరవుతూంది.”

సుభద్ర కళ్ళలో కన్నీళ్ళు కాలనల్లా ప్రవహించ సాగినయ్యే. ఆయాసంతో గొంతు బిగుసుకుపోయింది ముక్కు ల్లోంచి మాట నెమ్మదిగా వస్తోంది. పెదాలసందుల్లోంచి నెత్తుకుధార—‘నా బిడ్డని ప్రేమతో—ప్రేమతో పెంచండి. యిదే నా చివరికోరిక—ర కపుధార ఆగిపోయింది. తెచ్చు కున్నకళ్ళు మూతలుబడినయ్యే. మూసుకున్న కళ్ళలో రెండు అశ్రుకణాలు. పసిపిల్ల గావురుమని ఏడ్చింది. కానీ, తనని ఈ లోకంలో, ఒదిలిపోయిన కన్నతల్లి, ఈ లోకాన్ని ఒదిలిపో యిందని ఆ పసిపిల్ల కెలా తెలుసుంది? ఇంకెక్కడి సుభద్ర! మాతృమూర్తి కావాలనే కన్నతల్లి ఆశయం, కన్నకడుపు ముచ్చట్లు చూడకుండా కాలవాహినిలో కలిసిపోయింది.

యింకేముంది? సుభద్ర జీవన విహంగం రెపరెప మని కొట్టుకుని, ఎగిరిపోయింది. ప్రసాదరావు ఒక్క మాట తప్ప యింకేమీ అనలేకపోయాడు. ‘అదే నాకన్యాయం జరి గింద—’

ఈలోకంలో బ్రతికినంతకాలమూ, ఏదినాదనుకుంటామో అది మన్ని మురిపించి మనదికాకుండా పోతుంది. తర్వాత, కొంతకాలంవరకూ ఈలోకం చీకటైపోతుంది. మతిస్థిమితం తప్పుతుంది. మనకళ్ళకి పసందుగా, “పూహాగానం” లా కృష్ణశాస్త్రి పాటలా వున్ననన్నీ, వియోగరాగాలై మనల్ని అగాధలోకాల్లో చీకటికోణాల్ని చూపిస్తాయి.

ప్రసాదరావు ఎవరికోసం అన్నీ తెగతెంపులు చేసు కున్నాడో, ఆ “ఎవరు?” అనేవారు లేకుండా పోయారు. ప్రసాదరావు మనస్థిమితం లేని పిచ్చివాడిలా, విలవిలా తన్ను

కుని ఏడ్చాడు. కట్టుకున్న భార్యపోయింది. తమ దాంపత్యం ప్రతిఫలంగా, యీ లోకంలో చిన్ని నలుసును వదిలి పోయింది. ఆబిడ్డే తన జీవితాధారం.

ఇరుగుపొరుగులు మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకోమని ప్రోత్సహించారు. ప్రసాదరావు నవ్వి “పగిలి ముక్కలైన గాజు పెంకుల్లాంటి హృదయం యింకా తక్కువ” అనేవాడు.

సుభద్ర లేచివచ్చిందే గావొచ్చు సంఘందృష్టిలో. బాహుటంగా పెక్కి అనకపోయినా, లోపల్లోపల చెడ్డదాని గానే పరిగణించవచ్చు. అయినంతమాత్రాన, మానవత్వం లేని మనిషిగా లెక్కగట్టడానికి వీలేదు. ఈలోకంలో, ఎవరికి ఎంతవరకు అనుబంధంవుందో, దాన్ని తీర్చుకోవాలని వస్తున్నారు; అదితీరాక బంధాల్ని తెంచుకుని ఎక్కడికో పోతారు. ఈ బంధాలు యింకొన్ని సంబంధాలకి కారణమవుతాయి—

సుమిత్రే ప్రసాదరావు చిన్ని నలుసును పెంచుతోంది. ఎక్కడెక్కడో పుట్టిన రామచిలుకలు—ఒక కొమ్మని చేరి గూళ్ళుకట్టుకుని, ఎంతో అన్యోన్యంతో బ్రతుకుతాయి. అలాగే సుభద్రా, జగన్, ప్రసాదరావుల బాంధవ్యాలు యిలా బిగుసుకుపోయినయ్. ప్రసాదరావు కూతురు వసంత, సుమిత్ర కూతురయింది. ఆలనా, పాలనా, అన్నీ సుమిత్రే.

ఇలా పదిహేనేళ్ళు గడిచిపోయినయ్. ఒకరోజున అకస్మాత్తుగా ప్రసాదరావు పెద్దనొచ్చాడు. ఒకసారి తండ్రి, ఇంకోసారి యింకొకరు— నెమ్మది నెమ్మదిగా రాకపోకలు సాగాయి

గత జీవితం కళ్ళముందు కదిలింది. ఆయన నెరసిన మీసాల్లోంచి అస్పష్టమైన ఎగతాళి. నిరాశా పుటలపు స్పృశుల్లో ఈ లోకంలోకి వచ్చిపడ్డాడు. పాతజీవితపు యవనిక తెగి, చిరిగిపోయింది. కళ్ళక్కనిపించనిది ఏదో కన్పించిందనే విశ్వాసం ఆ నిశ్వాసంలో వుంది.

తర్వాత, ఎందరో ఈ యింట్లో సన్నిహితుల్లా మెలిగారు. మెరమెచ్చుల్లా, భట్రాజుల్లా పొగిడి నిలదొక్కుకున్నారు. ప్రసాదరావు వీళ్ళనిచూసి, నవ్వుకున్నాడు. ప్రపంచంలో, ఎన్నిరకాల చిత్రమైన మనుషులున్నారో; అన్నిరకాలవాళ్ళతోనూ పరిచయం ఏర్పడింది.

తను అదృష్టదీపానికి అధిపతి అయ్యాడు. ధనలక్ష్మి తనయింట్లో నివాసమేర్పరచుకున్నది. అన్నలూ తమ్ములూ, ఎవరైతే తనగాలి సోకితే, పతితులమై పోతామని బిగుసుకుపోయారో, వాళ్ళే పూసుకుతిరగడం మొదలెట్టారు.

ప్రసాదరావు ఒక్కనాడన్నా తనకి తానుగా బైటపడి ఎరుగడు. మనుష్యుల్ని అర్థంచేసుకోవడానికి ప్రయత్నించాడు. కొన్ని నేర్చుకున్నాడు. “నేర్చుకున్నా నేర్చుకోవాల్సింది చాలావుంది” అనేదికూడా నేర్చుకున్నాడు—

కాల విహంగాన్ని కళ్ళమూసుకుని ఎక్కాడు. చిట్టడవుల్లో దింపినా, బంగారుద్వీపాల్లో దింపినా. కానీ తనని బంగారుద్వీపాల్లోనే దింపింది కాలం.

ఇన్నివున్నా తనకి మనశ్శాంతి లోపించింది. సుభద్ర లేనిలోటు లోటుగానే వుంది. సుమిత్ర ప్రేమతోనే పెంచవచ్చు. ఎంతపెంచినా కన్నతల్లి పెంపెందుకవుతుంది? —

మాతృమూర్తి అంతర్యంకిన్నా వీలువైంది లోకంలో ఇంకా ఏమున్నది?

ఆ పాపే వసంత—

ప్రసాదరావు కన్నీళ్లు తుడుచుచున్నాడు.

3

విశ్వాన్ని చూడగానే ప్రసాదరావు అంతరాంతరాల్లో ఏదో మానవత్వం ప్రశ్నించింది. తానూ యిలా ఒకానొక నాడు ఇల్లాదిలి పారిపోయి వచ్చాడు. తాను ప్రపంచాన్ని ఎదిరించి “తన” అనే మమకారబంధనాల్ని పెటాపెటలు చేసుకుని యిక్కడికొచ్చి వాలాడు. కాని యితను ప్రపంచానికి జంకి పారిపోయివచ్చాడు. ఇద్దరూ పరిస్థితులకు వారసులే. కానీ యిద్దరిలో ఎంత వ్యత్యాసం!—

ప్రసాదరావుకి వసంత విశ్వాన్ని పరిచయంచేసింది. విశ్వం నమ్రుతితో సమాధానమిచ్చాడు. నమస్కారం చేశాడు ప్రసాదరావుకి, విశ్వాన్ని చూస్తే అంతరాంతరాల్లో ఏదో అవాఙ్మయమైన అనురాగం వుద్భవించింది. ఏదో ఒక ప్రేమ—

విశ్వంలో చూచిన అందానికి, ప్రసాదరావు చలించి పోయాడు. నమ్రుతికి కరిగిపోయాడు. వసంత విశాల హృదయానికి ఆయన అంతరాంతరాల్లో ప్రేమవాహిని వెల్లువలయ్యింది. తనకూతురు ప్రయోజకురాలు. ఇంతకన్నా పొంగి పోవల్సిందేముంది?—

మదనమీద మదనుడు విరిశూపులు వేస్తున్నాడు. గుండెల్లాకా ప్రేమ గూడుకట్టుకుంది. పంజరంలో విలుకలాగా ప్రేమతో గిలగిలా కొట్టుకోసాగింది. విశ్వాన్ని అంతరాంతరాల్లో ప్రేమించసాగింది. ఈప్రేమ కణిపమయ్యింది. ఒక్కసారి విశ్వాన్ని కావిలించుకుంటే! వసంత తెచ్చుకున్న ఈ పూలహారాన్ని తాను మెల్లోవేసుకుంటే! ఛీ, తనకి పెడదారుల్లో పూహ పరిగెత్తుతుందేమో? అయితే ఏం?— వసంతకి అతనెంతో తనకీ అంతేనేమో? కాదు కాదు. విశ్వం వసంత హక్కు. మొదటిచూపులోనే విశ్వాన్ని వసంత లోబర్చుకున్నది.

తను తన తళుకు బెళుమల్లో, ఆకర్షణతో విశ్వాన్ని లోబర్చుకోవాలి. ఈ అందాన్ని చేజేతులా చూస్తూ తను పోగొట్టుకోలేదు.

ప్రసాదరావు విశ్వాన్ని దగ్గరగా కూచోబెట్టుకుని “బాబూ, నిన్ను చూస్తే నాకెందుకనోపుత్రేషణ కలుగుతోంది. ఇది సహజంగా అసహజమైనది. ఏనా, నిన్ను నేను ఒదిలిపెట్టి వుండలేనేమో— అన్నంత గాఢమైన ముద్ర నాగుండెల్లో హత్తుకుపోయింది.”

విశ్వం ఆశ్చర్యంలో మునిగిపోయాడు. ఇంత ఆదరం లభిస్తుందని ఎన్నడూ పూహించలేదు. విశ్వం కళ్లలో నీళ్ళు కళుక్కున మెరిశినయ్.

ప్రసాదరావు ఆప్యాయంగా భుజంతట్టి, “బాబూ, ఈ లోకం ఎవరిదీకాదు. అందరికీ అనుభవించే హక్కువున్నది.

గత జీవితాన్ని గురించి ఏడ్వటం అవివేకుల లక్షణం—
ఏడ్వకు” అన్నాడు.

ఇంతలో వసంతవచ్చి, తండ్రిపక్కనే ఆనుకున్నా
చుంది. సూటిగా విశ్వం ముఖంలోకి చూసింది. ఆ కళ్లు
తళుక్కుమని మెరిసి చిలిపిగా నవ్వుతున్నాయి. చిన్న రొమ్ములు
కంపించి, జాకెట్లో మెరుపుల్ని కంపిస్తోన్నాయి. ‘వేలాడేసిన
వాల్సెడలోని పూలు సిగ్గుతో పరవశించిపోతున్నాయి.

“నాన్నా, విశ్వంగారి బట్టలు” అన్నది వసంత.
విశ్వానికి సిగ్గేసింది. ప్రసాదరావు నవ్వి, “ఫోన్ చేయి
మాపుకి. నీకు కావలసినవాళ్ళ సెలక్షన్ నీదేగా” అన్నాడు.

“పో నాన్నా” అన్నది వసంత.

ప్రసాదరావు నవ్వు మిన్నుముట్టింది.

“విశ్వంగారూ, రండి. స్నానంచేయండి” అంది.
వసంత, మాపువాడికి ఫోన్ చేసింది. రెడీమేడ్ బట్టలు
మోపెడు వేసుకొచ్చాడు వాడు. అయిదొందలు ఖరీదుగల
బట్టలు, పెట్టినిండా తీసుకున్నది. ఇన్నెందుకని విశ్వం అడ్డు
చెప్పాడు. వసంత “మీకు తెలీదు, వూరుకోండి” అన్నది.
వసంతకి తాళంవేస్తూ, మదన దాన్ని సమర్థించింది.

సాయంకాలానికి బూట్లూ, గడియారమూ వాంఛ
తటికవే వచ్చి, విశ్వం హక్కైపోయినయ్. విశ్వంలోపున్న
తేజస్సు, జాజ్వల్యసూనంగా ప్రకాశించింది.

వసంత అనుకున్నది, “నేను చాలా అదృష్టవంతురాలిని” విశ్వంకూడా, యిలా యెన్నిసార్లు అనుకున్నాడో. విశ్వం అదృష్ట జాతక కథానికల్లోని రాజకుమారుడయ్యాడు. ఇష్టంవచ్చినట్లు సుఖాల్ని అనుభవించవచ్చు. సుఖం వక్కరికి కొన్ని పరిస్థితుల్లో, “విలాసిని.”

తనకి వసంత ఏమౌతుంది? ఈ ప్రశ్నకి సమాధానం యివ్వవలసింది వసంత. అయినా ప్రశ్నించుకునే హక్కు విశ్వాని కున్నది గదా?

ఒకరాత్రి ఎనిమిది గంటలకి, వసంత విశ్వాన్ని పేకాడానికి రమ్మన్నది. విశ్వం సరే నన్నాడు. పేకాటలో వసంత చిత్తుగా ఓడిపోసాగింది. ఉక్రోశం పట్టలేక “దొంగాట” అన్నది.

విశ్వంనవ్వి, “అవును దొంగల్లగర అలాగే ఆడాలి” అన్నాడు.

“ఎవరు దొంగ?”

“నువ్వే”

“నువ్వే”

ఇలా చాలాసార్లు రెట్టించుకున్నాక, వసంత, విశ్వం చేతిలో పేకలాగ్కోబోయింది. విశ్వం చెయి వెనక్కిలాగ్కోడంతో, వసంత పూపులోవెళ్ళి విశ్వం ఒళ్ళో పడింది. అప్రయత్నంగా, విశ్వం వసంత నడుంచుట్టూ చేతులువేసి తనదగ్గర కూర్చోబెట్టుకున్నాడు. వసంత గోముగా వెంట్రుకలు నిమిరింది. అది తీయ్యని మత్తు.

మబ్బులు ఆవరించుకున్న ఆకాశంలాగా చీకటి నిషా. అది వివరించడానికి వీలేని మధురానుభూతి.

ఇంతలో బైట మదన గట్టిగా నవ్వి న శబ్దం. ‘ఓ. కె. గుడ్ నైట్ ... ఐ షల్ మీట్ యు టుమోరో,’ అన్న మాటలు వినిపించాయి. వసంత లేచి కూర్చుంది. విశ్వం పేకముక్కల్ని ఏరి మళ్ళీ కలుపుతున్నాడు. మదన లోపల కొచ్చి కూర్చుంది. చనువుగా విశ్వాన్ని రాసుకుంటూ పోయి, ప్రక్కనే కుర్చీలో కూర్చుంది. వసంత విశ్వం కళ్ళ లోకి చూసి నవ్వింది. ఆ నవ్వులో సెలయేటి గలగలలూ, చిరుమబ్బుల మిలమిలలూ వున్నాయి.

మదన వాళ్ళవంక అదోలా చూసింది. మళ్ళీ పేకాట మొదలయింది. కాని యిన్ టరెస్టుగా లేదు. ఆట రెమ్మిగా, మిమ్మిగా సాగుతోంది. కా సే పా గా క విశ్వం, ‘యిక ఆపేద్దామా’ అన్నాడు. వసంత సరేన్నట్టు తలూ పింది. మదనకి యిష్టంలేదు ఆటఆపడం. అయినా, గత్యంత రంలేదు.

ప్రసాదగావు బయటనుంచి పిలిచాడు. ‘అమ్మా! వసంతా ఎవరో వచ్చారు చూడమ్మా’ అన్నాడు. వసంతా, విశ్వం బయటకొచ్చారు. మదన అలానే లోపల కూర్చుని వున్నది. వసంత ఒకసారి పరుగెత్తికెళ్ళి, కావిలించుకొని ‘సుమిత్ర పిన్నీ’ అంది. ‘పిన్నీ, యింతకాలం నన్నొదిలి యెక్కడికెళ్ళావమ్మా’ అన్నది.

వసంత విశ్వంవైపు తిరిగి, “విశ్వంగామా, మాపిన్ని” అన్నది. విశ్వం నమ్రతగా “నమస్కారమండీ” అన్నాడు.

సుమిత్ర చిరునవ్వు నవ్వింది. ప్రసాదరావుగారు అందుకుని, “యితనేనమ్మా నే చెప్పిన అబ్బాయి విశ్వం” అన్నాడు. సుమిత్ర ఆప్యాయంగా విశ్వంవంక చూసింది “బాబాయేడి పిన్నీ?” అన్నది వసంత. “ఒస్తున్నారమ్మా! బాబాయి మీదకి మళ్ళిందా గాలి? యెవరు ఎత్తుకుపోతులే” అన్నది సుమిత్ర.

“ఎత్తుకెళ్ళినా, పోట్లాడి మీ పిన్ని లాక్కొస్తుందమ్మా” అన్నారు ప్రసాదరావుగారు. అందరూ ఒక్కసారి నవ్వారు. మదన బెటకొస్తూ యీ నవ్వులో శృణికల్పింది. “నీ వెళ్ళుడొచ్చావమ్మా” అన్నది మదన నుద్దేశించి. “పది రోజులయ్యింది పిన్నీ!” అన్నది మదన.

జగన్ కూడా వచ్చాడు. వెంటనే నాకరు రెండు బుట్టల్లో కాయలు, పండ్లూ పట్టుకొచ్చాడు. వసంత దగ్గర కొచ్చి, “అమ్మా వసంతా! బాగా ఉన్నావామ్మా” అన్నాడు. వసంతనవ్వి “బాగానే ఉన్నాను బాబాయ్” అన్నది. “అని సరేగాని బాబాయ్, నిన్నెవరూ లాక్కెళ్ళలేదా?” అని పకపకనవ్వుడు మొదలెట్టింది. అందరూ నవ్వుకున్నారు సుమిత్ర ఆప్యాయంగా, భర్తవంక చూసింది.

జగన్ కిదేమీ అర్థంకాలేదు. ముఖం ప్రశ్నార్థకంగా పెట్టి, “ఏమిటి?” అన్నాడు

“మా మరదల్ని అడుగు” అన్నాడు ప్రసాదరావుగారు. కులాసాగా నవ్వులో కాలం గడిచిపోయింది. అందరూ భోజనాలకు కూచున్నారు. జగన్ ఆప్యాయంగా, విశ్వం వీపు నిమిరాడు. విశ్వం తలెత్తి ఒక్కసారి చూశాడు. ఆ

చూపుల్లో అమాయకత్వం అద్దంలోని అందంలా ప్రతిఫలిస్తోంది.

“బాబాయ్, ఒక్కమాట చెప్పనా?” అన్నది వసంత. ఇంతలో పసిపిల్ల ఏడుపు వినిపించింది. ప్రసాదరావుగారు, “విశ్వం అక్కగారబ్బాయ్” అన్నారు. సుమిత్ర ఆయా తెస్తుందన్నా వినకుండా చేయి కడుక్కువెళ్లి, పాపని భుజాన వేసుకొచ్చింది. ఆమెలో మాతృత్వం పొంగిపొర్లింది. అందరూ భోంచేస్తున్నా తానుమాత్రం పాపకి పాలుపట్టి, జోకొడ్తావుంది. జగన్ నవ్వి, “పిల్లతల్లీ జాగ్రత్త” అన్నాడు.

“మీకూడా లాలపాడనా?” అన్నది సుమిత్ర. జగన్ నవ్వి, “పిల్లతల్లీ గానుండా ‘పెద్ద’ తల్లికూడా అవుదా మనుసుంటున్నావా? అన్నాడు. అలా కబుర్లతో చాలా రాత్రివరకూ గడచిపోయింది.

మళ్ళీ తెల్లారింది మదనాని అర్రెంటుగా రమ్మని తెలిగ్రాంవచ్చింది. ఇంత అర్రెంటుగా రమ్మనమనడానికి కారణమేమిటో, ఎవరికీ అర్థంకాలేదు. మదన అప్పటికప్పుడే డ్రెస్ చేసుకుని, ఏరోడ్రెస్ కి బయలుదేరింది విమానం దగ్గరికి. వసంత, విశ్వం మాత్రమే చిన్నకార్లో డ్రెస్ చేయడానికెళ్ళారు వసంత వెళ్ళబోతున్న మదన చేయిపట్టుకుని, “వెంటనే వ్రాయి ఉత్తరం” అన్నది. విశ్వాన్ని రమ్మని, మరీ మరీ రెక్వెస్ట్ చేసింది.

మదన వెళ్ళిపోయాక, “అదోరకం మనిషి” అన్నది వసంత. విశ్వం తలూపి వూరుకున్నాడు. కార్లో వెనకసీట్లో కూర్చున్నారు. విశ్వం భుజమీద తలవాల్చి ఎటో

చూస్తోంది వసంత—‘ఎటు’ అనే ప్రశ్నకి యిక్కడ సమాధానంలేదు.

కారు కాంపౌండ్స్ లో ఆగింది. సుమిత్ర-మేడమీద నుంచుని యెదురుచూస్తోంది. మేడపైకెక్కాక, “మదన వెళ్ళిపోయిందా?” అన్నది వెళ్ళిపోయింది అన్నట్లు తల వూగులాడించింది వసంత. సుమిత్ర భుజాలమీది పాప, నిద్రరోతోంది. నిద్రలోకూడా మధురహాసం!

“విశ్వంబాబూ” అని పిల్చింది సుమిత్ర. విశ్వం వెనక్కితిరిగి నిలబడిపోయాడు. వసంతకూడానిలబడిపోయింది. “ఒక్కమాట; ఈ పాపని నేను పెంచుకుంటాను, నీ కిష్టమేనా గాబూ!” అన్నది సుమిత్ర.

“నువ్వా పిన్నీ” అన్నది వసంత.

“ఔను, నేనే” అన్నది సుమిత్ర.

“అలాగే పిన్నీ, యి తకన్నా కావల్సిందేముంది? ఇంతమంచి పెంపుడుతల్లి దొరకడం నిజంగా పాప అదృష్టం” అన్నది వసంత.

విశ్వం నవ్వి, “వసంత అభిప్రాయం విన్నానుగా. ఇంతకన్నా నేనుమాత్రం చెప్పాల్సిందేముంది?” అన్నాడు. సుమిత్ర, ఆనందంతో విశ్వం తలను చేత్తోనిమిరి, “ఎంత మంచివాడవుగాబూ!” అన్నది. విశ్వం, “మీకన్నా మంచి వాళ్లు యెంకెవరున్నారీ లోకంలో నాకు” అన్నాడు.

“రండి భట్రాజుగారూ, భోంచేద్దాం” అన్నది వసంత. విశ్వం అనుసరించాడు చిన్నగా నవ్వుతూ ఇది

చనువు. ఈ చనువులో సంసారం వుంది. సంసారం చాలున కనుపించని ప్రేమకూడా వుంది.

మానవజీవితమే చిత్రమైన అనుబంధం. చెట్టుకు అల్లుకునే తీగలాగా, ఎంతగొప్ప ఆడదానికయినా, “అనుబంధం” అంటూ వకటి వుండాలి. ఈ అవలంబనే, విశ్వంగా వసంత హృదయం ఆరాటపడడం అసహజమూ, అతిశయోక్తి కాగూడదు. “ప్రేమ”కి అంతరాంతరాల్లో అంతరాలు అంటూ వుండవు. చరిత్రలు ఒక్క ఊణంలో తారుమారవడం ఈ “ప్రేమ” అనే రెండక్షరాలవల్లనే. రాజరికాలకే నీళ్ళొదులుకున్న రాకుమారులు, ఒక్క ముద్దుకోసం పతనమైన పట్టణాలూ, నదీప్రవాహాల్లా రక్తపుటేరులు, తెగిన కాళ్ళూ, శ్మశానవాటికలూ యివన్నీ ప్రేమవల్ల కలిగిన చిత్రపరిణామాలే అనడానికి సందేహపడనక్కరలే దనుకుంటాను.

అయితే అధికారమూ, హోదా వీటివల్లకూడా తారుమారైన సామ్రాజ్యాల పుటలున్నాయ్. మానవుని వున్నతి అనే భేషజం క్రింద నలిగిపోయిన మానవుని ప్రేమోదారత గీపెట్టి విలవిలా తన్నుకుని ఏడ్చింది. సలీమ్ ప్రేమ చరిత్ర మలినపూరితం కావడానికి అక్బర్ ఆంతర్యంకన్నా అధికారం, అరాచక రాచరికం అడుకోటల్లా నిల్చినాయి. అనార్కలీ అంతిమవేదన, ఏ ఊటల్నీ బద్దలుకొట్టలేక పోయినా, మానవహృదయాల్ని బద్దలుకొట్టి, కరుణలో కరిగి, కన్నీటిలో కదిలి, సమాధిలో కలిసిపోయింది.

వసంత విశ్వాన్ని ప్రేమించవచ్చు; అది యిద్దరికీ

ఇష్టంకానూవచ్చు. అయితే భవిష్యత్తును బద్దలుకొట్టి, చీకటి వెలుగుల్ని చూడగలంత సౌందర్యపినాసకి మానవుడు నోచుకోలేదు. ఇది సౌందర్య పిపాసకాదు, అంటే వాదించ నక్కరలేదు. రచనా శిల్పంలాగా, సౌందర్య పిపాసాశిల్పం కూడా మహోజ్వలమైనది. రేపు జరిగేదాన్ని తెల్సుకోవడం బ్రహ్మవశంకూడా కాదు. బ్రహ్మ తనకి రేపు ఏం జరుగు తుందో చెప్పగలడా?

అనుల్లంఘనీయమైన విధి ప్రసాదరావుకి ఎలా దారి చూపించిందో అలాగే విశ్వానికి దారి చూపించింది. విశ్వం యిక్కడకొచ్చి ఒక గొప్ప స్థానాన్ని ఆక్రమించుకోవడం చిత్రమేందేగదామరి.

ఇలా కాలం గడుస్తూనేవుంది. విశ్వం, వసంతి నానా టికి సన్నిహితులైపోయారు. విశ్వాన్ని ఆ యింట్లో పరాయి వ్యక్తిగా ఎవరూ భావించడంలేదు. భావించనక్కర్లేదు కూడాను.

మార్చినెల మండుతెండల్ని దాల్చిపోస్తోంది. ఆకాశం లోంచి నిప్పుకణాలు రాల్తున్నట్టున్నాయి. విశ్వానికి ఏమీ తోచడంలేదు కులాసాలు మితిమీరినా, విలాసాలు విరివిగా దొరికినా, బావుండవు. ఎంతసేపూ కబుర్లూ, పేకా, బీచి, చిన్నకారూ విశ్వానికి మొఖంమొత్తినాయి. గాలిమార్పూ, పరిసరాల్ని కదిలి పోవడమూ జరిగితే బావుండను అను కున్నాడు.

ఐతే అప్పుడప్పుడూ లీల గుర్తొస్తూండేది. పాపం! లీల ఏక్కడుంగో, ఏం చేస్తోందో, ఏమైంది? యిన్ని సుఖాల్లోనూ

కూడా వెలితి. పూర్ణభాసితుడైన కలువ రేడు నుదురుమీది
మురు నలుపులాగా లీల గుర్తొచ్చినప్పుడు విశ్వం ముఖం
సల్లగా సాలిపోయేది. అయినా ఆలోచించి చేయగలిగిం
దేమున్నది ! గతాలస్మృతుల్ని నెమరు వేసుకోవడంవల్ల
బాధ పెరిగి, జాగలు సెరిగి, వగలు రగలడంకన్నా. అంత
మాత్రాన బాధ మనస్సును దహించకుండా మాత్రం
పుండదు. బాధ నిష్పకన్నా వెయ్యిరెట్లు కాల్తుంది. నిష్పలో
కాలి దహించిన మనిషి చచ్చిపోవచ్చుగానీ, బాధల్లోకాలే
మనిషి రోజుకు లక్షసార్లు కాలి చచ్చి బ్రతుకుతాడు.

హైద్రాబాద్ నుంచి మదన పుత్తరం రాసి-
విశ్వాన్ని రమ్మని. వసంతకూడావస్తే బాపుండును-అన్న
భావంతప్ప రమ్మనే కోరిక ఎక్కడా ఆ పుత్తరంలో దొర్ల
లేదు. విశ్వానికి ఈపుత్తరం మంచి ఎంక రేజిమెంట్ ఇచ్చింది.

అంతమాత్రాన విశ్వానికి యిక్కణ్ణించి కదిలే
స్వాతంత్ర్యంలేదు. దానికి వసంత అనుమతి కావాలి. విశ్వా
నికి- ఆయింట్లోవున్న అల్సేషియన్ కుక్కకి పెద్దభేదంలేదు.
నోరుగల మనిషి-నోరులేని కుక్క. తాను వసంతకి కాపలా
కాసినట్లు, కుక్క యింటికి కాపలా కాస్తోంది. ఈవూహ తనకి
వచ్చినందుకు తనని తానే అసహ్యించుకున్నాడు విశ్వం.
కాదు, వసంత అలాంటిది ఎన్నడూకాదు. కాదు-కాదు.
ఇలా వెయ్యిసార్లన్నా గుణించుకున్నాడు విశ్వం. ఎందుకనో
అన్నీవున్నా స్వేచ్ఛలేక మానవుడు ఏమీలేనట్లు బాధపడ
తాడు.

వసంత విశ్వాన్ని “హైద్రాబాద్ వెళ్తున్నారా” అని అడిగింది. విశ్వం “సీమా ఒస్తే బాగావుంటుంది” అన్నాడు. వసంత నవ్వి, “అందులో నన్ను రమ్మని లేదుగా” అన్నది. “సీవు పరాయిదానివి కాదుగా? అందుకని రాయ లేదు” అన్నాడు విశ్వం. అయినా వసంత ప్రయాణానికి పిలుపడలేదు. దానిక్కారణాలు చాలా ఏకరువు పెట్టినా, అవి జీవంలేనివి. విశ్వం హైద్రాబాద్ ప్రయాణం మాత్రం తప్పలేదు. ఆ సాయంకాలమే విశ్వం హైద్రాబాద్ ప్రయాణ మయ్యాడు. త్వరగారమ్మని వసంత నొక్కి నొక్కి చెప్పింది. మనుసటిరోజు పన్నెండు గంటలకి ట్రైన్ హైద్రాబాద్ చేరింది. మదన చిన్నకాగ్లో స్టేషన్ కొచ్చింది. విశ్వానికి ఎదురొచ్చి మరీ స్వాగతం చెప్పింది.

విశ్వాన్ని చూడగానే మదన ముఖం వికసించింది. ఇహోరకపు తీయని ఆనందం. మదన హృదయంలోవున్న ఉద్దేశ్యాలు వేరు. విశ్వం ఉద్దేశ్యాలు అసలు చిగుళ్లే తొడగ లేదుగదా! మదన చనువుగా విశ్వం చేతిని పట్టుకున్నది. ఇలా చేయి పట్టుకోవడంలో మదనకి వేరేభావం వున్నది. కాసి, దీన్ని విశ్వం మరో దృక్పథంలో చూడలేదు. ఎందుకంటే, వసంత పెద్దమ్మకూతురుగా, తనచేతిని పట్టుకునే హక్కు మదనకి వుంది అనే వూహగానం.

ఇక్కడ పరిస్థితులు చాలా చిత్రమైపోయి. ఇక్కడ స్వేచ్ఛ వున్నది. కాసి చాలా గంభీరమైనది. ఆనందం వున్నది. కాసి అతిక్రమించలేని హద్దులో బంధించబడివుంది. విశ్వాన్ని అందరూ గౌరవించారు. ఆహ్వానంతో ప్రేమించారు. గౌర

వంతో ససూదరించాను. గౌరవనీయులు. కానీ ఈ గౌరవం వెనుక విశ్వాన్ని దక్కించుకోవాలనే నిగూఢమైన స్వార్థం వున్నది.

ఒకరోజు వుస్మానియా, ఒకరోజు రిట్‌కి, మరోసారి సాలార్‌జంగ్‌కి, ఒక టేమిటి, మదన విశ్వానికి అన్నీ చూపించింది. ఆపేక్షలక్రింద అంతస్తులు బలీయమైనవికావు అన్నట్లు ప్రవర్తించింది మదన ఇది ఒక్కవిశ్వానికి మాత్రమే అది అందరికీ సంబంధించినవికాదు. అందరినీ శాసించే మదన విశ్వాన్ని శాసించలేదు. ఎందువల్లనంటే, విశ్వం గెస్ట్ కూడాను. అంతరాంతరాల్లో బలీయమైన వాంఛలుండటం అసహజమేమీకాదు. అన్నపానాదులు జీవితాలకి ఎంతఅవసరాలో కామకేళి విలాసాలు, ముద్దులుకూడా అంతే అవసరాలు. ఈ నగ్నసత్యాన్ని గుర్తుంచుకుంటే చాలు. అంత మాత్రాన పరిమితులైన హద్దులు, బదాబదలు చేసుకుని, సాంఘిక మర్యాదల్ని అతిక్రమించే హక్కు ఎవరికీ లేదు. విశ్వాన్ని ప్రేమించేహక్కు లోలోపల లోతుల్లో మదనకి వుండవచ్చు. అందుచేత విశ్వం ప్రేమించాలి - అనే చట్టాల కట్టడాల్ని హృదయమనే చట్రంలో బిగించటానికి వీలేదు.

రాత్రి చీకటిగావున్న నిశ్శబ్దత - హృదయాల వెల్లువలే, ప్రవహించే సంతోభత - ఆనందంలాంటి కళ్ళలో మెత్తని సుఖాలఘషి - క్షణ క్షణంలో మారే ఊసరవెల్లి రంగుల నూర్పులాంటి హృదయాక్రోశన - ఇదేగదా, మదనకి కంటిరెప్పలమీద నిద్రపట్టకుండా మూర్చి “శక్తి” ప్రభావం—

విశ్వం నిద్రలోనవ్రుతున్నాడు. మంచుముత్యాలలాంటి చెమటబిందువులుముఖానమెరుస్తున్నాయి. నుమట జారిన వెంట్రుకలుముఖానమెలికల్లిగిరివున్నై. అందాన్ని చిందుతున్న సోగయగాలు! మదనలో పుద్రేకం రేగింది. విశ్వం నిద్రలోతున్న గదితలుపుల్ని నెమ్మదిగా నెట్టింది. పిల్లల అడుగులు వేసుకుంటూ లోపలికిపోయింది! విశ్వం అటునించి యిటు తిరిగాడు. నెమ్మదిగా ఒరిగింది విశ్వమీదికి. చిన్న రొమ్ములు, నల్లని జాకెట్ చాటున తెల్లని బాడీని పెనవేసుకుని పైకి పొంగినై - ఆమె వత్సాలు విశ్వం గుండెల్ని తాకినయ్యి. పులిక్కిపడ్డాడు. మదన కావిలించుకున్నది. విశ్వం పుక్కిరిబిక్కిరయ్యాడు. అదేదోగా వూది. “ఇంద్రజాలం” నరాల్లో రక్తాన్ని ప్రవహింపజేస్తున్నది. కంపించాడు విశ్వం.

“ఏమిటండీ యిదీ” అన్నాడు.

మదన నవ్వి కౌగిలి విడిచింది—

‘ఇహి... హి... హి’ నెమ్మదైన మదన నవ్వు—

విశ్వం కోపాన్ని సముదాయించుకున్నాడు. అయినా అంతరాంతరాల్లో జ్వాల భగభగమంటోంది. ఇది తనకి అగ్నిపరీక్ష. లోకంలో ప్రేమలూ, ఎన్నోరకాలని విశ్వానికి అప్పుడు స్ఫురించింది. వసంత ప్రేమ గౌరవంతోనిండిగంభీరమైనది. మదనప్రేమకూడా గౌరవంతోనిండిన చంచలప్రేమ. మదనని ఆసమయంలో ఎంతో అసహ్యించుకున్నాడు.

విశ్వం లేచి దూరంగా నుంచున్నాడు. మదనకూడా గంభీరంగానే నుంచున్నది. విశ్వం చెప్పడం మొదలెట్టాడు. “చూడండి, మదనా దేవిగానూ, మీకు చెప్పగలవాణ్ణి కానను

కోండి-ఐనా చెప్పడం నా బాధ్యత. మిమ్మల్ని నేను గౌర
వించాను. ఆరాధించాను. ఆప్యాయతతో మాట్లాడించినంత
మాత్రాన అనురాగంతో ప్రేమించాననుకోవడం పొర
బాటు. చూడండి, యింకో విషయం - కన్నతల్లిని ప్రేమించే
వాడేతప్ప, కామించేవాడు ఈలోకంలో ఎవడూ వుండడు.
విశాలవిశ్వవాటికలో ప్రేమకున్న పరిధి చాలావిశాలమైంది,
ఉన్నతమైందీ కావొచ్చు.

“మీరు నన్ను ప్రేమించవచ్చు. అంతమాత్రాన నా
ఆత్మసంస్కారానికి, అగ్నిపరీక్ష పెట్టటం మీకు భావ్యం
కాదు. నేను నిలువ నీడ లేనివాణ్ణి. గొప్పవారి హృదయాలు
ఎంత విశాలాలో అంతకన్నా పదిరెట్లు సంకుచితాలు. ఈ
మనసుల్ని సంతోషమొచ్చినా, కోపమొచ్చినా పట్టలేం.
నన్ను సమాదరించిన వసంతాదేవి రేపు సాగనంపవచ్చు.
ఎందుకని అని అడగే హక్కునిపూర్తిగాదుర్వినియోగం చేసు
కోగల పరిస్థితులు ఆకాశంమీది మబ్బుల్లాఅల్లుకురావొచ్చు.
ఆనాడు నిలువ లేకపోవొచ్చు. విధి నదిలాగా పారి కన్నీటి
మున్నీటిలో కలసే దోజున ఈవిశ్వంలో విశ్వానికి చోటు
దొరక్కపోనూ వచ్చు. ఆపేక్షలు కొన్ని పరిస్థితుల్లో అంతః
కరణకి ప్రబలశత్రువులు. కేవలం నేను మిమ్మల్ని మాటలో
బాధిస్తున్నాననుకుంటే, చెప్పనవసరంలేదు. నా బాధని
మీకు గాఢగా వివరించుతున్నాను. అంతే, అంతకన్నా
మించి మరేంలేదు.

“నేను యిక్కడనుంచికేవే వెళ్ళబోతున్నాను. నన్ను
మీ తమ్ముళ్ళా గౌరవించండి. దానికి తగిన అర్హత నాలో

పురిగో లేగో నిగ్గయించుకునే హక్కు మీది. మీరు నన్ను గౌరవంగా చూసినందుకు నాకృతజ్ఞతాభి వందనలు దెల్పు కుంటున్నాను—”

ఇంతవరకూ మదన ఒక్క ముక్కగూడా మాట్లాడ లేదు. ఒక్క దీర్ఘనిట్టూర్పు విడిచింది— చెప్పకుపోతూవుంది. “చూడండి విశ్వంశాబూ, నేను ఆడదాన్ని. చదువూ, సంస్కారమూ అన్నీవున్నా - తెగించలేనిదాన్ని. కానీ, ఈ అభిప్రాయం మిమ్మల్ని చూడంగానే సూర్యకాంతిలో మంచుబిందువుల్లా విడిపోయింది. నా హృదయ సుమాంజలుల్ని మీకు ప్రేమపుష్పాంజలులుగా ఏనాడో సమర్పించు కున్నాను నా ఆంతర్యాన్ని చాలాసార్లు ప్రశ్నించుకున్నాను. దానికి సమాధానం దొరక లేదు. దొరుకుతుందనే నమ్మకం నాకు ఏనాడూ లేదు బహుశా రాకపోనూవచ్చు. అందుకే మిమ్మల్ని హైద్రాబాద్ రప్పించుకున్నాను. నా ప్రేమని శాహుటంగా మీకు వ్యక్తంచేదామనుకున్నాను. కానీ చేయ లేకపోయాను. ఐతే, అంతస్తులూ, అంతఃకరణలూ అన్న మాటలు అబద్ధాలు. నేను మీ ధనంకన్నా ఘనంగా మీ గుణాల్ని ప్రేమించాను ఇదే నేను చేసిన అపచారమా? హృదయపూర్వకంగా మనుష్యుల్ని ఆరాధించడం మాన సికబలహీనతా? ఇంతకన్నా ఈ జీవితంలో అర్థంలేదా? కనిపించిన స్రతి మనిషినీ ఆరాధించవచ్చు. అంతమాత్రాన ప్రేమించాలనే ఖచ్చితమైన అభిప్రాయాలు నాకు లేవు. గౌర వించాలి అనే నిర్దుష్టమైన అభిప్రాయంవుంది. కానీ మిమ్మల్ని చూసినతర్వాత ఒక్క ప్రేమించకమేగాదు, గౌరవించాలని

కూడా అన్నించింది. విశ్వంబాబూ, ఎందుకుసిన్ను గాథంగా ప్రేమించాలో, ప్రేమించానో నాకు తెలీదు—” మదన కళ్ళల్లో కన్నీళ్ళు కలుక్మన్నాయి. గొంతు జీరపలికింది.

అంతమాత్రాన—

విశ్వం కరిగిపోగలడా? ఆడదాని కన్నీళ్ళని చూసి నంతమాత్రాన, కరిగిపోగలిగినంతమానసిక బలంనానకి బందీ కా లేదు మానవుడు. ప్రకృతి సృజించిన ఈ విచిత్ర జీవన నాటకరంగంలో ఆడదాని ఆకర్షణకే లొంగాడు కానీ మానవుడు—పైకి పెల్లుబికే కన్నీటికికాదు. విశ్వాన్ని మదన ఆకర్షించ లేకపోవచ్చు. వయస్సులోవున్నంతమాత్రాన అందరూ అందరినీ ప్రేమిస్తారా! విశ్వం ఆంతర్యం దీనికి వ్యతిరేకమైంది.

అయితే, అందరూ తేలిగ్గా ప్రతివిషయానికి బైటపడి పోరు. వీళ్ళ ఆంతర్యాలు అగాధాలు. ఎంత వెదికినా తెలియని వీళ్ళ చిత్రమైన జీవనగతులు, బాధని కడుపులోనే వుంచుకుని, మళ్ళబెట్టుకునే నైజం వీళ్ళది. వీళ్ళు తప్పులు చేసినా గొప్పగానేవుంటాయి. ఏ చరిత్ర పరిశోధించినా, తక్కువ మాట్లాడేవాడికే గౌరవంవున్నట్లు స్పష్టమౌతోంది. రామునికన్నా గొప్పవాడైన సౌమిత్రి ఘనత, ఉద్రేకంవల్లా, నోటి దుడుకుతనంవల్లా కప్పబడిపోయింది. ఈ మనుష్యులు బైటికి ఎంత ఉదాత్తంగా కనిపిస్తారో, అవసరమొచ్చినపుడు తమస్వార్థానికి, సుతిమెత్తగా పీకల్ని తప్పిస్తారు. వీళ్ళకి ప్రపంచంలో స్థానంవుంది. గౌరవంవున్నది. మనుష్యులు వీళ్ళని

ఆరాధించి ప్రేమిస్తారు. లోకాన్ని మెత్తని మలయానిలం
లాంటి నైజంత్ లోబద్ధుకునేనాళ్ళు.

దీనికి వ్యతిరేకమైన నైజం మదనది. న్యాయాన్ని
కాపాడుకునే హక్కు ప్రతివాడికీ వుంది. ఈ హక్కు ఒక్క
మదనదేకాదు, ఈ విశాల విశ్వవాటికలో పాపం చేసుకుని
పుట్టిన ప్రతి ప్రాణికి వుంది. ఇక్కడ న్యాయం నిష్కర్షగా
సూటికిసూయపాళ్లు దొరుకుతుంది. కాని, అది అందరికీ నచ్చ
నంత ఘోటుగా మోటుగా వుంటుంది. వీళ్లు పరిస్థితులకు
వారిసులుకాదు. వీళ్లు చిన్న తప్పుచేసినా, చరిత్ర వీళ్ళకి
పెద్ద అభాండాల్ని కల్పించి పోస్తుంది హృదయపూర్వకంగా
కడుపులో వున్నదాన్ని వున్నట్లు వెళ్ళగక్కడంద్వారా వీళ్లు
సంఘానికి శత్రువులు. ఈ మనస్తత్వానికి చెందింది మదన.
తాను చెప్పదల్చుకున్నది సూటిగా చెప్పింది. తనని విశ్వం
ఎలాఅయినా అర్థంచేసుకోసీ. నిజాన్ని, ఆంతర్యంలో దాచు
కోలేని అనురాగాన్ని గుప్పించిపోసింది.

దాంతర్వాత మదన ఏమీ మాట్లాడలేదు. దొంగ
కలునా కొన్ని పరిస్థితుల్లో నూనవత్వం ఎదురుతిరుగుతుంది.
నూనవుడు నాశనం కావడానికి తాను కొంతకారకుడైతే,
సంఘందానికి రెండురెట్లు కారణమౌతుంది. 'పరిస్థితి మిగతా
దాన్ని పూర్తిచేస్తుంది. సమాదరించలేని సంఘం, నిష్కృతి
చూపించలేని సాంఘికమర్్యాదలు జీవితాన్ని పీల్చి, పిప్పి
చేసి, శూలాలలా గుచ్చి, గుండెల్లో పుడ్లుచేస్తున్నాయి పరి
స్థితుల ప్రభావంవల్ల ఒక్కసారి తప్పుటమగువేసిన మనిషి,
మళ్ళీ బాగుపడాలంటే చాలాకాలంపడుతుంది. దొంగగా ముద్ర

పడిన మనిషి, పతితగా పరిగణించబడన పడతే, కాడీగా పేరు మోసిన వ్యక్తీ—సంఘం దృష్టిలో మర్యాదస్తులుకారు.

ముదనని విశ్వం ఎంతవరకు అర్థంచేసుకున్నాడు? - లేదా విశ్వాన్ని ఆమె ఎంతవరకు అర్థంచేసుకొనగలిగింది—అని తర్కించుకున్నా సమాధానం దొరక లేదు. ప్రత్యుత్తరమియ్య లేని ఆంతర్యాలు మూగగా మసకమబ్బుల్లో చందమామలా పెల్లుబికి రాలేదు. కానీ ఒక్కటిమాత్రం నిజం. మదనలోని ఆత్మసంస్కారం తళుకు బెళుకులవల్లా, నిజాన్ని ఘాటుగా చెప్పడంవల్లా నాశనమయ్యింది.

కానీ విశ్వం, అందరిలాగా మదనని తేలిగ్గా అర్థం చేసుకోలేదు. మదనలో మానసిక వికాసంవుంది. వసంతా, మదనా, ఒకతల్లికడుపునపుట్టిన అక్క-చెల్లెళ్లు కానక్కరలేదు. వరసకి అక్క-చెల్లెళ్ళు. కానీ వీళ్ళద్దరూ ఆంతర్యాల్లో ఎంత తేడావుంది! ఇద్దరిలో ఉదాత్తమైన భావన, గంభీరమైన ప్రకృతి వున్నాయి. కాని ఒకటి 'శాంతి' నది - రెండోది చిలిపిది. రెండోదానికి, జంకి అందరూ భయపడతారు.

అనుకున్న ప్రయాణం ఆగిపోయింది. మరో రెండు రోజులున్నాడు విశ్వం. వసంత మాటలే చెవుల్లో గింగిరాలు తిరుగుతున్నాయి. కాని ఎంతకీ మదన కదల్చివ్వడంలేదు. అంత పెళుసుగా మాటల్ని విసరడం మునుకారాల్ని తెంచుకోవడం విశ్వంనల్ల కానిపని. ఇక రేపుప్రయాణమనగా ఇవ్వాళ రాత్రి వసంత హైదరాబాద్ వచ్చింది. చెప్పకుండా,

పెట్టుకుండా వసంత యిలా రావడం ఒక్క విశ్వానికి, మదనకేకాదు. అందరికీ ఆశ్చర్యాన్ని కల్పించింది.

ఈ పదిరోజుల్లోనే, వసంతలో చాలా మార్పొచ్చినట్లు భావన కల్గింది విశ్వానికి. విశ్వమూ, వసంతా చాలాసేపు మాట్లాడుకున్నారు. ఇక్కడ అన్యోన్యత వుంది. ఆపేక్ష వుంది. మదన వాస్తవానికి మంచిది కావచ్చు. కాని స్త్రీనైజం చిత్రమైందేకాదు, అగాధమైంది కూడాను. ఇదివరకటి మంచి భావనలూ సదుద్దేశ్యాలు వసంతరాకతో పుటుక్కున తెగిపోయినాయి. వసంత యిక్కడికి రావడంలో వున్న మెలిక విశ్వాన్ని దక్కించుకోవడమే. ఇలా వూహించడంలో మదన అపోహలు పాముల్లాగా బుసలు గక్కుతూ ఉంటాయి.

కాని యీ తీపి అపేక్షలచాటున కల్మషం ఏమీలేదు. ఏనా మదన దాన్ని సహించలేదు. తన పాత్ర చిత్రమైంది. విశ్వాన్ని తాను దక్కించుకోవాలి. అంతస్థులో, అందంలో తాను వసంతకన్నా తీసిపోయిందేకాదు. అవసరమైతే తనకి దొరకని పట్ట ఎగురుతుందనుకున్న రోజున - ఆడపిట్టని పొడిచి చంపటానికయినా యీ మదన తయారే.

సలీమ్ అనార్కలీని గాఢంగా, జీవితంకన్నా, సామ్రాజ్యంకన్నా ఈ లోకంలో అతీతమైన సుఖాలన్నింటికన్నా మిన్నగా ప్రేమిస్తాడు. అనార్కలీ అంతకన్నా గాఢంగానే ప్రేమిస్తుంది. సలీమ్ సోయగాలకి భ్రమిసిన గుల్నార్ మాతేమిటి? యువరాజాన్ని దక్కించుకోవడం కోసం ఈ రాజనర్తకి, చరిత్రకే కొత్తబాటలు కల్పిస్తుంది.

అనార్కలీ అంతమాన్ని చూసేవరకూ నిద్రపోదు. సుతి మెత్తని ఆడదాని హృదయంలో కరుడుగట్టిన కటిక పాషాణాలు. మొగల్ నిర్మాణం అనార్కలీ అంతంతో, మరో బాటల్ని తీర్చిదిద్దుకుంటుంది. మొగలాయీ సామ్రాజ్యంలో పుట్టిన ప్రతిపూవులోనూ మొగల్లోనూ అనార్కలీ ప్రేమ రక్తం చింది కన్పిస్తూనేవున్నది.

అయితే యిక్కడ, విశ్వాన్ని యిద్దరు స్త్రీలు గాఢంగా ప్రేమిస్తున్నారు. ఒకరికొకరు తీసిపోనివాళ్లు. ఎవరు ఎక్కువ? ఎవరు తక్కువ? ఈ ప్రశ్నలకి యిక్కడ తావు లేదు. వాస్తవానికి విశ్వం వసంతని ప్రేమిస్తున్నాడు. దాని క్కారణాలు చాలా వున్నాయ్. వసంత తనని సమాదరించింది. చెట్టుమీద పక్షిలాగా దిక్కులేని తనకి, చీకటి లోతుల్లోంచి వెన్నెల మెట్లమీదికి ఎక్కించింది. సమాదరణే కాదు-సమానత్వంతో చూస్తూంది. మదనని ప్రేమించడానికి విశ్వానికి హక్కు లేదనగూడదు. ఉండొచ్చు. అయినా విశ్వం మదనని ప్రేమించలేదు. ఆదరించినంతమాత్రాన ప్రేమించాలి అనే షరతులేమీ లేవుగదా!

తర్వాత మూడురోజులికి, వసంతా, విశ్వమూ బయల్దేరారు. మదనకి అంతరాంతరాల్లో విద్వేషాగ్ని రాజి రగుల్తోంది. అయినా చేయగల్గిందేమీలేదు. 'కాలం కల్గేంతేని గుఱు'. ఏనాడో దాన్ని లోబర్చుకోవాలి. ఆ మంచినమయం కోసమే ఎదురుచూస్తూంది.

వసంతా, విశ్వమూ ఫ్రైన్ ఎక్కేవరకూ, దాచుకున్న కన్నీళ్లు ఫ్రైన్ కదిలినతర్వాత బుగ్గలమీదుగాజారి, రొమ్ములదాకా కారాయి. ఏమిటీ చిత్రమైన ఆపేక్ష?

ప్వ... నీటిబుగ్గలాంటి 'స్త్రీ' హృదయం.

తరతరాలనుంచీ బిగుసుకుపోయి, ఒక్కసారి శృతుల కందకుండాపోయే చిత్రాతిచిత్రమైన చానహృదయం. దరీ తెన్ను లేదు. అనుమానం, యివ్వ, జగుప్సు, అహంకారం మిళితంచేసి, అందాన్ని అందించి, మగ హృదయాల్ని అరక్షణంలో ఆకట్టించి, మరుక్షణంలో మరిపించే - ఈ చిత్రమైన స్త్రీ మృగాన్ని - ఎందుకు సృష్టించావు విధాతా?

*

*

*

లీల నూటయిరవైమైళ్ళు నడిచి ఒక పల్లెటూరు చేరుకున్నది. ఇక్కడికి ఎలా చేరింది? ఎలా చేరగలిగాను - అనే ప్రశ్న లీలకి తట్టితే గావుండును. కాని యిది లీలకి తట్టలేదు. ఒక్కటిమాత్రం తనకి తెలుసు. విధాత తనని చిన్నచూపు చూశాడు తనకి ఒక నిధమైన ఉన్నాదం వచ్చింది. అది వివరించడానికి వీలేనిది. తన హృదయంకన్నా మిన్నగా దేముణ్ణి ఆరాధించింది. అందుకు ప్రతిఫలంగా మిగిలిందేమిటి? "మిగిలిందేమిటి?"

“చుట్టూ జుట్టు నిరబోసుకున్న చీకటి చిన్నది!”

“హాహాకారాలతో మిన్నముట్టే - ఆకలి కేకలీ స్వరం”

ధనికాంధత్వంలో తమని గీనంగాచూసే 'దరిద్రులు'

తమని ప్రాణప్రదంగా ప్రేమించే, కన్నతండ్రి కాల వాహినిలో కలసిపోయాడు ఈ లోకంలో తమనివదిలిపోయిన తల్లి, తండ్రి చావు తెలియకుండానే, యిల్లు ఒదిలిపోయింది - వున్నవారందరినీ ధూరంచేసుకుని తనకి నీడగా నిల్చిన

ముకుందం శాశ్వతమైన నీడలో కలిసిపోయాడు. తనకిప్రతి
బింబంగాఓబిడ్డని ఈ లోకంలోవొదిలి తనకి భాగ్యత్వంమీద
మమత ఎందుకనో సడలి విడిలిపోయింది. ఉన్నతమ్ముణ్ణి,
కన్న నలుసును కాలదన్నుకున్నది. ఎడతెగకుండా చాల
ధూరం నడిచొచ్చింది. ఆకలైనా చంపుకున్నది. చేతిగాజులు
అమ్ముకున్నది. మానవుడు ఎన్ని బంధనాల్ని తెంచుకున్నా
తెంచుకోలేని బంధం ఆకలి. ఇలా చివరికి పల్లెటూరు చేరు
కున్నది.

ఇది పల్లెటూరు. ఇక్కడున్న యిళ్ళు చాలాతక్కువ.
అనాదినాటి మానవుడి చిహ్నాలు యికా యిక్కడ చెదర
లేదు. అందమైనవాళ్ళు యిక్కడ లేరు. ఉన్నా ఎండలో
యెండి కళతప్పిన యీ ముఖాల్లో స్వచ్ఛత వుంది. “పాడి
పంటలు పొంగిపొరిలే దేశాన” యిది యిక్కడ అక్షరాలా
నిజం. ఇక్కడవున్న చెప్పుకోతగ్గ యిల్లు ఒక్కటే ఒక్కటి.
అది రాణి ‘సుచేల’ గారిది. రాణి సుచేల యిక్కడికొచ్చే
సరికి పన్నెండేళ్ల పిల్ల. భర్త కుమారరాజా రెండవపెళ్ళిగా
ఈ అందగత్తెని ఎన్నుకున్నాడు. నలభైయేళ్ళవరుడికి పన్నెం
డేళ్ళ పిల్ల వధువు. బీదతనంలోంచి పైకొచ్చిన ఈ అదృష్ట
దేవత, కేవలం ముసలిభర్త హృదయంలో ప్రేమదీపాల్నే
గాక, కళతప్పిన దివాణపుగోడల్లో వాడల్లోనైతం దీపాల్ని
వెలిగించింది. ఆలనా పాలనాలేక అరణ్యంలావున్న ఈ
యిల్లు, వెన్నెలకాంతులతో మెరిసిపోయింది. ప్రజల్ని
హింసించే దివాను, అరాచకం సుచేలాదేవితో తారుమా
రయ్యింది. అచ్చోసిన యీ ఆబోతును మొట్టమొదటగా
ముక్కుతాళ్ళు వేసి వదిలి ఈ చిన్నరాణియే. బీదతనం

లోంచి ధనలక్ష్మి భాండాగారంలో కొచ్చిపడినా, ఈ చిన్న రాణి గర్వించబోవటాని కారణం పూర్వజన్మ సుకృతం గాక మరేమిటి ?

కుమారరాజా తమ్ముడు చిన రాజాకి జీవితంలో ఆశ యాలంటూవుంటే రెండేరెండు. విలాసినులు, విలాసాలు. చిన రాజాకి వయస్సు షుమారు ఇరవై ఏళ్ళు వుండొచ్చు. కాని జీవితాన్ని సగం అప్పుడే అనుభవించినట్టున్నాడు. ఎర్రటి నిప్పుకళ్ళు. గప్పుమనే బ్రాందీ సుగంధ పరిమళాలు. మత్తెక్కిన కళ్ళలో మైమర్చిన ఖుషీనిషా - పెళ్ళి అక్కర లేదు. బాధలూ బాదరబందీలూ అసలు లేనేలేవు. అందమైన ఆడది కన్పిస్తే ఈ విలాస వీరవసంతరాయలు, నిద్ర పట్టకుండా విలవిల్లాడతాడు. జీవితాన్ని అనుభవించాలనే, ఈ రసికవతంసుడు ఎప్పుడైనా రాలిపోవచ్చు.

పెద్దరాణి సుమరాణి అదొకరకం మనిషి. ఎప్పుడూ రోగంతో తీసుకునేది. ఆ యింటికి ఆలనా పాలనా లేదు. దివాణంలో ఎందరో దిగేవారు. ఇష్టమొచ్చినట్టు తాగి తూలి సుఖాల మురుపుల్లో పోతూండేవారు. దాసీలు విలాసినులగూర్కు. చిన్నబాబు రసికతుమ్మెద నిషాలో వున్నప్పుడూ ఖుషీలోవున్నప్పుడూ ఆయనచెయ్యి విరివిగా దానధర్మాలు చేస్తుండేది. మత్తులమధ్యన, మెత్తని పరుపులమీద సుందరీ మణుల సాన్నిహిత్యంలోనూ శిబీ, దధీచీఎవ్వరూ ఆయనకి పోలేవారుకారు. 'దానకర్ణుడు'. ఆలనా పాలనా లేని యీ కొంపలో ఎవరి యిష్టంవారిది. కాని, కుమారరాజా భార్యని యెంతో గాఢంగా ప్రేమించేవాడు. సుమరాణి కడుపున

ఒక్క కాయన్నా కాయలేదు. ఆ బెంగతో పెదరాణీ క్షీణించిపోయింది సగం. ఒకరాత్రి దివాణాన్నీ, భర్తనీ, రాచరికాన్నీ ఒదులుకొని చచ్చిపోయింది.

తర్వాత కుమారరాజా అదోలాపుండేవాడు. ఎవరితోనూ మాట్లాడేవాడుకాదు. భార్య సురణం ఆయన హృదయంలో రాచపుండు అయింది. అన్నీవున్నాయ్. రాచరికమూ, భోగమూ, సౌఖ్యమూ, ధనమూ అన్నీ - కానీ వీటన్నిటినీ వెలబోసిభార్యని బ్రతికించుకోగలడా? బ్రతికించుకోవడం ఎవరివల్ల నయినా అయిందా?

కాని ప్రకృతి చిత్రమైంది. దానంతటకదే బాంధవ్యాన్ని ఏర్పికూర్చుతుంది. సుమరాణి తమ్ముడు కుమారరాజాని వేటకి ఆహ్వానించాడు. రాచరికం కత్తిమీద సాములాంటిది. ఇక్కడ గౌరవాన్ని చేజేతులా అమ్ముకోవాల్సిస్తుంది. ప్రపంచాన్ని జయించగల్గిన తమ్ములుండి, ఈ అఖండ భూవలయాన్ని గిరిగీసి నిలపగల్గిన ధర్మరాజుకి పెళ్ళాన్ని బందీచేసి, అడవుల్లో ఆకులలాల్ని తినాల్సినంతగ తేంపట్టింది? ఆహ్వానాన్ని తిరస్కరించడం రాచరికపు లక్షణంకాదు. అలా తిరస్కరించినవాడు రాజుగా అనర్హుడు. * రాచరికం అంటే జమీందారీ ఫాయదా అన్నమాట. రాజా అంటే యిక్కడ కొమ్ములు మొల్చిన జమీందారు అనే అర్థాన్ని అన్వయించుకోవాల్సిస్తుంది.

భార్య చచ్చిపోయేనాటికి కుమారరాజా వయస్సు నలభై ఏళ్లు. గంభీరమైన నల్లమీసాల్ని వెక్కిరిస్తూ తెల్లమీసాలు యిప్పుడే పొటమరిస్తున్నాయి. మెలికలు తిరిగిన

కండరాలచుట్టూ సిల్కుబట్టలు చుట్టుకు పోతున్నాయి. ఆహ్వానాన్ని మన్నిస్తూ రాజా వుత్తరం రాశారు. పిస్తోళ్ళు ఆరు. నిండా గుళ్లు. రైఫిల్ గుండు కన్నా. వేగంగా పోయే జవనాశ్వం. గురిచూసి కాల్యగల అయిదారుగురు మంచి మదించిన వేటగాళ్ళు—

రాజా ఒక ఉదయం బయల్దేరి కోటపాలెం ఎస్టేటుకు గావమరిదిగారింటికి లాంఛనప్రాయపు రాజరికపు హోదాలో బయల్దేరారు. అన్నీ మంచి శకునాలే ఎదురయ్యాయి. రైఫిళ్ళు, బ్రాండ్ సీసాలు, గుట్టాలు, కమ్మికట్టలు కుమారరాజాకి స్వాగతమిచ్చాయి. కోటపాలాన్నానుకుని రి మైళ్ళలో “తుమ్మలేడు” వడ్డన ఒక పెద్ద కీకారణ్యం వుంది ఇక్కడ స్వేచ్ఛగా వేటాడుకోవచ్చు. చిన్న బంగళాకూడా వుంది. ఇక్కడ యిది ఎన్ని ఏళ్ళక్రింద కట్టారో తెలియకుండావుంది. ఇది వేటగాళ్ళ విడిది యిల్లు చుట్టూ క్రూరజంతువులు మసలకుండా, దూకుండా కట్టుదిట్టంగా కట్టిన, ఈ బంగళాలో సామాన్లు పడేసి యిద్దర్ని కాపలావుంచి వేటకి బయల్దేరారు, పన్నెండు మంది. రైఫిళ్లు తపతపమని పేలిపోతున్నాయి. కుమారరాజా లేడిపిల్ల వెంటపడ్డారు అందకుండా చిందులేస్తోంది. దాన్ని పట్టుకోవాలనేపట్టుదల ఎక్కువయ్యింది రాజాగారికి. అయినా అది చిక్కడంలేదు ధౌమని పేలింది. ఝన్...న్... మఱుటూ దూసుకుంటూ పోయి చెట్టుకు తగిలి నిష్పరవ్వలు గక్కుకుంటూ కాండంలోంచి యింకా వైపుకొచ్చింది. రాజా గారు గుట్టాన్ని పరిగెత్తించారు. నురుగులు కక్కుతో పరు

గెడ్డోన్న జవనాశ్వం, కళ్లు చిట్టించి కాళ్లుపెకెత్తి వికృతంగా సకిలించింది.

ఎదురుగా గర్జిస్తోన్న పెద్దపులి. కళ్లు తళతళ మెరుస్తున్నాయి. రాజాగారు రైఫిలు వేల్చారు గుట్ట అయిపోయిన రైఫిలు దీనంగా మూల్గింది. బ్రగ్గరు కదిల్పా నిప్పులు రాలడంలేదు. టైములేదు పెద్దపులి భయంకరంగా గర్జించింది. ఒక్కసారి లంఘించి, పంజాతో ఛెడేల్ మని కొట్టింది. గుట్ట ముఖం వేటుతో వాలిపోయింది. గుట్ట, భయంకో, బాధతో విలవిలా కొట్టుకున్నది. కుమారరాజా క్రిందపడిపోయారు. పులి గుట్టాన్ని లాక్కుపోయింది.

ఆయనకి స్పృహతెల్లే సరికి చీకటిగావున్న రాత్రి. ఈదురుగాలి. ఎండుటాకుల గలగలలు. ఒళ్ళంతా విరగొట్టి నట్టుంది. తెలియనంత గాఢాంధకారం. ఎవ్వరూ లేరు. బంగళాదాటి చాలాదూరంవచ్చాడు.. కనుచూపు మేరలో ఎక్కడా కాంతికిరణాలు కన్పించడంలేదు. ఇప్పుడు ఏ చెయ్యాలి- అన్నదో సమస్య. అసంతోల అంచులుదాకా వ్యాపించివున్న భయంకర కీకారణ్యం. తనపాళ్ళేవనూ కన్పించడంలేదు. క్రూరజంతువులు తిరిగేఅర్ధరాత్రిసమయం. పోనీ యీచీకట్లో బంగళాకి దారెటు. జేబుల్నిండా దండిగా సిగరెట్లున్నాయి, లైటరుంది.

కాసేపు అక్కడే కూచుని ఆలోచించాడు కుమారరాజా. ఆలోచనా లోకంలోంచి అసలులోకానికి రాక పూర్వమే ఎదురుగా బుసలుకొడుతోంది త్రాచుసాము. అప్ర

యత్నంగా లైటరు వెలిగించారు కుమారరాజు తామ
పాము బుస మరింత ఎక్కువైంది. కన్మని లేచి కాటువేయ
బోయింది. ముట్టి గురితప్పి నేలకొట్టుకున్నది కుమారరాజు
ఒడిసి తోక ఎడంచేతో పట్టుకుని, కుడిచేతిని పడగమీద
వుంచి గట్టిగా పట్టుకున్నారు. ఫెడేలుమని చెట్టుకొట్టారు.
పడగ ఫట్మంది. బట్టల్నిండా రక్తం చిందింది. నల్లని
చీకట్లో ఎర్రని నెత్తురు. నాగుణములకి తమజాతి శత్రు
కూటంలో వాళ్లు.

కుమారరాజు గుండె దడదడలాడింది. ఒక్కవూపులో
మూడుగజాలుదూకి పరుగెత్తుకొచ్చారు. నురగులుక కేగురంలా
ఎక్కడికి, ఎటూ తెలియని చోటికి ఆయాసంతో పెదాలు,
పీక బిగదీసుకు పోయినయ్యి. రాత్రి రెండింటివరకూ పరు
గెత్తుతూ పోతూనే వున్నారు. కాళ్ళు తేలిపోతున్నాయి.
ప్రాణాల్లో చెలగాటమాడే కుమారరాజుకి మొట్టమొదటి
సారిగా ప్రాణభయం.

ఎక్కడో దూరంలో లైటు సన్నగా వెలుగుతున్నది.
అటువైపుకి లైటుకన్పించాక కొంతదూరం నడిచారు. ప్రాణా
నికి మొప్పిరాదు అనుకున్నారు. చెరువుగట్టు దాటి, పూల్లో
కాలుబెట్టారు. తూలొచ్చింది. పడిపోయారు- అంతే.

రెండురోజులవరకూ స్వహలేదు స్వహావచ్చి ఈ
లోకంలో పడ్డాక ఆయన చూసుకున్నది ఏమీలేదు. పట్టు
పరుపుల్లో పండుకునే కుమారరాజు నవారు మంచంమీద
ముతక కుప్పల్లో దొడ్లుతున్నారు. ఇప్పుడిప్పుడే గతాల

స్నేహులు పెనవేసుకుంటూ దొర్లుకొస్తున్నాయి. తాను సామాన్య మధ్యతరగతి యింట్లో వున్నాడు..

ఇక్కడ శౌరవాలకి ఆయన పొంగిపోయాడు. ఈ ఇంట్లో మట్టిలోపుట్టిన మాణిక్యంవుంది. ఆవిడే సుచేలాదేవి. శౌరవాలకి కలిమే కానక్కరలేదు; కలిమిడివుంటే చాలు. అనేది ఈ ఇంట్లో నిరూపించబడిన ప్రత్యేకత. కుమారరాజు హృదయాన్ని సుచేలాదేవి దొంగిలించింది. ఈపిల్ల రాణి గావటానికి అర్హురాలు అనిపించిందాయన కప్పుడు.

సామాన్యమైన సుచేలాదేవి యిప్పుడు ఒక జమీందారీకి యజమానురాలు. ఇంతవరకూ పెద్దరాణి చేతిలో ఆలనా పాలనా లేని ఈ జమీందారీ ఫాయిదాలు తారు మారైనాయి. ప్రజల నైతికస్థాయిని ఆవిడ అర్థం చేసుకున్నది. లోకంలోంటే తెలియని ఈ గ్రామీణ ప్రజల జీవితాల్లో వసంతాన్ని రప్పించింది. దివాను ఛార్జన్యాలని ఆకట్టింది.

కుమారరాజు జీవితం మెరుగులు దిద్దుకున్నది. అన్ని సంస్కరణలూ వచ్చిపడినయ్. శావులు మరమ్మత్తు చేయించింది. శిస్తు ఇంతా అని శాసించింది అన్నిటిని మార్పు చేయించిన ఈ రాణి ఒక్క సంస్కరణ మాత్రమే చేయించాల్సివుంది యికా. ఈమార్పు "చినరాజా"——

ఈ రసికరాజుని ఎలా లొంగదీయాలో సుచేలాదేవికి అర్థం గాలేదు. "ఒక్క క్షణంలో తారుమారు గావల్సిన ఈ చరిత్ర మరో క్షణం వరకూ పొడిగించబడటానికి కారణాలు" యిదమిద్దరంగా నిగ్గయించబడటానికి వీలులేనివి.

కానీ చినరాజాకి ఒక్కటి తెలుసు, ఒకమహా తరమైన

శక్తి చెప్పుచేతల్లో ఈ రాజరికం ప్రస్తుతం నడుస్తోంది. దివాను అధికారాలు అంతరించిపోయినయ్యి. ఈ దివాను నామ మాత్రమైన నిమిత్తమాత్రమే. ఇతని అహంకారం దీపపు కాంతిలో చీకటిలా చెదిరిపోయింది. సుచేలాదేవితో ఇంత వరకు రెండుసార్లు మాత్రమే మాటాడాడు. ఈ రాణితో మాటాడాలంటే చాలా జాగ్రత్తగా తూచి తూచి మాటాడాలనేది చినరాజా స్వానుభవంతో తెల్సుకున్న విషయం.

మసకమబ్బులు చెదరకముందే, తూర్పుమేఘాల్లోంచి కాంతికిరణాలు దూసుకురాకముందే, మంచుముత్యాలు పగిలి పగలకముందే; చినరాజా మేడమెట్టునెక్కి దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నాడు ఇవ్వాలి ఎలా అయినా రాణిగారితో మాటాడాలి. తనకి అర్జెంటుగా పాతికవేలు కావాలి. లేవు అన్న పక్షంలో భాగాన్ని పంచమని అడుగుతాడు. తనతండ్రి స్వాస్థ్యంలో కుమాత్రాజా కౌతభాగంవుందో తనకి అంతే వుంది—

భాగా తెల్లారింది. దివాణం నిద్రమత్తు విరిగిపోయింది. అందరూ లేచి తమతమ కార్యక్రమాల్లో నిమగ్ను లాతున్నారు, సుచేలాదేవి లేచి చూసింది. మరిది తపగదిముందు పచార్లు చేస్తున్నారు.

సుచేలాదేవి రాచరికపుమర్యాద ప్రకారం తలమీదికి మేలిమిసుగు సవరించుకుని, లేచి నిలబడింది. చినరాజా లోపలికి వెళ్ళాడు. కాసేపటి వరకూ నిశ్శబ్దం తాండవించింది. సుచేలాదేవి దాసీనిపిల్చి, మరిదిగారు వచ్చిన కారణ మేమిటో కనుక్కోమన్నది.

“నాకు డబ్బుకావాలి”—

“ఎంత?”

“పాతిక వేలు”—

“అంత డబ్బేందుకు మరిదిగారూ” అన్నది మహారాణి.

చినరాజా ఎన్నో మాట్లాడదామనుకున్నాడు. కాని సుచేలాదేవి ముఖం చూచాక మరి మాట్లాడ చేతకాలేదు. సుచేలాదేవి గంభీరస్వరం నెమ్మదిగా చినరాజా చెవుల్ని తాకుతోంది. “చూడండి మరిదిగారూ, ఒక్క విషయం స్పష్టంగా చెప్పడం నా బాధ్యత. ఆ హక్కును ఎవరు యిచ్చారనేది - నేను ఎంతవరకు వినియోగించుకున్నాననేది, వేరే విషయం. మీకు పాతిక వేలు యివ్వడంలో నా కభ్యంతరం లేదు. కానీ, దాన్ని మీరు ఎంతవరకు సర్వినియోగం చేసుకోగల్గుతున్నారో అనే ప్రశ్న మీకే రావడం మంచిది. నయస్సులో చిన్నదాన్నయినా, వదినగా మీ కన్నా పెద్దదాన్ని బీదతనంలోంచి పైకొచ్చినంతమాత్రాన, ఈ జమీందారీమీద నియంతలా అధికారాన్ని చెలాయించుకోవాలనే అభిలాష నాకు ఏకోశానా లేదు.

“మీ అన్నగారికి ఈ జమీందారీమీద యెంతహక్కున్నదో, మీరూ అంతే ఉన్నది. వదినగా మాట్లాడుతున్నానుగానీ, మహారాణిగా మాట్లాడాలేదు. ఇంత ఖరీదుగల బట్టల్ని నే నెన్నడూ కట్టుకోలేదు ఈ పాలరాతి మేడలో మెట్టింటికి రాగలననీ యింత కీర్తిని ధనాన్ని సంపాదించిన వారిభార్యను కాగలననీ నే నెన్నడూ అనుకోలేదు ఇలా చెప్పడంవలన మీ గౌరవానికి, ప్రతిష్ఠకి ఏమన్నా మచ్చగలిగి

నట్లయితే, క్రమాభిక్ష నర్థిస్తున్నాను. మీకు డబ్బు ముఖ్య వసరమయితే, అలాగే డబ్బు తెప్పించి యిప్పిస్తాను.”

చినరాజా నోరు బిగుసుకుపోయింది. ఒక్క మాటన్నా మాటాడలేదు. దాసీదాన్ని పిల్చి “పదిహేను వేలు చాలనిచ్చెప్పు” అన్నాడు. దాసీ సుచేలాదేవికి ఈ విషయాన్ని చెప్పింది. ఆవిడ చిరునవ్వు నవ్వింది. ఆ నవ్వులో గంభీరమైన భావనవున్నది. మనుష్యుల్ని ప్రేమించగల మహోద్వలమైన ప్రేమోదా తత వున్నది.

ఈ విషయాన్ని కుమారరాజాకి తెల్పితే, “మద గజాన్ని మాటలోనే లొంగదీశారా మహారాణీ” అన్నారు. సుచేలముఖం చిరుకోపంతో గులాబీరంగులోకి మారింది.

చినరాజా డబ్బుతీసుకుని, ఆ గోడే యెక్కడికో వెళ్ళారు. ఎక్కడికి వెళ్ళారో యెవ్వరికీ తెలీదు. సుచేలాదేవి అధికారంతో ఆ దివాణమే కొత్త గంభీరాన్ని, ఆనందాన్ని సంతరించుకున్నది. విధివశాత్తు లీల యిక్కడికి చేరుకున్నది. ఆ మె నిండా దుఃఖపు కెరటాలు ప్రవహిస్తున్నాయి. నీలాటిరేవుకెళ్ళే పెదము తెదు వొకానె లీలని “ఎందాక?” అని ప్రశ్నించింది. లీల ఏడ్వటం తప్ప ఏమీ సమాధానం చెప్పలేకపోయింది.

లీలని రాణీ సుచేలాదేవిగారింటికి తీసుకొచ్చి దిగబెట్టి వెళ్ళిందానిడ ఉన్నదంతా పూసగుచ్చివట్లు చెప్పింది. రాణీగారు అడిగారు “ఎవరమ్మా సీవు”. దానికి సమాధానం “అనాధ” అని తెలిపింది. దాంతర్వాత సుచేలాదేవిమాటలో లీలని ఏమీ బాధించలేదు అప్పట్నుంచీ, సుచేలాదేవి ఆంతరంగిక చెలికత్తెగా లీల నియమించబడింది.

కాలం తనలో కలుపుకుంటున్న మార్పుల్లోపాటు, విధవిధానాన్ని నిర్ణయించింది ఈ నిర్ణయాలు మానవజీవితానికి దగ్గరగా సంబంధించినవి. కట్టుబాట్లని నిర్ణయించిన ప్రకృతి-ఖచ్చితమైన “కట్టడాల్ని” కూడా శాసించింది. ఇవి అతిక్రమించడానికి వీలులేనివి.

ఈఅంకంలో చివరిభాగంలో వచ్చినలీలా దేవి, సుచేలా దేవి ఆతంరంగికలో నైనా బాగుపడుతుందేమో? లేదా చిన్నప్పటి నుంచీ దైవం చిన్నచూపు చూస్తూ వచ్చాడు—ఇప్పుడూ అలానే జరుగుతుందేమో? కదలిపోయే “కాలవాహిని”

4

ఇది ముద్రాసు మహానగరం. ఇక్కడ సంజెరంగులు వ్యాపించుకున్న మత్తు ఇంకా యిక్కడ, మాయ మబ్బులు విడిచడలేదు ఇక్కడ విలాసినులకూ, విలాసాలాకు లోటు లేదు. లాడ్జింగులకీ, లలనామణులకీ పెట్టింది పేరు. మనుషుల్ని మార్చేవాళ్ళు మొదలు మంచాలు వేసేవాళ్ళవరకూ యిక్కడ దొరుకుతారు. పెద్ద సినిస్టార్స్ మొదలు ఎక్స్ట్రా యాక్టర్ల వరకూ వెదకనక్కరలేకుండా యిక్కడ లభ్యమౌతారు. ఇది చిత్రమైన నగరం. దేహాల్ని, తివాచీల్లా పరిచి, మానాభిమానాల్ని విచ్చలవిడిగా అమ్మి యిక్కడ పెద్ద స్టార్స్ యినవాళ్ళు, కళని అడ్డం పెట్టుకుని, ఖరీదయిన చీరల

వెనక కంపు దేహలో బ్రతుకుతున్నారు. కొంతమంది పవి
త్రులూవున్నారు.

జగన్నాథ బాబుకి బోలెడంత ఆస్తివుంది. రాజచుండి
దగ్గర ఏదో పల్లెటూరు. లక్షలకి లక్షలు విచ్చలవిడిగా,
పెట్టెలో మూల్గుతున్నాయి. సినిమా తీద్దామని, మద్రాసు
వచ్చి చేరాడు. ప్రసాదరావు, జగన్నాథబాబూ బెజవాడ
కాలేజీలో కొంతకాలం చదువు వెలగ జెట్టాడు. ఒకరోజున అనుకో
కుండా “దాసప్రకాష్” లో కలుసుకున్నారు.

ప్రసాదరావు జగన్నాథబాబుని యింటికి ఆహ్వానిం
చాడు. సినిమా తీద్దామనే ప్రయత్నాలు చురుగ్గా సాగుతు
న్నాయి. హీరోని యెవర్ని వెదుక్కోవాలా అనేది, యింకా
నిర్ణయం కాలేదు. హీరో కుర్రవాడుగా వుండి వుండాలి.
కథలో కష్టపడి అక్కని బ్రతికించుకుని, ప్రయోజకుడవ్వాలి.
కథ మంచిదే. రచయిత కష్టపడి రాశాడు. మరి దానికి తగిన
కుర్రవాణ్ణి వెదుక్కోవాలి. ఆంబోతుల్లాంటి హీరోలు,
పెట్రోలు బేరల్సులాంటి అమ్మాయిల్ని ఎన్నుకోవడం ఈ
నవనిర్మాతకి యిష్టంలేదు.

హీరో హీరోయిన్ల వేట మొదలయ్యింది. సాయం
కాలం నాల్గుగంటలకి ప్రసాదరావుగారూ, జగన్నాథబాబూ
కలసి యింటికొచ్చారు. ఆ సమయంలో విశ్వం, వసంతా
జగన్ గారింటి కెళ్ళారు. అట్నించి ‘స్టార్’లో సినిమాకి
వెళ్దామని పోగ్రాం ప్రపోజలు వుంది. వెళ్ళినా వెళ్ళొచ్చు;
లేదా, తిరిగి రానూవచ్చు.

ఆ రాత్రి తొమ్మిదింటివరకూ జగన్నాథబాబు వుండి వెళ్లిపోయాడు. పదింటి ప్రాంతంలో వసంతా, విశ్వమూ వచ్చారు ప్రసాదరావుగారి నంటుకుని ఆలేషియన్ కుక్క పడుకుంటుంది. ఇదీ యివ్వాలి రివాజుతప్పకుండానే కళ్ళు మిటకరించి మరీచూస్తోంది.

ఆరాత్రి భోజనాలు సరదాగానే జరిగిపోయినాయి. విశ్వం, వసంతా కేరింతాల్లో పదకొండుగంటలు రంగు మన్నాయి. ఇద్దరూ నవ్వుకుంటూ పడుకున్నారు. వీళ్ళిద్దరికీ లోకం అనుకునే బాంధవ్యం దాదాపు భార్యాభర్తలనే— కాని, నిజానికి ఇంతవరకూ వాళ్ళిద్దరికీ శరీర సంబంధమేన కాంక్షలంటూ ఏమీలేవు. లోకం ఏమనుకున్నా లక్ష్యం లేదు. అసలు ఈ మద్రాసునగరంలో యిలాంటివి పట్టించు కునే తీరిక ఎవరికున్నదిగనక—

ఇంతవరకూ జరిగినదాన్ని ఒక్కసారి స్ఫురణకి తెచ్చు కుంటే, చాలా ఆశ్చర్యం కలుగుతోంది. ఇలా జరుగుతుందా అంటే, జరగూడదనే ‘హామీ’ లేకుండా. అంతదాకా ఎందుకు? విశ్వం యిక్కడ స్థిరనివాసాన్ని ఏర్పరచుకున్నాడు. లీల ఎక్కడికో చేరిపోయింది. చిన్నపాపని సుమిత్ర పెంచు తోంది—ఇలానేగదా ప్రవహించిపోతోంది కాలవాహిని.

“ఒక్కరాత్రి” జగన్నాథబాబుచే విశ్వం అదృష్టం ధృవతారలా భాసించే సమయం వచ్చింది. బృహత్తర కథా నికల్లోని రాజకుమారులకుమాత్రమే యిలాంటి అదృష్టాలు పడతాయిగాబోలు. జగన్నాథబాబు విశ్వాన్నిచూసి ‘యిత

నెవ్వరు' అని సందిగ్ధంలో పడ్డాడు. ప్రసాదరావు పరిచయం చేశాడు. 'విశ్వం' అని. 'మావాడే. వరసకి మేనల్లుడౌతాడు' ఇలా పరిచయం చేయడంలో ఎంత నిగూఢమైన ఆపేక్ష వున్నది!—

జగన్నాథబాబూ, ప్రసాదరావు రాత్రి చాలావరకు మాటాడుకున్నారు. "ఇంత అందగాడు మీయింట్లో వున్నాడని నాకెందుకు తెలియనియ్యలేదు. నేను యితన్ని నా పిక్చర్లో హీరోగా బుక్ చేసుకుంటాను. మీకేం అభ్యంతరం లేదుగదా?"

ప్రసాదరావు నిజంగా ఆశ్చర్యపోయాడు. ఆనందంతో ఆయన హృదయం ద్రవించిపోయింది "నిజమా?"—అన్నారాయన. జగన్నాథబాబు నవ్వి "మరి అబద్ధమనుకుంటున్నావా? ఏమిటి?" అన్నాడు.

ప్రసాదరావు గారు ఈమాట చెప్పగానే, నిశ్చేష్టుడయ్యింది విశ్వం. గానీ, ఆనందంతో నాట్యంచేసింది వసంత. విశ్వం అదృష్టం విరగబడినవ్వే సమయం వచ్చింది. ఇంతకన్నా కావాల్సిం దేముంది - వసంత, విశ్వం వెనక్గావచ్చి భుజం మీద గడ్డంతన్ని, జుట్టులోకి వేళ్ళు పోనిచ్చి, ఆప్యాయతతో నిమిరింది.

ఆనందంలో మండుటెండకూడా, తెలితెమ్మర గాలులు వీచే పాలవెల్లి తరగల లేతచంద్రికలా భాసిస్తుంది. జీవితంలో అదృష్టం వరంగా పొందిన పుణ్యపురుషులకు గానీ మధుర ఊణాలు మలయానిలాల్లా పల్కరించవు. సుఖసుందరాలు

నెచ్చెలికతెల్లె గానీ యిచ్చకాలాడరు. నిజం. అదృష్టాన్ని అందిపుచ్చుకున్న వాళ్ళకిగానీ, యీ అగాధ కాలవాహిని గట్టున విరిసెవపూలు పూచి కంఠాభరణంలా చిరునవ్వుల మురిపాల్లో తీయని గానాన్ని ఆలపించి జోలపాడవు. చంద నూమకన్నా ఈ విశ్వం సొగసైనవాడు. జాబిల్లికన్నా నిర్మలుడు. పలుకులో పులకలుకురిపించే ఈ విశ్వం ఒకనాటికి విశ్వాన్ని జయించగలడేమో, ఎవరుచూడొచ్చారు—

జగన్నాథగౌరుగారు సినిమా ప్రయత్నాలు ఈనాటికి ఒక కొలిక్కివచ్చిన మాటమాత్రం నిజం. రేణుక అనే ఒక అమ్మాయిని హీరోయిన్ గా బుక్ చేశారు. పదెనిమిదే శ కన్నా ఎక్కువవుండని ఈ కుమారికి, భవిష్యత్తు ఏనాడో వెన్నెలమెట్లు కట్టినట్లుంది. జీవితం ఈవిడకి విలాసవస్తువు. తన అందంతో లోకాన్ని మురిపించింది. ఆకర్షణతో జీవితాన్ని జయించింది. సినిమా చరిత్రలో నటిగా కొన్ని అధ్యా యాత్నే సృష్టించింది.

అందమేకాదా - అన్నిటిలోనూ తళుకు బెళుకుల్లోనూ, యువక హృదయాల్లో తీయనితీపుల్ని రేపించింది. అదృష్టం ఈవిడకి చెలికతెగ్గబోలు, ప్రతి పిక్కనూ శతదినోత్సవాల్ని చూసింది.

పెళ్ళిచేసుకుంటే బావుండును అని చాలాసార్లు అనిపించింది. ఈ మాయజగత్తులోంచి తీరిగ్గా విశ్రాంతి లభించే రోజు ఏనాటికైనారాదా? వచ్చినప్పటికి వస్తుంది. పదకొండో ఏట చిన్నపిల్లవేషాలు వేయడానికి సినిమాల్లో

ఛాన్సుపొందింది. పదమూడో ఏట పెద్దమనిషయ్యింది. అన్ని సుఖాల్ని అనుభవించగల వయస్సు వచ్చింది. కానీ, ఈనాటి వరకూ నీతితప్పలేదు. సినిమాల్లో, పరాయిపురుషుల్ని కావి లించుకుంటే, స్వర్గతో శరీరం పొంగిపోయేది. తియ్యని విద్యుత్తు నర నరాల్ని బాధించేది. అంతవరకే ఆ హద్దు. ఆమెకి అంతవరకే పరిమితమయ్యింది.

తాను 'వూ' అంటే ఒక్కరాత్రికి కొన్ని వేలు యివ్వగల లక్షాధికారుల్ని కాలితో నెట్టేసింది. కడుపు గడవక, తాను ఈ 'చిత్ర' జగత్తులో కొచ్చిపడింది. తనకోసం కాదు ఈ ఆనంద సంపాదన? తన తలదండ్రులకోసం. తన సంపాదనమీద ఆధారపడి సిల్కు-బట్టలు సింగారించుకుని పోగ్గా తిరిగేవాళ్ళకోసం - ఒకోసారి అన్నిస్తూండేది. ఒక్క శరీరవాంఛతప్ప ఈ జీవితంలో యింతకన్నా పొందగల్గింది యింకేమీ లేదు. నాకు అదీ అబ్బలేదు. యిక్కడవుంటే చివరకు పతనంతప్ప యింకేమీ మిగలేమో? ప్రతి క్షణమూ ఈ తుచ్చ అలంకారాల్లో, గాలిబుడగల్లాంటి పగలడానికి సిద్ధంగావున్న హృదయంతో, ఎంతకీ అర్థంకాని అగాధమైన మానవ మానసిక వికాసంతో, తుచ్చ చీకటిజీవితాన్ని వెన్నెల్లా భ్రమించే, ఈ సుఖదుఃఖాల్లోంచి, ఈ భవ బంధాల్లోంచి. తీరిగ్గా విశ్రాంతి లభించే తీయని అదృష్టం లభించే సమయం ఏనాడన్నా లభించగలదా!

ప్రతిమనిషీ, ఈ జీవనయాత్రాపథంలో అడుగువేయ లేని భయంకర సమయం ఆసన్న మాతుంది మానసికమైన, మానవ బలహీనత నర నరాల్ని కాల్చి నుసిచేస్తుంది

దుఃఖంలాగానే, సుఖంకూడా ఒక్కోసారి వెగటుకల్పిస్తుంది. ఎందుకు దుఃఖం కలుగుతుంది. సుఖం ఎక్కడ లభ్యమౌతుంది. దీన్ని అన్వేషించి సామ్రాజ్యాన్ని, భార్యాబిడ్డల్ని, భవబంధనాల్ని తెంచుకున్న బుద్ధుడైన సిద్ధార్థుడుకే జవాబు అంతుచిక్కలేదుగదా?

కెమేరా ఆన్ చేసిన మొదటిరోజు వృదయం జగన్నాథభాబుగారు అందర్నీ విందుకు ఆహ్వానించారు. విశ్వమూ, వసంతా చిన్నకార్లో బయల్దేరారు. జగన్, సుమిత్రా, ప్రసాదరావుగారు తర్వాత బయల్దేరి స్టూడియోకి చేరారు.

విశ్వాన్ని అందరూ వింతగా చూశారు. ఎలాగయినా కొత్తనటుడాయెను! జీవితాన్ని జయించడానికి ముందు మానవుడు స్వేచ్ఛకి లొంగిపోతాడు. బహిరంగంగా తీర్చుకోలేని ఆనందాలూ, కాంక్షలూ హృదయంలోనే సుడులుతిరుగుతూ వుంటాయి. సహజమైన ప్రకృతి నిర్ణయాలు, మానవుణ్ణి అనాదిగానే బందీ చేసినయ్.

మొట్ట మొదటిసారిగా కెమేరాముందు నుంచున్నప్పుడు శరీరం ఒణికిపోయింది. విశ్వం నిలువెల్లా కంపించి పోయాడు. ముప్పైఅయిదువేలకి కాంట్రాక్టు రాసుకున్నారు.

రేణుకాదేవి ప్రోత్సాహమూ, డైరెక్టర్ సహృదయంతో, విశ్వం నిలదొక్కుకున్నాడు. రషెస్ చూసినవాళ్లు విశ్వానికి మంచి భవిష్యత్ వున్నదన్నారు. విశ్వానికి సినిమాలో ఛాన్సు దొరికిందనగానే 'మదన' నడుము విరిగినంత సనయ్యింది. ఇక విశ్వం తనకి అసలే దక్కదు.

కానీ, ఇప్పుడు జీవితమే తారుమారయ్యింది. విశ్వం గంటా, గంటన్నరకన్నా ఎక్కువసేపు వుండటంలేదు. అది వరకటి ఆనందమంతా చచ్చిపోయింది. ముఖావంగా, ముక్తసరిగా మాట్లాడుతాడు. ఇది బలీయమైన శాధ్యత అంటాడతను. అంతకన్నా యింకేం అనగలడు?—

వసంత వాంఛించింది యిలాంటి జీవితం కాదుగదా. ఆనందం తనకి లభ్యంకావాలని వువ్విళ్లాడింది. ఇంతవరకూ వసంత హృదయంలో ప్రేమ మోసులు వెయ్యలేదు. విశ్వం యింతవరకూ బీదవాడు. ప్రపంచంలో ఎక్కడా స్థానంలేదు. కానీ యిప్పుడు అదృష్టసుందరి విశ్వాన్ని కాగలించుకున్నది. ఇంకా రెండుమూడు పిక్చర్స్‌లో విశ్వానికి కాంట్రాక్టు పూర్తయ్యింది. ఒక్క సినిమాకి కొన్నివేలు సంపాదించ గల తాహతున్నది.

మానవుడి మనస్సు చంచలమైంది. ఈక్షణంలో నిల్చిన ఈశరీరం మరోక్షణంలో వుండటానికి ఎలా నమ్మకం లేదో, ఇప్పుడున్న మనస్సు అప్పటికి వుంటుందనటం హాస్యాస్పదం. ఈ మానవమృగాల సంబంధం అసహజతతో, కుత్రమతో కప్పబడి వున్నది. ఈ చిత్రమైన, కప్పును బద్దలుకొట్టడానికి వీలేదు.

ఈ జీవితానికి ముఖ్యమేదో, ఎంతవరకొ నిర్వచించడం ఎవరి తరమూ కాలేదు. నిర్వచించడానికి ఎవరికి వీలవుతుంది? ధనం కన్నా మోహం ఘనం అన్నది. మోహం పశువృత్తికి తార్కాణమూ అనుకుంటే — యిలాంటివాళ్ళు జగదేక సుందరులనుకూడా గుడ్డిగవ్వలక్రింద భావిస్తారు. ఆరా

ధించాల్సిన అందగత్తేల్ని అందవిహీనలుగా భావించే అంధాధముడు-నికృష్టుడు. లలాటానవ్రాసినదాన్ని చెరపడం ఎవరి తరమూ ఎలాకాకుండా పోతుందో, మనసులో పడిన మోహ ముద్రనికూడా చెరపటం అంతే అని భావన.

ఇప్పుడు వసంత హృదయంలో చెలరేగే సంక్షోభత-వానగాలి హోరులాంటిది. విశ్వం యవ్వనపు పొంగులో తప్పు చేయవచ్చు. ఈ చిత్రజగతిలో మరొకరి ఆకర్షణ కయినా లొంగిపోవచ్చు. అంతమాత్రాన చెడ్డవాడనికాదు. కానీ, తనకి దక్కకపోవచ్చు. అంతేమరి, ఈ జీవితం తనకి కాకుండా పోతుందనుకున్న రోజున, మానవుడు విలవిల్లాడ తాడు. మారుమూల పల్లెటూరి గుళ్ళోదేవుణ్ణి ఒక్కసారన్నా ఆరాధించలేనివాడు తిరపతి వెళ్ళడంవల్ల ప్రయోజనంలేదన్న నగ్నసత్యాన్ని ఎంతమంది గుర్తిస్తున్నారు, అదీ ఇలాంటిదే.

విశ్వం రాత్రి ఎనిమిదింటికి యింటికొచ్చాడు. స్టూడియోకారు వచ్చి దించిపోయింది. కారు హారను విని బైటకొచ్చింది వసంత. అందులోనే రేణుకూడావుంది రేణుక టాటా చెప్పడాన్ని తను చెవులారా విన్నది ఈర్ష్యతోకళ్ళ లోంచి నీరు బుగ్గలమీదికిజారి యింకిపోయినయ్.

విశ్వం భోజనాని కూచున్నాడు. వసంతేస్వయంగా వడ్డించింది. ఇందులో ఆప్యాయతలేదు, అనుమానం వున్నది. విశ్వం పసికట్టాడు. అవును. వసంతలో ఏదోచిత్రమైనమార్పు వచ్చింది!

“వసంతా”—

“వూ...”

“ఇవ్వాలి అదోలావున్నావు”

“లేదు, బాగానే వున్నాను.”

విశ్వం యింకా నూట్లాడలేదు. మితభాషి అయిన విశ్వం, ఇంతకన్నా ఎక్కువ మాట్లాడలేదు. వసంతకి అనుమానం వేసింది. మనిషి మంచిగావున్నప్పుడు ఏమీ స్ఫురించని అనుమానాలు, తనక్కాకుండా పోతాడన్నప్పుడు మనస్సును పీల్చి పిప్పిచేస్తాయి. ఇంత స్థానాన్ని కల్పించిన విశ్వం హృదయంలో తనకి స్థానంలేకపోతుందా?

రాత్రి పదింటికి స్టూడియో కళ్యాణి. ఇవ్వాలి చిత్రీకరించబోయేది పతాకసన్నివేశం. ప్రియుడి చేతుల్లో ప్రియురాలు ఉంటుంది. ఇది (సినిమా) కథలో అక్కకి యిష్టం వుండదు. ప్రేమించిన ప్రియురాలు, తనని యింతవరకూ కష్టపడి పెంచిన అక్క. వీళ్ళిద్దరిమధ్యా నలిగిపోయే, కథానాయకుడు.

విశ్వం మళ్ళీ బట్టలు తొడుక్కుంటున్నాడు వసంత ముభావంగా వూరుకున్నది. గుండెల్లో రాజి రగిలే అగ్ని జ్వాలలు సంగతేమిటి? ఎంత దాచుకుందామన్నా ఎక్కిళ్ళు ఆగలేదు. అవి విశ్వం చెవుల్ని తాకినయ్యి. ఒక్కసారి వెనక్కితిరిగాడు. ‘వసంతా’ అన్నాడు. చిరుగాలి కంపనాని క్కూడా కంపించే వసంత హృదయం ఏడ్వటంతప్ప ఏం చేయగలుగుతుంది?

“వసంతా ఏడుస్తున్నావా? ఎందుకు ఏడుస్తావ్” అన్నాడు. దానికి ప్రతిఫలంగా వచ్చే జవాబు వసంత కారే

కన్నీళ్ళలో వుంది. అయితే, యిది విశ్వానికి ఎలా అర్థమవుతుంది?

ఏమిటిది భగవాన్? వసంత యెందు కేడుస్తుంది? విశ్వం అప్రయత్నంగా వసంతను సమీపించాడు. రెండు చేతుల్లో ముఖాన్ని పైకెత్తాడు. తనవైపుకు తిప్పుకున్నాడు. కాటుక కళ్ళల్లోంచి కారే, వెచ్చని నల్లటి కన్నీరు.

“వసంతా, సమాధానం చెప్పవా? చెప్పవా వసంతా? దీనికి సమాధానం చెప్పడం నీ కిష్టంలేదా? నీ మనస్సుకి ఏమన్నా బాధకల్గించానా? నీకేం జరిగింద?”

“అన్యాయం”

“అన్యాయమా?”

“ఔను”

“ఎవరు. చేశారు?”

“మీరు.”

“నేనా! నేనా వసంతా; నీ కన్యాయం తలపెట్టిన వాణి?” దిగ్భ్రమ విశ్వంచుట్టూ తిరిగిపోతోంది. గుండె దడలో రోకటిపోటుల్లాగా! “నేను ఎలాంటి తప్పుచేశాను వసంతా! చెప్తే, దాన్ని సరిదిద్దుకోవడానికి, నాకేం అభ్యంతరం లేదు ఆశ్రయమిచ్చినవాళ్ళ పీకల్ని తప్పించడం నేను నేర్చుకోలేదు.”

“మిమ్మల్ని హృదయపూర్వకంగా ప్రేమించాను. నా హృదయంలో మీకుతప్ప యింకెవ్వరికీ స్థానం లేదు. కాని మీ హృదయంలో నాకు చోటులేదు. నాకు స్పష్టమౌ

తూనే వుంది. నా కళ్ళతో నేను చూశాను. మీరు ఎవరో కాగ్లో యెక్కించుకొచ్చారు. నాకు ఎంత సంస్కారం వున్నా ఆడదాన్ని. నాకు ఆత్మగౌరవం వుంది. తన ప్రేమించిన మనిషి, యింకొకరివశం అవుతుందంటే ఏ ఆడదాని అంత ర్యమూ యెదురుతిరక్కుండా మానదు” వసంత ఆగినా ఏడ్చు ఆగలేదు.

విశ్వం యిప్పుడే ఈ లోకంలో కొచ్చాడు. “పిచ్చి వసంతా, ఇదా నీ భయం. ఈ జీవితంలో ప్రతి క్షణమూ నిన్నే ఆరాధిస్తాను. నా భవిష్యత్ కి మెట్లు కట్టింది నీవు. నీకుతప్ప ఈ హృదయంలో యింకెవరికీ స్థానంలేదు” అప్రయత్నంగా, అతని చేతులు వసంత నడుంచుట్టూ పెనవేసు కున్నాయి. పెదాలు కన్నీటితో తడిసిన బుగ్గల్ని స్పృశించి నాయి. వెచ్చని పెదాలకి ఎండిన కన్నీటి వుప్పదనం. అంతే, ఏంజరిగిందో చెప్పనక్కరలేదు. రెండు ప్రాణులూ తియ్యని వేదనని అనుభవించినాయి. ఇలాంటి మహాజ్వల మైన మధుర క్షణం జీవితంలో ఇంకోసారిరాదు. ఈ ప్రేమదీపం ప్రపంచంకన్నా అతీతమైనది. దీనికున్నంత శక్తి గంభీరసాగ రకనయ్య ప్రళయఘోషకాకాసీ, పిడుగులరాపిడికి రాలే నిప్పు రవ్వలగ్గానీ, పైకి పగిలి, లావాద్రవాల్ని వెదజల్లే అగ్ని పర్వతానిగ్గానీ, నెపోలియన్ కన్నులో భయంకరత్వాని కుూడాలేను. ప్రేమ జీవితాన్ని బంధించింది. జీవితం ప్రేమోద్దీపనంవల్లనే ప్రకాశించి, సర్వమానవ జీవితానికి నివాళినర్పిస్తోంది. ‘ప్రేమ’ లేనిరోజున ఈ ‘ప్రపంచం’ వుండేదికాదు. ఈ ప్రేమ కొన్ని క్షణాల్లో విశ్వజగత్తును

యెంత మోహింపజేసిందో, ఇంకా కొన్ని క్షణాల్లో విలయాన్ని కూడా అంతే తెచ్చిపోసింది. ప్రేమ యెంత తీయనిదో - అంత భయంకరమైంది.

ఆవరించుకున్న అనుమానపు తెరలు ప్రేమ వేడికి విడిపోయినాయి. వసంత అనుమానం పటాసంచలయింది. పొరపడింది తానే, విశ్వం తనవాడే.

ఇంతలో బైట కారు హారన్ విన్పించింది. తీయని వేణుగానంలో అపశృతిలాగా నిర్మల, నిశ్చలోదకంలో - రాతిబెడ్డ సవ్వడిలాగా. లోపలికి ఆహ్వానించాడు విశ్వం రేణుకని. పరిచయం చేశాడు ఒకరికొకరిని.

వసంత, రేణుక కంఠంలో మంచి తియ్యదనమున్నదని గ్రహించింది. రేణుక కంఠంలో మృదుత్వమున్నది. నిగ్రహమున్నది. నవ్వులో మనుష్యుల్ని ఆకట్టుకునే మెత్తని పదుచున్నది కంటిరెప్పల్లో యువకులికి కావల్సిన తన్నయిత వెదికితే దొరుకుతుంది. అయినా విశ్వం తనవాడే అని కొన్ని మధురక్షణాల క్రిందటే స్పష్టమయ్యింది.

రేణుక అనుకున్నంత, వసంత వూహించినంత చెడ్డగా ఏమీ కన్పించలేదు. రేణుకలో సంస్కారంవుంది. మహోజ్వలమైన శక్తివున్నది. అందుకే యింతవరకూ నిలదొక్కుకోగలిగింది.

తోమ్మిదీనలభైకి, రేణుకా, విశ్వమూ బయల్దేరారు. రేణుక స్టూడియోకి రమ్మని వసంతని బ్రతిమలాడింది. ఏనా వసంత ఆంతర్యం దానికంగీకరించలేదు. కాదు, బయల్దేరింది, వసంత గాఢంగా నిట్టూర్చింది. ఆ నిట్టూర్పులో ప్రసంగాన్ని

జోకొట్టగల ఉదాత్తత వున్నది. శాంతినదిలాంటి గంభీరత వున్నది.

హిరో, హీరోయిన్ కోసం అంతా అక్కడ వేయి కళ్ళతో ఎదురుచూస్తున్నారు. మళ్ళీ వీళ్ళ రాకతో స్టూడియోలో సంచలనం బయల్పడింది. రచయితగారు యిప్పుడే దస్తాన్ని సర్దుకుంటున్నారు. నిద్రమత్తులోంచి యిప్పుడే కళ్ళు భరించలేనంత లైట్లకాంతిని చూస్తూ, ఒళ్ళు విరుచుకుని, చిటికలువేస్తున్నారు. శ్రీమూర్తి కెమేరామేన్ గారు హడావుడి 'పతాక' సన్నివేశానికి పతాకస్థాయి నందుకున్నది. 'సైలెన్స్' అనే కేకలు సైలెన్స్ ని భగ్నంచేస్తున్నాయి.

ఇది ప్రేమసీమ. చక్కని కొలనిగట్టు ఎలక్ట్రిక్ చందమామ. అట్టమేఘాలు. చుక్కలు. కలువపూలు కృత్రిమతో అందాన్ని సంతరించుకున్న స్టూడియో. హీరోయిన్ పరుగెత్తింది. హీరో వెంటబడ్డాడు చెంగు లంకించుకున్నాడు. నడుంచుట్టూ చేతులువేశాడు. కథానాయకురాలు కలువపూవుతో కొట్టింది. హీరో తన్మయత్వంతో సోగకళ్ళు సగం మూశాడు. చెంప చెంప కలుసుకున్నాయి. హీరోయిన్ బంగారు తీగల్లాంటికళ్ళు - హీరో వెంట్రుకల్ని నిమిరాయి. ఓ. కె అన్నాడు డైరెక్టరు.

అయితే, ఒకటి. రేణుక అదివరకు చాలామందితో నటించింది. విశ్వంలాగా చాలామందిని కావాలించుకున్నది అది గటన. తియ్యగా అన్నించేదికాదు యెప్పుడో తప్ప. కాని యిప్పుడు అలాకాదు, ఇందులో యేదో యింద్రజాలంవుంది.

విశ్వాన్ని కావిలింఛుకోవడంలో నటనలేదు. అది తనకి నటనలా కన్పించడంలేదు. ఇందులో వా స్తవికతవుంది. ఈ కావిలింతలో హాయి వున్నది. మృదుత్వం వున్నది; సుఖంవున్నది.

విశ్వం నిజంగా అదృష్టవంతుడు. ప్రపంచంలో ఒక్క మగాణ్ణి యింతమంది వాంఛించడం, అదృష్టంగాక మరేమిటి? ఒక్క ఆడదన్నా కన్నెత్తి చూడని దౌర్భాగ్యుల సంగతేమిటి? వసంత విశ్వాన్ని అదరించి ప్రేమించింది. మదన ప్రేమించి తనకి అడ్డులేకుండా, వసంతని తప్పించాలనుకున్నది. రేణుక లోబర్చుకోవాలనే వలపన్నుతోంది.

ఎవరికున్న ఘనత వాళ్ళకున్నది. అయితే జరగల ముందు 'పూహ' కాంతి యెంతవరకు ప్రసరిస్తుంది? కాలం నిర్ణయించుతుంది. అవునుమరి "కాలవాహిని" ప్రవహించకపోతే ఎలాగా మరి?

జగన్నాథబాబు అనుకున్న దానికన్నా ముందుగానే సినిమా పూర్తయ్యింది. విశ్వం యింకా రెండు చిత్రాల్లో బుక్కయ్యాడు. చిత్రం విడుదలయ్యింది. ఆరోజే, వసంతా విశ్వమూ, ప్రసాదరావుగారు, జగన్. సుమిత్రా అంతా సమీక్షించి సమేతంగా, సినిమా చూసివచ్చారు.

వసంతకి కొన్ని సమయాల్లో రేణుకగతే, విద్వేషం కల్గింది. తన హక్కును రేణుక యిష్టమొచ్చినట్లు వినియోగించుకున్నది. కళ్ళముందు విశ్వం వున్నాడుగదా. తనూ అలాంటి అనుభవాల్ని పొందవచ్చునే. తను యింతకన్నా వున్నతమైన అనుభవాల్నే పొందింది. కాని యింత ఉదా

తంగా లేనేమో అనిపించింది. “నిగూఢమైన ఆడదాన్ని ఆంతర్యం”.

చిత్రం యింత డబ్బుచేసుకుంటుందని, జగన్నాథ బాబు ఏనాడూ అనుకోలేదు. ఈ చిత్రం ఒక్క డబ్బునే కాదు, తనకి మంచి గౌరవాన్ని తెచ్చిపెట్టింది. విశ్వం ఫోటోలు పత్రికల్నిండా ప్రచురితమైనాయి. ఉత్తమ నటుడన్నారు పాత్రని అర్థంచేసుకొనడంలో సినిమా చరిత్రలో కొత్త అధ్యాయం విశ్వంతోనే ప్రారంభమైందన్నారు. మారుమూలల్నుంచి అభిమానుల వుత్తరాలు శరపరంపరలు వచ్చిపడ్డాయి.

లోకంలో సగంమందికి యిప్పుడు విశ్వ మంటే ఎవరో తెలుసు. కాని, అతని గత జీవితం వీళ్ళల్లో ఎంత మందికి తెలుసు! విశ్వానికి గౌరవం ఒక్క సినిమాతోనే పరాకాష్ట నందుకున్నది. ప్రొడ్యూసర్ల రాకపోకలు యెక్కువైనాయి. హితులూ, స్నేహితులూ చాలామంది, పోగయ్యారు.

ఇంకో సినిమాలో తల్లి లేనిబిడ్డగా, విశ్వం నటించాడు. ఈ చిత్రం చిత్రజగత్తునే మురిపించింది. రాష్ట్రపతి రజకపతకం లభించింది. ఎక్కడ చూసినా విశ్వంపేరు, మారుమోగిపోయింది. పరాకాష్టనందుకున్న యీ యిరవై ఏళ్ళ నటుడు ప్రేక్షకుల హృదయాల్ని మరి చిత్రంతోనే దొంగిలించాడు - విశ్వం పే ... ద్ద నటుడు అయ్యిందిమాత్రం నిజం.

మానవుడు బాధ్యతల్ని నెత్తిన వేసుకున్న రోజున, సుఖశాంతులకు దూరమాతాడు. ఆ అశాంతినే శాంతిగా, దుఃఖాన్నే సుఖంగా పరిభ్రమిస్తాడు. ఇప్పుడు విశ్వానికి నిజంగా తీరిక లేదు. అయినా దేన్నీ తెంచుకోలేడు. ఒక్కో రాత్రి రెండింటికి వచ్చేవాడు. ఒక్కో రాత్రి అసలు రావడానికే తీరికుండేదికాదు. వసంతకూడా యిప్పుడుదాన్ని పట్టించుకోవడంలేదు. కానీ వచ్చిన ప్రతిసారీ, వసంతని హృదయ పూర్వకంగా ప్రేమించేవాడు. తియ్యగా మాట్లాడేవాడు. కావిలించుకునేవాడు. ముద్దు పెట్టుకునేవాడు.

అసలు ఈ జీవితంలో ఎవరికీ 'ఏదో' వుంది. ఆ ఏదో అనేది సుఖమూకావొచ్చు; దుఃఖమూకావొచ్చు. అదీయిదీ గాక యింకేదైనా కావొచ్చు. లోకంలో మానవుడు పుట్టాక ఏదీ అనుభవించకుండా ఎప్పుడూ రాలిపోలేడు.

కానీ, ఇప్పుడు చాలామందితో పరిచయమయ్యింది. ఈమధ్యనే విశ్వానికి పరిచయమైన అమ్మాయి "బాల" — ఎగ్ స్ట్రా యాక్టరుగా బ్రతుకుతోంది. అందంవుంది. కానీ, అందని అదృష్టం ఆమె వెన్నంటి తిరుగుతూనేవుందిగదా. జీవితం పతనమయ్యింది అంటుంది, సహృదయుడైన విశ్వం బాలని ఒకసారి తనజీవితాన్ని గురించి చెప్పమన్నాడు. నిజంగా బాలకి ఆశ్చర్యమేసింది. ఒక పెద్ద ఫేమస్ హీరో, ఒకచిన్న యక్ష్మాతారి జీవితాన్ని సానుభూతితో సనూలో చించ గలగడమా? మొదట హాస్య మనుకున్నది. కానీ, అదిపచ్చి నిజం అన్న విషయం విశ్వం మాటలతీరులోనే వున్నది. బాల యింతవరకూ అనుభవిస్తున్న జీవితం

దాదాపు నరకప్రాయమైనది. యక్షస్త్రా నటికి ఏమాత్రం శౌరవ ప్రపత్తులుంటాయో మద్రాసులో సినిజీవి ప్రతివాడికీ తెలుసు. బాలంటే విశ్వానికి ప్రేమకాదు. అభిమానం— అభిమానానికి, ప్రేమకీ ఏమీ సంబంధంలేదు. ఆరెండూ, రెండురకాలు.

బాల జీవితం విషాద కథానిక. దీన్ని చెప్పడానికి, గతజీవితాన్నంతా నెమరువేసుకోవా లొస్తుంది. విశ్వం బలవంతంచేశాడు తన జీవిత చరిత్ర చెప్పమని. ఇంతవరకూ ఒక్కనాడన్నా, ఇంత హృదయపూర్వకంగా తమజీవిత చరిత్రని సమాదరంతో అడిగినవారులేరు.

ఒకరిజీవితం విషాదం, దుఃఖాల్లోనే ఆనందాన్ని అనుభవించి నైతికంగా తృప్తిపొందుతారేకానీ, ప్రతిరోజూ ప్రశ్నించే మానసిక బలహీనతలు హృదయంలో కుక్కగొడుగుల్లా పొటచురిస్తూనే వున్నాయి. వీరికి ఎక్కడోగాని సమాదరణ లభించదు. ఆ సమాదరణ లభించినరోజున, ఇంతవరకూ కడువలతో దాచుకున్న కన్నీరు గావిలో జలగలాగా పూరి పూరి బైటికొస్తుంది.

బాల పుట్టడం మరీబ స్త్రీగానీ, పల్లెగానీపూల్లో. తలిదండ్రులకి చాలాఆస్తి వుంది. ముగ్గురు అన్నలతర్వాత, ఒక్కతే చెల్లెలు. తండ్రి వాళ్ళతోపాటే, ఆ అమ్మాయిని పెంచాడు. కూతురంటే ఆయనకి అభిమానం. ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి. వరకూ చదువుకుంది. ప్రవీణురాలు అవకపోవచ్చు గానీ, భరతనాట్యంలో ప్రవేశం వుంది.

బాలకి జీవితంలో కాంక్షలున్నాయిగదామరి? చదువుతోనే సంస్కారం అలవడుతుంది. సంస్కారం జీవి

తాన్ని ప్రేమసూత్రాలతో బంధించి వేస్తుంది.

తను చదువుకునే రోజుల్లో 'మురళి' అనే కుఱ్ఱాడుండేవాడు. అందంగా వుండేవాడు. ఖరీదైనబట్టలు వేసేవాడు. ఫస్ట్ మార్కులు తెచ్చుకునేవాడు. ఆజానుబాహుడు, స్ఫురద్రూపి అయిన, మురళి అంటే బాలకి ఎందుకనో ఆపేక్షగా వుండేది. ఎప్పుడూ, అతనివంక చూస్తూండేది. అతను తనవైపుకి చూసినప్పుడు తియ్యని సిగ్గులో కరిగిపోయేది. కంటిరెప్పలు అప్రయత్నంగా వాలిపోయేవి. బుగ్గలమీద గులాబీనిగ్గులు—

కొంతకాలం తర్వాత, తానుగ్రహించిం దేమిటంటే తాను ఎంతగా మురళిని ప్రేమిస్తూందో, అంతకన్నా ఎక్కువగా, మురళి తనను ప్రేమిస్తున్నాడు. తాను ఆడది. తెగించి, తాను ప్రేమించానని మురళిగ్గానీ, యింటివద్దగానీ, చెప్పలేదు. 'అబల' అయిన ఆడదాని ఆంతర్యం, పరిస్థితుల్ని ఎదురించలేదుగదా.

సాయంత్రం, స్కూలు వదిలాక, బాల తెలుగు కాంపోజిషన్ పుస్తకాన్ని దిద్దించుకుని, యింటికి వస్తోంది. రెండురోజుల్నించి స్కూలుకురాని కారణంగా, యివ్వాలి పనిమాలాఆగి, మరీ కరెక్ట్ చేయించుకోవాల్సివచ్చింది. ఒంటరిగా వస్తోంది. ఇంతలో, వెనకనించి తన్నెవరో పిల్చినట్లయింది. వెనక్కితిరిగి చూసింది. తాను యింతవరకు ఎవరో సమైతే తీయని కలలుకందో, తన ఆంతర్యంలోని విషయం ఎవరికైతే చెప్పడానికి భయపడిందో, ఆ మురళీయో! — ఆనం

దంతో, సిగ్గుతో హృదయం వీల విలా తన్నుకున్నది. ఎందుకో చిరునవ్వు తనని పరిహసిస్తోంది. గొల్లకాపరి వేణూ నాదం పచ్చిక బీళ్ళలోంచి మంజులంగా, మధురంగా విన్ని స్తోంది—

మురళి సైకిల్ మీదవచ్చి, తన ప్రక్కనే కవరు పా రేసి పోయాడు. నీలిరంగు కవర్ మీద నూరహన్ సెంటు పరిమ లాలు గట్టమని వీచాయి. ఖరీదైన జేబుగుడ్డలో అందమైన, ఎఱ్ఱకాయితంలో, ముత్యాలాంటి అక్షరాలు చెక్కేనట్లు—
“ప్రియమైన బాలకి—

చాలారోజులుల్నించి నీకో ముఖ్యవిషయం చెప్పదా మనుకోవడమూ, చెప్పలేక పోవడమూ జరిగాయి. ఈ వృత్త రంలో నేనునిన్ను పూహానుందరిగాను, మేఘమాలగాను, వర్ణించడంలేదు. యదార్థం వ్రాస్తున్నాను. జీవితంలో నిన్ను మొట్టమొదటిసారిగా ప్రేమించాను. ప్రేమ అంటే, నిర్వచించడం, యదమిద్దమని తేల్చి చెప్పడమూ నాకు చాత కావు. కానీ, ప్రేమించాననే ఒక్కవిషయంమాత్రం ఖచ్చితంకా చెప్పగల్గు. సోతే, చాలాత్వరలో యిక్కణ్ణించి వెళ్ళ బోతున్నాను. మానాన్నగారు మద్రాస్ లో బిజినెస్ చేస్తా ననడం, దానికి అజమాయిషీ వహించాల్సిన బాధ్యత నా భుజస్కంధాలమీద బడడంజరిగాయి. నన్నునీవు ప్రేమించే ట్టుతే, బుధవారంనాటి రాత్రి 11 గం||కు సిద్ధంగావుండు— ఇంతకన్నా హృదయాన్ని విప్పిచెప్పడం నా చేతగాని పని— బహుశా యిది నీకు ఆమోదకరమే ననుకుంటాను.

ఇట్లు
నీ మురళీకృష్ణ”

ఈ వృత్తరాన్ని చదివి బాల చాలా ఆలోచనలో పడింది. దీన్ని చేస్తే బావుండును అనేది - యిదమిద్దంగా తేల్చుకోలేకపోయింది. కన్నతండ్రి యిలాంటి వాటిని క్షమించరు. ప్రపంచంలో ప్రేమించగలవాణ్ణి సంస్కారంతో దీవించగల సహృదయత ఈలోకంలో ఎంతమందికుంటుంది! అనుకున్న అదృష్టం ఎదురైతే, మానవుడు తబ్బిబ్బివుతాడు. ఇంతకాలం వరకూ దొరుకుతుం దనుకున్నది - దొరికితే, దానివిలువ మనకంతగా కనిపించదు.

ఇప్పుడు, బాలకి ఎదురుగోడల్లా రెండుప్రశ్నలు సముత్పన్న మౌతున్నాయి. ప్రేమకోసం, తలిదండ్రుల్ని త్యజించగల్గా, తలిదండ్రుల్ని, నాఅన్నవారిని కాలదన్నుకుని మురళికోసం, జీవితాన్ని త్యాగంచేయగలదా? - చేయగలనా, అనేదాసకన్నా, ఎంతవరకు త్యాగంచేయగలను - అని ప్రశ్నించుకునేవాళ్ళు, ఈలోకంలో చాలా తక్కువమంది వుంటారు.

ఎంత ఆలోచించుకున్నా ఈ ప్రశ్నకి సమాధానం దొరకలేదు. ఎలా దొరకుతుంది! ఈ జీవితంలో ఎటుతేల్చుకోవాలో - అన్న సందిగ్ధతలో బాల విలవిల్లాడసాగింది. ఆంతర్యంలో మురళికి తనమీద సదభిప్రాయం వున్నదా? - అవును, లేకపోతే తనకి ఈ ప్రేమలేఖని ఎలా రాయగలడు. సామాన్యమైన భాషలో ఉదాత్తమైన భావాల్ని గుప్పించడం తేలికైనవిషయం కాదుగదా?

ఊరికే, ఉద్యోగంలో రాశాడేమో? మురళికి వయస్సు యింకవై ఏళ్ళకన్నా ఎక్కువుండవు. ఊరికమైన ముఖంకోసం

కాలుజారి పతనావస్థలోకి దిగజారితే, మళ్ళీ ఈ ప్రపంచమును ఎలా చూడగల్గుతుంది. మనిషికి మనస్సు ఎంత ఆ ప్రతిభతో అంతకన్నా భయంకరమైన శత్రువుకూడాను. అయితే, మనిషి ఆ శత్రువాన్ని పూహించగల సాధనాలేమీ లేవు గదా?—మురళిని తాను చాలాకాలంనుంచి ప్రేమించింది. తానే ఎగుటబడి అడిగేసరికి, జంకు తనని ఆపరించింది. ఇలా అనాదిగా మగవాడి సాదాలకింద నలిగిపోయిన హత భాగ్యుల్ని తాను ఎంతోమందిని చూసింది తమయింటిపక్క సర్కు జీవితం ఎందుకు నాశనమయ్యిందో తనకి తెలుసు—సర్కును ఆడిపోసుకోని వాళ్ళంటూ, తెలిసినవాళ్ళల్లో ఎవరూ వుండరు. బ్రతకలేక, సర్కు పారిపోయింది. ఎక్కడికో తెలియదు. బహుశా యెవరూ చూడలేని ఏ దూర ప్రాంతానికో పోయివుంటుంది. సర్కును దేవతగా యెవరైతే ఆరాధించారో; నీవులేకపోతే, జీవితమే లేదని యెవరైతే ఘోషించారో—వాళ్ళు ఈ దేశోద్ధారకులే సర్కు జీవితం నాశనమవడానికి, కారకులయ్యారు. కమ్మనాయుడు గారి బాబాయి మొట్టమొదటిసారిగా లోబడ్చుకున్నాడు. భూమ్యాకాశాలు ఏకమైనా, కులగిరులు కంపించినా, నా హృదయంలో నీకుతప్ప మరెవ్వరికీ స్థానంలేదన్నాడు. సర్కు నమ్మింది. నన్నుక ఏంచేస్తుంది! బాను...

అనాదిగా ఆడదాన్ని మగవాడు తనకాలికింద పూవులాగా నలిపాడు. మానసికసౌందర్యాన్ని, మానవత్వాన్ని తన స్వార్థానికి వినియోగించుకున్నాడు. ఆడదాని బాడీదగ్గర్నుండి, కాళ్ళ రంగు వరకూ తన యిష్టమేనని శాసించాడు.

శతాబ్దాల పరిభ్రమణంలో చరిత్ర పుటల్లో - పాత పద్ధతుల ద్వారా నేర్చుకున్న విజ్ఞానం కొత్త పుంతలు తోక్కింది. తనకీ మానసిక సౌందర్యం వున్నదని ఆడది నిరూపించుకునే శతాబ్దాలు వచ్చాక, మగవాడి గర్వం సగం వరకూ విరిగి పోయినమాటమాత్రం నిజం. ఏది ఏమైనా, మగవాడికి ఆడది బానిసత్వం చేయడంమాత్రం తప్పలేదు. సబలగా నిరూపించబడినా ఝాన్సీరాణిని లోకం అబలగానే గౌరవించిందిగదా!

మంగళవారం రాత్రి వరకూ బాల ఎటూ నిశ్చయించుకోలేకపోయింది. మనస్సు అల్లకల్లోలమైపోయింది. ఏం చెయ్యాలి? ఎవర్ని వదులుకోవాలి? ఎందుకనో, ప్రతి మనిషికీ, ఒక్కోసారి మొండినమ్మకం కలుగుతుంది. బాల ఆంతర్యం మురళికే ఓటుచేసింది. అంతే, 'తర్వాత' ని గురించి బాల ఆలోచించుకోలేదు.

బుధవారంనాటి వృథాయందుంచీ, బాలలో ఆనందోత్సాహాలు మితిమీరిపోయినయ్యి. మధురక్షణాలు కళ్ళ ముందు నాట్యం చేస్తున్నాయి. ప్రతిచిన్న విషయానికీ చిరు నవ్వు పెదాలమీద వెల్లిపోతోంది-ఏందుకిలా జరుగుతుంది? ఎందుకు జరిగింది? అంటే, బాల హృదయం చక్కని సమాధానమిస్తుంది. జీవితంలో ఆనందాన్ని అనుభవించ బోతుంది. సుఖాన్నన్నా అనుభవిస్తుంది, లేదా, ఈ కాల వాహినిలోనన్నా కలసిపోతుంది. అమరప్రేమకోసం అమరులైనవాళ్ళకన్నా తాను అధికురాలు కాదుగదా?—

మానవుడి జీవితం చాలావరకూ తృప్తితోనే గడిచి

పోతోంది. ప్రతివాడు ఏదోవిధంగా సంతృప్తి పడకపోతే, బ్రతగల్గిన అవకాశాలులేకుండా పోతాయి

బుధవారం రాత్రి పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చింది. గడియారంలో ముళ్ళు, పైపైకి రౌండు తిరుగుతూ కాలవేగాన్ని సూచిస్తున్నాయి. పదిగంటల పదిహేను నిమిషాలు. ఇంకా నలభైవిడు నిమిషాలు. ఋణా, యింకా కొద్ది నిమిషాల సేపు మాత్రమే. ఇప్పుడు భయం ఆవరించుకున్న దేమిటి? కళ్ళలో నీలాలూ, కన్నీటి ముత్యాలు ప్రవహించి పోతున్నాయెందుకు?—గుండెల్లో రెళ్ళు ఎందుకు పరుగెత్తి పోతున్నాయ్? ఏమిటిదంతా ప్రకృతి?—

పదకొండయ్యింది. మురళి రాలేదు. పదకొండుం బావయ్యింది. మురళి రాలేదు. బాల పెట్టుకున్న ఆశలన్నీ నిరాశలేనా? ప్రొద్దుట్నించీ, పొందిన సంతోషమంతా, భగ్నమై పోవాల్సిందేనా?—

కానీ, అలా జరగలేదు. పదకొండుగంటల పదిహేను నిమిషాలకి, మురళి రానేవచ్చాడు. చిన్నకారు నిశ్శబ్దంగా కాంపౌండ్ ముందు ఆగింది బాల ఆంతర్యం ఆనందంతోనూ ఆవేదనతోనూ బిగుసుకుపోయింది. ఒక కంటిలో పరుగులెత్తే ఆనందం, మరో కంటిలో పొంగిపూర్ణ ఆవేదన! ఒక్క క్షణంలో రెండు, సుఖదుఃఖాలు. మరో క్షణంలో నిర్ణయించుకోవాల్సింది, సుఖంగానీ, దుఃఖంగానీ, ఏదో ఒకటి— ఏదైనాసరే.

పెట్టినట్టా బట్టలు, మెడనిండా నగలు, ముఖాన కొట్టబెట్టినట్టు మెరిసే ముగ్గులు, బాల తల్లి చాదాలకి దణ్ణం

పెట్టింది. అందరూ దీర్ఘ నిద్రలో వున్నారు. హృదయంలో 'ప్రేమ' బద్దలై కళ్ళలోంచి బొట్టుగా కారింది. రెండు కన్నటిబొట్టు తల్లికాళ్ళమీద జారిపడినాయి. కన్నీళ్లుతుడుచు కుని, గంభీరంగా వెనక్కి తిరిగివచ్చేసింది. ఆంతర్యం, మురళి వైపుకు లాగినా, తెంచుకొలేని భవబంధాలు కాళ్ళకి బందాలై గాఢిస్తూనే వున్నాయి.

ఇంటిబైట గేటు తెరుస్తున్నప్పుడు, యిక మిగిలిందే మీలేదు - అన్నిపించింది. కారు తలుపుతీసి - మురళిపక్కన కూచున్నప్పుడు, కొత్త సిగ్గు, చిగురుదొడిగింది. ఒక్క ప్రేమికుడికోసం, ఉన్నవాళ్లందరినీ కాలదన్నుకుని, ఎక్కడికో లేచిపోతున్న యీ బాల జీవితంలో సుఖమఃఖాల పరిమితిని విధాత యెంతవరకు శాసించాడో!

మొదటిరోజుల్లో ప్రేమ తియ్యగా, మత్తుగా, యింద్రజాలంగా వుంటుంది ఒకర్నొకరు విడవలేనంత, గాఢంగా ఉదాత్తంగా ప్రేమించుకుంటారు. ఇద్దరిదీ ఒకే బాట, ఒకే మాట. కొంతకాలం పౌర్యాక ఈ ప్రేమలో ఉదాత్తత కన్పించదు. దూరంగావున్న అత్తా కోడళ్ళు, ఒకచోట కొచ్చాక, నిప్పులు చేటల్లో చెరిగిపోసుకున్నట్లు, దూరంగా వున్నప్పుడు, ఒకళ్ళమీద ఒకరు యీగనుకూడా వాలనియ్యనంత, గాఢంగా వుండే యీ మమకారబంధం, మరి దగ్గర కొచ్చాకో?

బాల జీవితం చాలా ఆనందప్రాయంగా రెండేళ్ళ వరకూ గడిచింది. కోడంబాకంలో చిన్న యిల్లు తీసుకున్నారు. మురళి ఏలోట్టుపోకుండా బాలనిచూశాడు. మురళి

నాలని ప్రేమించడానికీ, వికసించబోయే గులాబికన్నె
మొగతో తుమ్మెద మకరందాన్ని జుట్టబోవటానికీ పెద్ద
బేధంలేదు అందమైన నేకులమీదవాలి, కాళ్ళతో నలిపి,
తియ్యని మత్తుతో వశంచేసుకుని, తన రెక్కలమీద
రంగుల్ని మెరిపించి, మదరజాన్ని రాలిచ్చి, పూలగిన్నెని
బద్దలుకొట్టుకుని, తొండాన్ని దూర్చి మకరందాన్ని తాగి
పోయాక, తుమ్మెద యింకో పువ్వుని యెందుకు వెదుక్కుం
టూది? మగవాడి ఆంతర్యం యిందుకు విభిన్నమైంది కాదు
గదా? తుమ్మెదల్లాగా, పూలమీదవాలే మగతుమ్మెదలు
ఎన్ని ఆడపూలగిన్నెల్లోని, మకరందాన్ని తాగిపారెయ్యడం
లేదు! పూలగిన్నె కవాటాన్ని బద్దలుకొట్టి పూవు దీనంగా
మూల్గుతుంటే, సంతృప్తిపడే తుమ్మెదకీ, మగవాడికీ ఎక్క
డన్నా బేధంవుందా?

ప్రతి పురుషుడూ మొదట ఆడదాన్ని యెలా ప్రేమి
స్తాడో, పెళ్ళయ్యి పరిస్థితులవల్ల కార్యం కాకపోతే పరువుల
మీద దిళ్ళని కావాలింతుకుని ఎన్ని తీపికలలు కంటాడో, ఆ
మధుర క్షణంలోనూ ఈ రాచకుమారుని ఆంతర్యం ఎలా
మత్తులో దహించుకుపోతుందో దేముడికి తెలుస్తుంది. లేదా
కృష్ణుడి పక్కలోంచి, సత్యభామను లేపితే దహించుకు
పోయే, అతగాడి ఆంతర్యం మనకి ప్రత్యక్ష ఫలితంగా,
ఋజువవుతుంది.

నాల యింట్లోలేని రోజుల్లో ౬ మూడు రాత్రులూ
మురళి మానసికవేదాన్ని వ్యక్తంచేసే, భాష యెమీ దొరిక
డంలేదు. ఇంచుమించుగా చెప్పాలంటే, మంచాలమీద

నల్లులు కుడ్డోన్నాయి. చలిగాలి బెదిరిస్తూ వీస్తోంది. వెన్నెల వృధాగా పోతోంది; యింకా యిలా యిలా, యిలాగా.

మానవుడి మనస్సులో అనుమానం అనే మచ్చ హృదయదీపపు గ్లాసుపై ఏర్పడనే కూడదు-ఏర్పడితే దాన్ని చెరపడం, ఈ జీవితంలో చాలావరకూ సాధ్యపడదు. అయితే ఎక్కడైనా, అనుమానం విరిగిపోయిన ఊణం ఆసన్నమైతే, అది అదృష్టం దానంతటికీ దే వెదుక్కుంటో, ఒచ్చి కావి లించుకుంటోన్న దన్నమాట. అనుకున్న కార్యక్రమాన్ని తారునూరుచేసే, అనుకోని ఊణాలువస్తే, గొట్టే కసాయి వాడిముందు చావబోయే అంతిమక్షణంలో శ్యామల నేత్రాల్లో ప్రతిఫలించే దీనత్వపు ఛాయలు మనిషి ముఖం మీదా ప్రతిఫలిస్తాయి.

జీవితాన్ని బాగుచేసేవాళ్ళు కొందరైతే, సర్వనాశనం చేసేవాళ్ళు యింకొందరు. ఈ కోవలోనివాడే సుందరం. ఈ కోవలోనుండి రెండోతెగ — అని అర్థం. ఇతని వృత్తి బ్రోకరేజీ. విటుల్ని విలాసినులవద్దగర తార్చి, దానిమీద ఘరానా జీవితాన్ని వెలిగించుకోవడం. ఇలాంటివాళ్ళకి కడుపు నిండితేచాలు, మానవ మర్యాదలకోసం, వీళ్ళు జీవితంలో ఒక్క ఊణంకూడా ఆలోచించుకోరు. యువ్వన మదంతో లేచివచ్చినవాళ్ళు, స్వేచ్ఛకోసం నినాదాలూ, ఆర్భాటాలు చేసేవాళ్ళు, జీవితంలో కాలుజారి పతనమైన వాళ్ళు, చిన్నప్పుడే భర్తలుపోయిన పూర్వ సువాసినులు, సుందరానికి చిరపరిచితులు.

జీవితంలో యదార్థతకన్నా అబద్ధమే, నిజంలా కన్పిస్తుంది. ప్రపంచంలో గతచరిత్రల అవలోకనవల్ల తేలిన విషయాన్నిబట్టి, దుర్మార్గుడి కున్నంత శౌరవం మంచివాడికి లేకుండా! పోయింది. ప్రపంచంలోవున్న రెండుకులాల్లా మంచి-చెడులు. చెడునుబట్టేగదా మంచికి శౌరవం వచ్చేది అంతా మంచైతే ప్రపంచం. కొన్నివేల సంవత్సరాలక్రిందట స్థంభించి పోయేది. చుట్టూ గాఢాంధకార పటలం వ్యాపించినప్పుడే, దీపపు కాంతి విలువ ప్రస్ఫుటించేది.

సుందరం నెమ్మదిగా మురళితో స్నేహం జేసుకున్నాడు. మాటల్తో మానవుల్ని వశంజేసుకునే మహత్తర మైన శక్తి, సుందరంలోవుంది. మాటల్తో మరో లోకంలో వున్న తపిస్వర్గాల్ని తెరిపించవచ్చు. అలాఅయితే, సుందరం మురళితో స్నేహంజేసుకోవడం పెద్ద కష్టమేం కాదుగదా?

ప్రత్యర్థిగా మురళి వున్నా, లేకపోయినా సుందరం మాత్రం తప్పకుండా హాజరవుతూండేవాడు. తియ్యగా మాటండేవాడు. అగ్రాధమైన మనుష్యుల హృదయాల్లో సంస్కారం వుందనుకుందిగానీ, కుటిలత వుందిఅని ఏనాడూ భావించలేదు బాల. సుందరం బాలను చేజిక్కించుకుందా మనుకున్నాడు. దానిక్కావల్సిన ఉచ్చులూ పన్నాడు.

మురళితో కొన్ని అనుమానాల్ని చేకరించాడు. మురళికి బాలమీద అనుమానం వేసింది. అతని ఆంతర్యం ఒక ఎదురుప్రశ్న వేసింది. నిన్ను ప్రేమించినట్లు, బాల యింకోర్ని ప్రేమించలేదనే నమ్మకం ఏమిటి? అనుమానం

ముదిరాక మరి మనిషి యిక నిలువలేడు. సంస్కారం చుట్టూ ఉచ్చలుపన్నుకుని, సాలెగూడులో ఈగమాదిరిగా బాధిస్తుంది. మురళికి బాలమీద బలీయమైన కాంక్షలు, అది వరకులా గాక బదా బదలెనాయి.

మురళిలోమాన్సువచ్చిందని గ్రహించడానికి, బాలకి ఎంతోసేపు పట్టలేదు. అయితే మురళిలో ఎందుకు మాన్సు వచ్చిందో కనిపెట్టడాని కనువైన స్పష్టమైన ఘటనలు యింత వరకూ ఏబక్కటి చేయలేదు. తనకు తెలిసినంత వరకూ, జరిగినంత వరకూ తప్పులు, మాటపట్టింపులు, పొరపాట్లు గా లేదు. తను ఏనాడైతే, మురళితో లేచిరావడానికి నిశ్చయించుకుందో, ఆనాడే తన స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలకి నీళ్లు దులుకుంది. ఉన్నవారిని, ఉన్నవూరినీ దూరంచేసుకుని, లేచి రావడానికి యిష్టపడిన తన ఆంతర్యం మురళిని అనుసరించ కుండా ఎలావుంటుంది? విభిన్నమైన మానసిక సంస్కారాలు వుండటం నిజమే. అవన్నీ వుండటమూ అవసరమే!—కానీ అవి ఎదురుతిరిగి పాముల్లాగా బుసలుగక్కుతూ, పడగలు విప్పడంలో అర్థంలేదు — కాలానికి, ప్రకృతికి అనుగుణంగా మనస్సును మార్పుకోవాలిగానీ, మనస్సుకు అనుగుణంగా కాలాన్ని ప్రకృతినీ మార్చడం అసహజమేగాదు; అపాయం కూడాను బాలకిమాత్రం మానసిక సౌందర్యంలేదా? మరి దానిచూతుమిటి? దానిదోవ దానిదయ్యే. పరిస్థితులు విషమించాక యిప్పుడు ఏడ్చి, మొత్తుకున్నా లాభమేమిటి?

ఒకరాత్రి చాలాచీకటిగావుంది. మబ్బులుపట్టిన ఆకాశం, రాకాసిఘాతంలాగావుంది. మురళి ఒచ్చేదాకా వుంటానని

సుందరం నడవాలో కూర్చున్నాడు. అతను కూర్చోవటంలో వున్న నిగూఢమైన వాంఛ, బాలకి తెలీదు. సుందరం కళ్ళు బాడీమీద వెనకనుంచిచూసి, వీపు వెనుకవైపున వున్న నున్నదనంమీదా అని బాలకి ఎలా తెలుస్తుంది?

ఉన్నట్టున్న ఆకాశం మెరుపుల్ని మెరిపించింది. పినుగుల్ని వెలిగ్రగికింది. బ్రహ్మాండాన్ని బద్దలుచేయాలని కాబోలు వువ్విళ్ళూరింది. కిటికీరెక్కలు టపటపమని కొట్టుకున్నాయి. తలుపు గడేసుకుని, బాల లోపల నిద్దరోతోంది. సుందరానికి నిద్రబట్టబం లేదు. అతనిచూపులు బాలమీద కేంద్రీకరించినాయి. ఆమె అందం అతన్ని ముగ్ధుణ్ణి చేసింది. అతనిలోని కామం కళ్ళుదెర్చుకుని, నిద్రబట్టనీయకుండా కాల్చి చంపింది. ఏం చేయడానికీ - ఏమీ చేయవద్దనడానికీ మానవుని అంతరాత్మే సాక్షి. సుందరం ఈలోకంలో తనమానవత్వాన్ని ఏనాడో అమ్ముకుని డబ్బుచేసుకున్నాడు. అతనికి పెడఆలోచనలురావడంలో అతని సంస్కారమే, అతనికి దోహదంచేస్తుంది. బాలలాంటి వాళ్ళని తను చాలా మందిని చూశాడు; అనుభవించాడు. అంతమాత్రాన నివృత్తు గప్పిన నిష్ఫలాంటి కామం నీరుతగలకుండానే చల్లారుతుందా? పెడ ఆలోచనలతో మనసు లుంగలుతిరుగుతోంది - అంతే...

సుందరం గుమ్మం క్రినీడలో నుంచున్నాడు. గాలిలో తుంపర్లు లేచి అతనిమీద పడ్తోన్నాయి. సుందరం నెమ్మదిగా, తలుపు తట్టాడు. దబదబ మని నీటిచుక్కలు తమ అధిక్యతని స్పష్టంచేస్తున్నాయి. బాల తలుపు తీసింది. మెరు

పుల వెల్తురులో డాడా పిట్టగోడ తళుక్ తళుక్ మని మెరుస్తోంది.

సుందరం ఒక్కపూపులో బాలని కావిలించుకున్నాడు. పెనుగులాడ్డానిక్కూడా సమయంలేని కాలం. కాండ్రుమని గర్జించింది గాలి. గాలిలోకలసిపోయింది కంఠస్వరం. విడిలించింది, విసిరికొట్టింది, కొరికింది కానీ మగవాడి శక్తికింద ఆడదాని శీలం ఎన్నోసార్లు నలిగిపోయింది. ఆది మనం ఎన్నోసార్లువిన్నాం—

బాల శీలాన్ని బలిగొన్నాడు సుందరం.

బాలలోని పవిత్రత ఒక్కక్షణంలో కలుషితమైంది. అందమైన కలువపూవు రేకుమీద నల్లని బాడి అలుముకున్నట్లు, బాల పవిత్రురాలుకాదు. పతిత. దానికిసాక్ష్యం వున్నది—బాల అంతరాత్మ. బాల పతితురాలని ఆవిడ రేగిన వెంట్రుకలు చెప్తాయి. నలిగినపూలు చెప్తాయి. పూడి, నేల రాలి పడిన తెగిన జాకెట్ గుండీ చెబుంది. కంపించేరొమ్ములు చెప్తాయి ఇంతకన్నా యింకాకావల్సిన సాక్ష్యం ఏమున్నది.

“ఏమిటిది సుందరం?” బాల ఏడ్చింది.

దానికి సమాధానం యివ్వడానికి సుందరం అక్కడ లేడు. వానలో తడుస్తూ యిరుక్కైన కోడంబాకం చీకటి సందుల్లో కలిసిపోయాడు. బాల హృదయం ఆగినంత పన్నైంది. ఎదురుగా చేతిలో మెరిసేచాకుతో మురళి నుంచున్నాడు.

‘నుంచో అన్నట్టు కత్తితో సంజ్ఞ చేశాడు. బెరుగ్గా, పగిలిపోయే గుండెల్లో బాల నుంచున్నది.

‘తప్పుడు లం... అన్నాడు. నోటికొచ్చినబూతుకూత లన్నీ కూశాడు. ‘ఇంకా యిక్కడనీకు స్థానం లేదు. నీలాంటి నీతితక్కువదాన్ని కట్టుకుని నా జీవితాన్ని నేను నాశనం చేసుకున్నాను నా యిల్లు చక్కబెట్టే దీపానివనుకున్నాను. నాగుండెల్లో గుచ్చుకునే ముల్లువనుకోలేదు. ఇప్పుడు ఎన్నను కుంటే ఏమిటి లాభం - నీకూ నాకూవున్న బాంధవ్యాలు ఈ క్షణంలో పటాపంచలైపోయినాయి. నా హృదయంలో శూలాన్ని గుచ్చావ్. నీ రంకు భాగవతంలో అడ్డంవుండే, పాత్రధారిగా నన్ను వాడుకున్నావ్—పో, యిక్కణ్ణించి బైటికి పో. ఇక జీవితంలో నీముఖం ఎన్నడూ నాకు చూపించకు.”

బాల ఏడ్చింది. నిజం చెప్పడానికి ప్రయత్నించింది. కానీ, మురళిలోని నెన్నహృదయం ఏనాడో కటికపాషాణ మయ్యింది. కన్నీరు దాన్ని కరగించలేదు. జాలితో కరగ వలసిన మానవహృదయాలు, వానలేక ఎండిన బీడుల్లాగా వున్నాయి—అనడం ఆ పరిస్థితుల్లో సమంజసమైన విషయం. విషయాన్ని యింకా పొడిగించడం అనవసరం. ఆ కటిక చీకట్లోనే మురళికి తనకీ ఋణానుబంధం తీరిపోయింది.

ఇక, చేయగల్గిందేమిటి?—ప్రస్తుతం చేసేదేమిటి?—ఈ ప్రశ్నలు, వాటికి సంబంధించిన జవాబులు ప్రస్తుత కర్తవ్యం. చిమ్మచీకట్లో చీర పూర్వకోకముందే, కారు మబ్బులు కళ్ళు మూయకముందే, గాలిదుమ్ము జోలపాట ఆపకముందే, తారురోడ్లమీద నీటి ప్రవాహాలు నిలవక

ముందే మురళీతోపున్న బాంధవ్య సరళి బద్దలై పోయింది.
ఆరాత్రే కట్టుకున్న బట్టలోనూ, పెట్టుకున్న నగ
లోనూ ఎలా వచ్చిందో అలాగే, ఆ యింట్లోంచి కాలు
బైటికి మోపింది. అయితే ఆరాత్రికీ, ఈరాత్రికీ పున్న తేడా
అల్లా, ఆనందంతో వచ్చిందా రాత్రి; ఆవేదనతో తిరిగి
వెళ్తోందీరాత్రి. ఆనందంతో వచ్చిన కన్నీళ్లు, ఆవేదనతో
ఒచ్చిన కన్నీళ్ళు ఎవరికోసమైతే అన్నిబంధాల్నీ తెంచు
కుని యిక్కడి కొచ్చిందో, ఆ బంధమే యిక్కడ జారిపో
యింది. కట్టుకున్న ఆశాసాధాలన్నీ పెరీలుమని కూలితే,
ఆరాళ్ళకింద సమాధి అవడానికి వీల్లేదుకదా?—ఆశాసాధం
అది. ఇప్పుడేం చెయ్యాలి?—వానలో తడుస్తో, చలిలో ఒణు
కుతో, ప్రకృతి ప్రచండ వేగంతో ప్రళయాట్ట హానాలు
చేస్తోన్న గాఢాంధకారంలో ఎక్కడికో వెళ్తోంది తను.
సత్రంలో ఆరాత్రి, మరిరెండు రోజులూ తలదాచుకుంది.

ఎవరైతే తనజీవిత సాధాన్ని కూలదోశారో; ఆ సుంద
రమే తనకి బాసటగా నిల్చాడు. వెతుక్కుంటూ సత్రాని
కొచ్చాడు. గతాన్ని గురించి ని వొక్కతెవేగాదు, నేనూ
ఏడుస్తున్నా నన్నాడు. అతనికి కళ్ల వెంట నీళ్ళొచ్చినాయి.
అవి మొసలికన్నీరని తనకింకా తెలీదు జాలితో తనహృదయం
ద్రవించింది యుగ యుగాల్నించి ఈ జాలివల్లనే మగవా
డికి శానిసగా బ్రతుకుతున్న ఆడది. తనకి యిత అన్యాయం
జరగటానికి తనే కారణమన్నాడు. తమించమని చేతులుపట్టు
కుని యివి చేతులుకాదు, కాళ్ళు - అన్నాడు. మురళిమీద
ప్రతీకారం తీర్చుకుంటా నన్నాడు. కానీ, తనే ఒద్దని వారిం

చింది. బౌను. అంతరాంతరాలో ఒక్కసారి ఆడది మగవాణ్ణి ప్రేమిస్తే అంతతేలిగ్గా మర్చిపోలేదు?

తర్వాత ఏంజరిగింది! ఏం జరగాలనుందో అంతా జరిగింది. బాలకీ మానసికమైన గౌరవాలున్నాయి. ఆ గౌరవాల్ని యిక్కడ కాల్చి నుసిచేసుకోపోతే కడుపులో రాజిరగితే అగ్నిజ్వాల సంగతేమిటి? అందుకునే బాల సుందరంతో త్యాగరాయనగర్లో కొంతకాలం కాలం గడిపింది. ఇది దాంపత్యం అనడానికి వీలేదు. చిరిగిన దుప్పటికి, ఇంకో కంతపడినా, ఎవరూ పట్టించుకోరు. అసలు పడే జాగ్రత్త అంతా, చిరగకముందే వుండాలి. ఈ సిద్ధాంతం చాలా తక్కువమందికే వర్తిస్తుందనుకోవడం పొరబాటు. చాలా మందికి వర్తించినా చాలా తక్కువమంది ఆచరిస్తారు.

పై సిద్ధాంతం ప్రకారమయితే, ఆడదాన్ని వాంఛించని మగవాళ్ళు యీ లోకంలో చాలా తక్కువమంది వుంటారు వీళ్లు, బాధనంతా స్త్రీ ధనాన్ని దాచుకున్నట్టు దాచుకుంటారు ఒక్కొక్కళ్లు స్వేచ్ఛావిహారులు. ఈ ప్రేమపక్షుల రెక్కల్ని కట్టేసేహాళ్ళు ఎవరికీలేదు. అయినా సుందరం హీనంగా బ్రతుకుతున్నమాట నిజమే. కష్టపడలేదు అతను. అమర్కోవడానికి సంస్కారం అడ్డం వస్తూనేవుంది. ఈ సంస్కారం దేనికి అడ్డంరాదుగనుక! ఒక్కమాటమాత్రం నిజం. సుందరం ప్రేమపక్షి!”

బాల యెంత శ్రద్ధగా చెప్తోందో, విశ్వం అంతకన్నా రెండింతలు శ్రద్ధగా వింటున్నాడు. అప్పుడప్పుడూ బాల విశ్వం ముఖంలోకి చూస్తోంది. ఇదీ ఒకరకమైన ప్రేమేమరి. కానీ సోదరప్రేమ.

“ప్రతిమనిషి జీవితంలో ఎవరో ఒకరిని గాఢంగా ప్రేమిస్తాడు. ఈ ప్రేమ చిత్రమైంది. ఇక్కడొక కథ చెప్పడం మంచిది. మా అన్నయ్య ఫ్రండ్, ప్రసాద్. కాలేజీలో స్నేహం. ప్రసాద్ ప్రేమించిన అమ్మాయి చాలా అందగత్తె. ఈ ప్రేమకి కారణభూతుడైనవాడు మా అన్నయ్య. అంటే అంతరాంతరాల్లో ఆ అమ్మాయిని మా అన్నయ్య ప్రేమిస్తున్నాడన్నమాట. కానీ యిదీ సోదరప్రేమే. దాం తర్వాత పరిస్థితులు యెదురుగాలై వీచి, ప్రసాద్ ఆ అమ్మాయిని చేపట్టలేకపోయాడు. చాలా కాలం తర్వాత ఎక్కడో ఒక చోట ఆ అమ్మాయి కనిపిస్తే ప్రసాద్ ని గురించి చెప్పి, బాగా చితికిపోయాడు పాపం అంటే, అతనెవరో నాకు తెలీదు, “బహుశా యెక్కడన్నా చూశానేమో” అన్నది.

అలా ఎందుకన్నదీ, ఏమిటి అని తర్కిస్తే ఒచ్చేలాభం ఏమీ వుండదు. ఇంచుమించుగా నా జీవితమూ అంతే అయ్యింది. నా శీలాన్ని గురించి, అనూచానంగా వస్తున్న నా పూర్వపు బొన్నత్యాన్ని గురించిగానీ ఏడ్వటానికి వీలేదు. సుందరాన్ని నేను ప్రేమించడంలేదు. నిజమే. ఐనంత మాత్రాన, నేను సుందరానికి ఏమీ కాకుండాపోను.

బతికినంతకాలమూ సుఖమే దొరకడం కష్టం. కష్టం కూడా దొరికితేకానీ సుఖాన్ని గురించి తలపోయలేదు. ఎప్పుడూ యెదురుదెబ్బ తగలక కళ్ళు కానకుండా సజ్జిన మనిషి, ఒక్కసారి గోరులేచే యెదురుదెబ్బ తగిలే కళ్ళు దించుకుని మరీ నడుస్తాడు.

ఇప్పుడు నాకు ఎదురుదెబ్బ తగిలింది. అది కాళి
క్కాదు. హృదయానికి. అది జీవితంలో ఎన్నటికీ మరువ
లేనిది. కొందరిక్కావలసింది డబ్బు మాత్రమే. దానికోసం
వాళ్లు ఏమైనా చేస్తారు. భార్యల శీలాన్ని కూడా అమ్మే
స్తారు. వీళ్లే! ఈ బుద్ధిహీనులే, విశాలత్వాన్ని, పాతి
వ్రత్యాన్ని గురించి మాట్లాడతారు. సుందరం నన్ను వాడు
కున్నాడు. నేను అభ్యంతరం చెప్పలేదు. నేను యివ్వాలి
పతివ్రతనన్నా ఎవ్వరూ నమ్మరు. నాకు ఆ బిరుదు అక్కర్లేదు
కూడాను.

ఒక రాత్రి సుందరం ఒకతన్ని తీసుకొచ్చాడు. అత
నెందుకొచ్చాడో నాకు తెలుసు నన్ను అడ్డం బెట్టుకుని,
నా యవ్వనాన్ని అమ్మి, తన సౌఖ్యాన్ని పొగొట్టుకోవల
కోలేక. తన విలాస జీవితానికి నా శరీరంబలి. ఇలా ఎందరి
ముంచాడో సుందరం! ఒప్పుకోక తప్పలేదు. పతితకి పాతి
వ్రత్యాన్ని గురించి మాట్లాడే హక్కులేదు. ఒచ్చినతను
నన్ను అనుభవించాడు. అనుభవాలకి ప్రతిఫలంగా డబ్బును
వెదజల్లాడు. దాంతో రెండోజులు సుందరం విలాసాల్లో
మునిగితేలాడు.

ఇంతకన్నా నికృష్టాన్ని నేను భరించలేను. కంపు
శరీరంనాళ్ళ ఫుల్ గా తాగిమాట్లాడితే దోకువేసే, అసహ్యం
వేసేవాళ్ళని నా దగ్గరికి చేరనీయొద్దనుకున్నాను. కానీ అలా
జరగలేదు. బోగందానికి నీతేమిటన్నాడు. నీక్కావల్సింది
డబ్బు. మాక్కావల్సింది సుఖం. అంతే-మాట్లాడొద్దన్నాను.

ఇంకేంచేయను నేను? డబ్బుతో నా శరీరాన్ని కొని, దాన్ని యిష్టంవచ్చినట్లు వాడి, దానితో సుఖాన్ని అనుభవించి నా మీదుగా నడిచిపోయారు.

సుందరంతో అనుభవించిన బ్రతుకు మూడునాళ్ళ ముచ్చటయ్యింది. నూటికోట్టికి ఎక్కడో ఒకళ్ళు తప్ప, లేచివచ్చి సుఖాన్ని అనుభవించినవాళ్ళు యీ లోకంలో ఎందరున్నారు! దాంతర్వాత నాబ్రతుకు కంపెనీ పాలయ్యింది. ఇంతకన్నా నికృష్టపుబ్రతుకు ప్రపంచంలో మరేమీ వుండదు - ఇదొక చిత్రమైన ప్రపంచం - ఇక్కడి మనుషులు యంత్రాగారాలు. వీళ్ళు నేర్చుకున్న విద్య 'ఆకరణ' వీళ్ళు కట్టుకునే ఏడురూపాయల వాయిల్ చీరకింద ఏన్ని రోగాలు దొంతర్లుగా పేర్చుకునివుంటాయో, ఆడదాన్నయిన నాకు తెలుసు - వీళ్ళని అభిమానించేది, అభిమానంతో కాదు - ఆనందంకోసం - విలువలేని సుఖంకోసం - పోనీ, విలువగా భ్రమిసే తాత్కాలికానందంకోసం.

దాంతర్వాత ఎలావచ్చానో తెల్సుకోకుండా, చిత్రరంగంలో కాలుపెట్టాను. నడ్డితిప్పటం నేర్చుకున్నాను. మేకప్ షేన్ రంగువేస్తూ బుగ్గ గిల్లినా వూరుకున్నాను. గొమ్మలమీద గుడ్డలేకుండా నాట్లంచేయమన్నా చేశాను. యంత్రం, మరతిప్పితే కదిలినట్టు - డ్యాన్స్ డైరెక్టరుగారి నిర్వహణక్రింద యంత్రంలా యీనాటికీ బ్రతుకుతూనే వున్నాను.

నాకు యీ లోకంలో వాంఛలంటూ లేవు. ఉన్న

ఒక్కవాంఛా బ్రతకడం. సిగ్గునుగురించి ఆలోచించుకుంటే నాకు యిప్పుడు సిగ్గేస్తోంది - మానాభిమానాల్ని అమ్ముకున్నాక, వాటినిగురించి ఆలోచించుకోవడం హాస్యాస్పదం అనిపిస్తుంది. బ్రతకడాన్ని గురించి ఆలోచించు కునేప్పుడు, బాధల్ని గురించి ఆలోచించుకోవడం ఉత్తమంగానీ, గతించిన బ్రతుకును గురించి ఒక్క క్షణమన్నా విచారించ కూడదు.

పతాకసన్నివేశంలోని చివరిభాగంలోసరం అందరూ తయారవుతోన్నారు. విశ్వం బాధగా నిట్టూర్చి లేచాడు. అవును, బాల కళ్ళలో కన్నీళ్ళు —

5

లీల యిప్పుడు కొన్ని సుఖాల్ని అనుభవిస్తున్నమాట యదార్థమే. ఆ సుఖాలు దేహానికి సంబంధించినవికావు. సుఖం అంటే తిన తిండి, కట్ట బట్టా—ఈ పరిమితివరకే సుఖం అని శాసించారు పూర్వీకులు — ముసలి భర్తని చేసుకుని, అతను చస్తే — యింకెవరివంకా చూడకూడదు. నీ విలువైన జీవితం ఎలా తగలబడినా మాకేం బాధలేదు. నీ ముసలి భర్త చితిమీద కాలిననాడే నీ సుఖాల్ని చితిమీద కాలేళ్ళాం — అని శాసించారు. ఆదృష్ట్యా చూస్తే, లీల భర్త విహీన.

ఈ విషయం ఆ దివాణంలో ఒక్క సుచేలాదేవికి

మాత్రమే తెలుసు. ఈ దివాణంలో ఆమె చాలామందిని చూసింది. చూసి అరం చేసుకుంది. ఎవరి కళ్ళెములు ఎక్కడలాగాలో అక్కడే బిగించి పట్టింది. ఇక్కడ సనిచేసే వాళ్ళు ఏదోపని చేస్తున్నాం — పని గడిచాక అవతలికి పోతున్నాం — అనేవాళ్ళే. కానీ లీల అలాకాదు. ఆమె చేసే ప్రతి పనిలోనూ శుభ్రతవుంది. ప్రతి మాటలోనూ సంస్కారత వుంది — అందుకే లీలఅంటే సుచేలాదేవి గారికి పంపప్రాణాలు.

ఒకరి ఉన్నతినిచూసి మరొకరు ఏడ్వటం — మానవుల సామాన్యనైజం. అది ప్రకృతి శక్తులు ఏనాడో జీవితాన్ని నిలదొక్కుకోడంకోసం — ఒకరి ఉన్నతిని ఒకరు సహించలేక దాన్ని సాధ్యమైనంతవరకూ నాశనం చేయడానికి ప్రయత్నించాయి. కానీ వేళ్ళు పాతుకుపోయిన ఉన్నతిని పెకిలించడం సాధ్యంకాకపోయిన రోజున, లోపల్లోపల కుళ్ళి కుళ్ళి ఏడ్చారు. వీళ్ళని ఎలా పడగొట్టాలా అనేమంచి రోజుకోసం ఎదురుచూశారు.

సుచేలాదేవి కరుణ లీలమీద ఎలాపడిందో, లీల మంచిని అనే ముద్ర సుచేలాదేవిమీదా అలానే పడింది — దివాణంలో చాలాకాలంనుంచీ వుంటున్న దాసీలు అంత గాంతరాల్లో లీలని ద్వేషించారు. అయినంతమాత్రాన పైకి అనగలిగిన సాహసం వాళ్ళల్లో ఏ ఒక్కరికీ లేదు. సింహంముందు చిట్టెలుక ఛెంగుమని గంతులేసినంతమాత్రాన, అధిక్యతకి పిలువ ఎంతో నిగ్గుయిస్తే — అర్థమౌతుంది; లీల పరిస్థితికీ, దివాణంలో వున్నవాళ్ళ పరిస్థితికీ —

పదిహేనువేలు సిచ్చికల్లా ఎగిరిపోయాక, చిన రాజా వారు ఒకరోజున వచ్చేశారు, విలాసాలూ, వినోదాలు అనుభవించాలి అంటే, ధనంకావాలి. ధనం అయిపోయినాక ఘనంగా యింటికి చేరుకోవాలి. తర్వాత మళ్ళీ ధనం - మరో వెలుగు - వెలుగుమీద వెలుగు - అలా వెలుగు మీద వెలుగు వెలిగి ఒక్కసారి ఆరిపోవాలి. తర్వాత యింకా వెలుగుండదు - జీవన జీవిక శాశ్వతంగా ఆరడమే!

చినరాజాగారు వచ్చినరోజుల్లా రెస్ట్ తీసుకున్నారు. మరుసటిరోజు - చినరాణిగారి దర్శనం చేసుకున్నారు అతను యితకాలంవరకూ ఏదైతే కోరుకున్నాడో, అదే జరిగింది. చినరాణిగారు తనుభాగాన్ని తనుకు పంచుతానంటున్నారు. అంటే చెరో నల్లబైవేల ఎకరాలొస్తాయన్నమాట! డబ్బు చెరో పదిలక్షలు. చెరో వెయ్యి ఆవులు. చెరో పన్నెండు వందల కాసుల బంగారం - మిగిలింది ఏదైనా చెరిసగమే నన్నమాట!

అతని ఆంతర్యం సంతోషంతో నృత్యం జేసింది. ముఖాన దివ్యతేజస్సు ప్రతిఫలించింది. పంజరంలో రెక్కలు కట్టుకుని విలవిలా తన్నుకున్న రామచిలుక, స్వేచ్ఛగా హాయిగా విహరించుతుంది. ఐతే యిక్కడ రాజరికపు షరతు ప్రకారం, ఆస్తి పంపకం కావాలంటే, చినరాజా గృహస్తు కావాలి. అలాకాని పక్షంలో చినరాజాకి ఆస్తిమీద హక్కు లేదు. చినరాజా ఒరి విలాసపురుషుడు మాత్రమే - ఇప్పుడు అతను దాంపత్య జీవితంలోకి కాలుబెట్టాలి. అంటే చినరాణి

వారు కూడా కాలుబెట్టాలన్నమాట ! బాగా ఆలోచించి ఒక నిర్ణయానికొచ్చాక, - చినరాజావారు పెళ్ళికి సుముఖులయ్యారని తెలిసింది. ఇది సామాన్యమైన జమీందారీలన్నింటికీ తెలియవచ్చింది.

అయినా చినరాజావారి ఆంతర్యానికిది విరుద్ధమైంది. జమీందారీలలో పెళ్ళిచేసుకోవడాన్ని ఆయన మనసెప్పుడూ తిరస్కరిస్తూనేవుంది. కేవలం భేషజంగా బ్రతికేవాళ్ళకన్నా పెద్దరాణిలాంటి సమర్థురాలూ, అందగత్తే దొరికితే బావుండును అనుకున్నారు.

కానీ అది జరుగలేదు. జయపురం జమీందారుగారి చిన్నకూతురు 'ఇందుసుందరి' - యిక్కడ రాణిగావచ్చేయోగం కన్పించసాగింది. అనుకున్నంతా జరిగింది. చినరాజాకి, ఇందుసుందరికీ చాలాఘనంగా పెండ్లి జరిగింది. చుట్టూపక్కల మూడు వూళ్ళవాళ్ళు ఏడురోజులు - సుష్టుగా భోంచేసి వేంచేశారు -

దాంతర్వాత పెళ్ళి పెత్తనంతోపాటు, ఆస్తి పంపకాన్నికూడా చినరాణివారు భుజగ్గుంధాలమీద వేసుకున్నారు. ఇక ఇందు ఎంత ధనాన్ని, బంగారాన్ని పొలాన్నీ తెచ్చిందీ లెక్కల్లో తేల్చి చెప్పగలిగిందినూత్రం కాదు.

ఒకరోజున ఇందు దాస దాసీల్ని వెంటబెట్టుకుని మెట్టినింట్లో కాలి మెట్టెలు మోయించింది. ఇందు వచ్చేనాటికి దివాణానికి మధ్యగా పెద్దగోడ కట్టారు. రాక పోకలకినూత్రం - దర్వాజా ఏర్పాటు చేశారు. ఇందు గర్విష్ట

అని తెల్సుకోవడాని! సుచేలాదేవికి ఎక్కువసేపు పట్టలేదు. ఇందు గర్వించగల కారణాలూ చాలావున్నాయి. పెద్ద సంస్థానంలో పుట్టింది - కాలుకదిపి కింద పెట్టాల్సిన పని లేదు - ముఖంపుల్ల అందించేవాళ్ళ దగ్గర్నించీ ముఖం తుడిచేవారిదాకా దాసీలు వున్నారు -

ఈగోడ కట్టడంలో - యిందుమతి ఆంతర్యం ఒక్కసారి గప్పమని ప్రజ్వరిల్లి చల్లారినమాట నిజం. కానీ ఒక్క విషయం చెప్పక తప్పదు. సుచేలాదేవి కల్లెములు బిగలాగ డంలో మంచినేర్పరి. తాను ఒక్కతప్పుకూడా చేయదు. ఇంకోరి తప్పులుకూడా సహించదు. ఇందు దీన్నే, మొట్టమొదటిసారిగా దివాణంలో - అర్థంచేసుకున్నది. అయినా తాను సుచేలాదేవిని ఏంచెయ్యలేదు. కుందేళ్ళు తాటాకుల చప్పుళ్ళకి బెదరవుగదా ?

చినరాజా, చినరాణి యిందుని గాఢంగా ప్రేమించాడు. బహుశా యిది తొలిమోజు కావచ్చు. ఐనా, ఇందు స్త్రీ - ఆదిశక్తి, అనాదిగా ప్రేమలాలసత్వంతో లోకాన్ని జోకొట్టే ప్రేమమయి. సంధ్యాసుందరి ఆనందాన్ని, సాయం సంజలో కాంతుల్ని ఇందుముఖంలో పారబోసింది. సోగ కళ్ళలో ప్రతిఫలించిన కాటుక నల్లదనం, ఆకాశపు తెల్ల దుప్పటికి నల్ల బొర్రదులాగావుంది. అంతే సామ్రాజ్యాల్ని సైతం, ఒక్క ఊణంలో రక్తపు ప్రవాహాల ఆటుపోటుల్ని చూపించిన ఆడదాని అధిక్యత, షాజహాన్ సామ్రాజ్యానికే అగ్నిపరీక్షై నిల్చింది.

వయసులో మెరిసే యవ్వన మదత్వం - నెమ్మది నెమ్మదిగా, తిరగబడిపోతోంది. సన్నజాజి నలిపితే సహించ లేనిమృదుత్వం అగ్నిపర్వతాల్ని సహితంకూల్చి వేస్తుందికొన్ని సమయాల్లో ! కొంతమందిమీద మనకి అనుకోకుండా, కొన్ని దురూహాలు బయల్దేరతాయి. దానికి కారణం యిదీ అని, యిదమిద్దంగా నిర్ణయించలేదు - కాలం.

ఇందుసుందరికీ, సుచేలాదేవిమీద యిలాంటి అభిప్రాయమే కుదురుకుంది తన ఆధిక్యతక్రింద, సుచేలాదేవి ఎన్నోవంతు ? ఈప్రశ్న నిజంగా యిందుకి రాదగిందికాదు. కాని వచ్చింది. వచ్చింది - నిద్రపట్టనీయకుండా కాల్చి సతమతం చేస్తోంది.

సుచేలాదేవికి, యిందు అంటే, దురభిప్రాయమేమీ లేదు. ఇందుకన్నా తాను దేనిలోనూ అధికురాలుకాదు. తనకిప్పున్న అధికారిమల్లా ఆయింటి పెద్దకోడలు కావడమే నన్నది. మానవుల అధికత్వాన్ని, అల్పత్వాన్నీ నిరూపించాల్సింది ప్రకృతికాని, మనంకాదు. నిమిత్తమాత్రులమైనమనం దేంట్లో అధికులము ? ఒక్కక్షణం ఆడి, నవ్వి, ఏడ్చి చచ్చే మనం, మనుషుణం జీవితంతో పోరాడుతూనేవున్నాం - అధికులు ఆధిక్యానికి గర్వించినట్టే, అల్పులు తమ అల్పత్వాన్ని కించపర్చుకోలేదు. ఈతేడా వేర్వేరు కొమ్మల్నించి, ఎగిరి యూ దివాణంలో స్థిరనివాస మేర్పరుచుకున్న, యూ రాను చిలుకల ఆంతర్యాల్లోవున్నది. ఒకరు ఎంత బీదవాళ్ళో, రెండోవారు అంత ధనికులు - సుచేల ఆంతర్యం వెన్నపూ

సైతే, ఇందునుందరది దీనికి పూర్తిగా వ్యతిరేకమైనది. ఎంతకీ కరుగనిది -

ధనికులకు దరిద్రుల బాధలు తెలియవు. వాళ్ళు పస్తుల్లో చస్తున్నా వీళ్ళ విలాసాలకి కొదువరాకూడదు. జమీందారుగారు నిద్రపోతుంటే దివాణంలో నిశ్శబ్దం తాండవించాలి. ధనమదాంధత్వంతో ప్రకృతినే శాసించే యీ చౌర్యాగ్యులు, ఎవరికన్నా అధికులుకాదు.

దివాణం ఇందురాకతో అదోవిధంగా మారిపోయింది. కళాకాంతులు ప్రభవించినమాట వాస్తవమే కాని, అవి పూర్తిగా భేషజానికి సంబంధించినవి. ఒక్కముక్కలో చెప్పాలంటే విలాసజీవితానికి దర్పణాలుగా నిల్చినవి. కుత్రిమతో కూడుకున్నవి.

ఇక్కడ లీల జీవితం హాయిగానే గడిచిపోతోంది? - కాని హాయి ఎంతవరకు పరిమితమైంది? - ఈ హాయికి సంపూర్తికరమైన నిర్వచనం దొరికిందా? భర్త పోయినంత మాత్రాన సుఖాన్ని ఒదులుకోగల్గిన వారెవరన్నా యీ లోకంలో వున్నారా? వయసులో రక్తం ప్రవహించదా? నిద్ర పట్టకుండా చలికాలపు రాత్రులు భయంకరంగా నర నరాల్ని చిత్రహాంసల పాల్జేయనా? - పూలు పెట్టుకోవాలని, అందమైన చీరలు కట్టుకోవాలని, మూలీని అరసున్నాలాచుట్టి, భర్త ఆదరణకింద చిరుసిగ్గులు పోవాలని ఏ ఆడది కోరుకోదు? - కాలం కత్తులబోనై, భర్త పీక కత్తిరించిన రోజున, ఈ కాంక్షలన్నీకూడా, కాలంలో కల్సి పోవాల్సిందేనా?

అనాదిగా చి త్ర మై న మా న వ మేధస్సు
ఎన్నో గొప్పకార్యాలు చేసినా, ప్రకృతినీ, ఆడదాని అధి
కతనీ జాసించి, చేసి చూచి నిరూపించుకో లేకపోయింది.
రాకెట్లతో మరోలోకానికి ఎగిరిపోవచ్చు. ఆటంబాంబులతో
లోకాన్ని ధ్వంసంచేసి, నరకానికి మెట్లు కట్టవచ్చు. అంతే
గానీ గులాబీకన్నె బుగ్గలమీద సిగ్గుల్నికానీ, కలవపూవు
మకరందంలోని మాధుర్యాన్నికానీ సృష్టించగలడా?—

సుచేలాదేవి లీలకీ అన్నీ యివ్వగలదు. కానీ దైహిక
సంబంధమై పొటనురించే ప్రేమ సూత్రాన్ని. తెంచుకోగల
వరాన్ని యివ్వగలదా? అది ఒక్క సుచేలాదేవేకాదు; ఈ
లోకాన్ని క్షణంలో ధ్వంసంచేసి, మళ్ళీ కట్టించగల
మహిమ నిర్వితుల్లో ఏ ఒక్కసారైనా, ఈ సాహసానికి
పూనుకోగలరా—అన్నీ సృష్టించినవాళ్ళు, ఆడదాని అను
రాగాన్ని కొలవగల యంత్రాన్ని సృష్టించగలిగారా?

లీల అనుభవించే సుఖంలో యింత ఆనందమున్నది.
దీపం వెల్తురులో చీకటిలాగా, మధుర హాసంలోని విషపు
బిందువుల్లాగా, సుఖం కింద దుఃఖంలాగా లీల బ్రతుకు
సాగిపోతూనే వున్నది.

కాలం ఏ ఒక్కరికోసమూ ఆగనట్టే, సుఖదుఃఖాలూ
ఏ ఒక్కరికోసమూ ఆగవు. అనూచానంగా ఈ కాలవాహిని
ప్రవహించిపోతూనే వున్నది. సముద్రాలకి, నదులకి ఆన
కట్టలు కట్టవచ్చుగానీ, కన్నీటి కడలికీ, కాలవాహినికీ ఆన
కట్టలు కట్టడం మనవశం కాదు.

చివరలో ఇందు సుండరిగారు, ఇవ్వాలి పెదరాణి.

గార్ని చూడ్డానికి వచ్చారు. పెళ్ళిలో ఏదో గౌరవార్థంగా ముభావంగా మాట్లాడుకోవడమేగానీ, హృదయపూర్వకంగా మాట్లాడుకోవడానికి యిదే మంచి సమయం. సుచేలాదేవి ఆంతర్యంలో ద్వేషంలేదు. ప్రేమ ప్రవహిస్తోంది. ఇందు సుందరిగారి ఆంతర్యంలో ద్వేషం వున్నది. కానీ ప్రేమ లాగా నటించబడుతూ ప్రవహిస్తోంది. గౌరవార్థం సుచేలాదేవి రాచమర్యాదలతో ఇందు సుందరిని ఆహ్వానించారు.

ఇందు ఆశ్చర్యపోవాల్సిన విషయం అంటూ జరిగితే, అది ఒక్క లీల విషయమే లీల విధవ. అయినా మట్టిలో మాణిక్యాలా ప్రకాశించే, లీలని చూస్తే యిందుకి జాలికలిగినమాట వాస్తవమే. మరి యెందుకు. ఒక్కొక్కరిని ద్వేషించి, మనుషులు మరొకరిని ప్రేమిస్తారు?

సుచేలాదేవి, హృదయపూర్వకంగా, ఇందు సుందరిని ప్రేమించింది. ఆస్థాయితో మాటాడింది. అయినా ఇందు సుందరికి ఏవో నిగూఢ భావాలు గోచరించాయ్. మాటల్లో భావాల్లో కృత్రిమత వున్నట్టుగా ఫీలయ్యింది. ఇందు సుందరికి సుచేలాదేవిమీద ఆస్థాయితలేనిమాటయదార్థమే. కాని, గౌరవించడం తన బాధ్యత.

గౌరవాలకింద మనిషి బానిస. గౌరవం మనిషిని గాడిదలాగా చేస్తుంది. గౌరవంకింద నలిగినపోయిన నవాబులు, నాశనమైన నాయుళ్లు మనక్కన్పిస్తూనే వుంటారు. ఇందు సుందరి లీలని అభిమానించింది; సుచేలాదేవిని ద్వేషించింది.

ఈ దివాణం రెండు చీలికలవ్వడాని క్కారణం

సుచేలాదేవి. కానీ యెంత గొప్పగా భవిష్యత్ ను వూహించిందో. ఇందు కెలా తెలుస్తుంది? తాను బీదకుటుంబంలో పుట్టింది. ఇందు ధనవంతురాలు. ఒకే యింట్లో కలసివుండటంవల్ల తాను అధికురాలనని ఇందు గర్వించవచ్చు. తన మానసిక గౌరవం ఇందు ఆధిక్యతమూదు చిన్నబోవటం, తనకి సుతరామూ యిష్టంలేదు.

చిన్నరాజావాదూ, చిన్న రాణిగారు విడిపోయాక, అన్నీ సమంగా విడిపోయినయ్. అన్నతో అన్నిబంధనాలూ ఆస్తిపంపకంతో సహా జరిగిపోయినై. చినరాజా విలాస పురుషుడు. చినరాణి కూడా ఆజాతిలోకి చెందిందే. రాణిగారు, సుచేలాదేవిగారి దగ్గర్నుండి తిరిగొచ్చాక, విశేషాలేమిటని ప్రశ్నించారు చినరాజా. ఏమీలేవన్నట్టు తలూపింది ఇందు. తర్వాత, అడిగింది లీలగురించి. 'లీల ఎవరు?' అని.

చినరాజా ఆశ్చర్యపడ్డారు. 'లీలా? ఎవరు? నాకు తెలిదే' అన్నారు. ఇందు కళ్ళు చిట్లించి, 'మీకూ తెలీదా? అన్నది. 'అబ్బే లేదు, నాకూ తెలీదు' అన్నారాయన. ఆ రోజు చాలాసేపు మాటాడుకున్న ముఖ్యవిషయాల్లో ముఖ్యమైన విషయం లీల.

ఇలా కాలం గడచిపోతోంది. సుఖదుఃఖాల సమన్వయూన్ని వినోద విషాదంగా భావించగలగడం ఒక అదృష్టం. ఇది దేముడిచ్చింది. కష్టాల్లో కన్నీరుమున్నీరైతే, సుఖాల్లో కన్నీరు పన్నీరై - ప్రవహించి నెలయేరవుతుంది. సుఖం

పచ్చి ఆగలేనివారు, దుఃఖింపచ్చి ఆర్భాటాలు చేసేవారు, ఈ లోకంలో వున్నారు.

ఇందు మన స్తత్వం, ఇందుకు విభిన్నమైంది కాదు.

లీల అంటే యిందుకు జాలికలిగింది. కొత్తగావచ్చిన దేవేరికి సాటి ఆడదానిమీద యిత సహృదయత కలిగితే, మగవాడికి ఎలా కల్గుకుండా వుంటుంది! లీల అందాన్ని గురించి వర్ణిస్తూంటే, చినరాజావారి హృదయం లీలవైపుకే మొగడం మొదలెట్టింది లీల యెంతఅందగతోచూడాలన్న కుతూహలం కలిగింది. ఇందు చెప్పినదాన్నిబట్టి - లీల అంద గత్తెలో అందగత్తె అయివుండాలి.

సుచేలాదేవే అందమైంది. సుచేలదేవిలోవున్న తీవి, గాంభీర్యత, వర్చస్సునుబట్టి ఆవిణ్ణి 'వీనస్'గా వర్ణిస్తారు. అంతకన్నా అందంగా వుంటున్నదనుకుంటున్న యీ లీల ఎవరితో పోలిస్తే సరిపోతుంది! నలభై అయిదేళ్ళ కునూ రాజా సామాన్యమైన ఆడదాన్ని 'రాణి'గా చేశారంటే, అందాన్ని భ్రమించిగాకపోతే మరేమిటి?

ఇవ్వాల తనూ పోటీకి యిందును చేసుకున్నాడు. ఇందులో రాజతీవి వుంది. గంభీరత వుంది. కానీ అందంలేదు. మాటలో మొరటుతనముంది. కళ్ళల్లో కాంతివెనుక క్రౌర్యం వుంది. జీవితాన్ని పూర్తిగా అర్థం చేసుకున్నాననే ధైర్యం ఆ కళ్ళలో ఒకసారి కన్పించి, కన్పించకుండా పోవడంకూడా కద్దు, 'ఓ ఇందూ?! నీ ఆకర్షణవెనక యింత అగాధమైన హృదయాన్ని ఎందుకు సృజించాడు విధాత! అనాలనిపిస్తుంది.

జీవితంలో అన్నీ తేగ తంపులు చేసుకోవచ్చుగానీ, అమరమై, ప్రేమవాహినిలా ప్రవహించే, పవిత్రమైన ర క స్పర్శా బాంధవ్యాన్ని తెంచుకోగల్గినవాళ్ళు యీ లోకంలో చాలా తక్కువమంది వుంటారు. ఒకే తల్లికడుపునపుట్టి, ఒకే రక్తాన్ని పంచుకుని, ఒకే రొమ్ముపాలు తాగినవాళ్ళకి, అంత రాంతరాల్లో ఎన్నడైనా, దురూహాలు బయల్పరతాయా; మధ్య నిష్పక్షణం పడితే, రాజుకోకుండా, ఎన్నడూ వుండదు. భార్య లొచ్చింతర్వాత - మనస్పర్థలొచ్చి, బజార్లెక్కి చీలి పోయిన అన్నదమ్ములు చాలామంది వున్నారు. అంత మాత్రాన వాళ్ల లోపల్లోపల కాలవాహినిలాంటి ప్రేమ వాహిని ప్రవహించడం లేదనా? అనేనమ్మకం ఎక్కడన్నా వున్నా - నిజమనే, నమ్మాలనే నైజం లేదుగదా?

చినరాజా, పెదరాజా విడిపోయిన మాట యదా ర్థమే. వాళ్ళు పంచుకున్నది ఆస్తుల్నే కాసి, అంతఃకరణాలని కాదుగదా? ఒకళ్ళుచస్తే, ఒకళ్ళు నీళ్ళోసుకోవాల్సిందే గదా? మరి వీళ్ళెందుకు భార్యలమాట వింటారు! అంటే, యిది ఆకర్షణ అని చెప్పాల్సివస్తోంది.

ఇందు తన అమాయకత్వంలో అంతఃకలహాలని రేప వచ్చు. ఆరని ఆగ్నిజ్వాలల్ని రాజి, రగిలేదాకా చూసి ఆనందించవచ్చు. భర్తల్ని ఆటవస్తువులుగా చూచే భార్యకి, ఒక్కోనారి ఏంపోగొట్టుకుంటున్నామో తెలియక, అమాయ కత్వంలో పడతారు. ఉన్న ఒక్క అవలంబనాన్ని పోగొట్టు కున్నాక, యెంత ఏడ్చినా ప్రయోజనం లేదని వీళ్ళకి తెలీదు. భర్తని అహంకారంలో గొరవించే ఆడది, దాన్ని ఆధిక్య

తగా భావించి అంతా సర్వనాశనమయ్యాక తగ రొమ్ముల్ని బాదుకుని ఏడుస్తుంది. ఏడ్చినందునల్ల వచ్చే లాభ మేమిటి? అది యెంతవరకు సుఖశాంతుల్నియ్యగలదు?

ముందుచూపులేని ప్రతిజీవితమూ, సుఖశాంతుల్ని పోగొట్టుకోవడం ఖాయం.

ఇందుకు సుచేలాదేవి అంటే, మంచి అభిప్రాయం లేదు. మంచి అంటే కేవలమూ సదభిప్రాయం మాత్రమే. ఇందు జీవిత ప్రభావం చినరాజామీద కూడా తప్పకపడి తీరుతుంది అలా పడింతర్వాత ఇందు లక్షణాలు కొన్ని చిన రాజాకి అబ్బకమానవు.

ఇంకో విషయం - దాంపత్యజీవితంలో పయనించ వలసివచ్చినపుడు, హృదయాలు పెనవేసుకుని ఒకేబాట మీద నడిస్తే తప్పితే, జీవితం సుఖవంతంకాదు కాలం ఇలా జరిగిపోవాల్సిందే.

కుమారరాజాగారు చినరాజాకి కబురు పంపించారు. చినరాజాగారు బయల్దేరి కలుసుకున్నారు. పెదరాజాగారు గంభీరంగా, కిటికీసందుల్లోంచి, ఆకాశంకేసి చూస్తున్నారు. గోధుమ ముదురంగు ముసురుకున్నట్లు కొండలు, పరుచు కున్న రాళ్ళ దొంతర్లాగా వున్నాయి. చల్లగాలి వీస్తోంది.

బూట్లుచప్పుడు విన్నతర్వాత పెదరాజావారు, తమ్ముడి వంక చూసి చిరునవ్వు నవ్వి, 'కూచో' అన్నట్లు సంజ్ఞ చేశారు. చినరాజా కూచున్నారు మళ్ళీ ఆయన దిగంతాల దాకా వ్యాపించివున్న, నీలపురంగు ఆకాశంకేసి చూస్తున్నారు. దీన్నిబట్టి చినరాజావారు అర్థంచేసుకున్న దేమిటంటే, కుమారరాజా ఏదో దీర్ఘాలోచనలో వున్నారని.

ఇంతలో సుచేలాదేవిగారువచ్చి. మరిదిసి చూసి, తలుపుచాటుకి వెళ్ళారు. పెదరాజావారు మల్లీ పిలిచాక, మేలిముసుగు సవరించుకుని, కంకణాల కణకణధ్వనితో, సుచేలాదేవి గదిలో ప్రవేశించారు. సుచేలాదేవి పాదం మోపడంతో, గదిలో కొత్తకాంతి ప్రవేశించినట్లయింది.

‘అదే, నేను చెప్పబోయేది’ అని ఆపేశారు పెదరాజా.

“మీరు చెప్పండి మహారాణీ” అన్నారాయన.

ఇంతలో దాసీది ఫలహారాలుతెచ్చి బల్లమీద పెట్టింది. చినరాజావారు సేవిస్తున్నారు. అంతా పూర్తయ్యాక, పెదరాజావారు చెప్పడం మొదలెట్టారు. “తమ్ముడా, నీకు చాలాకాలంనుంచి, ఒకవిషయం చెప్పుదామనుకుంటూనే వున్నాను. కానీ చెప్పలేక పోయాను. నిన్ను ఆనాడు రెక్కలురాని పక్షిగా భావించాను. కానీ మనిసి చాలాకాలం యింకోరి కాళ్ళమీద ఆధారపడి బ్రతకలేడు. నీకు నాన్నగార్ని గురించి తెలియదు. ఆయన విలాస ప్రేయుడు. ఆయన లక్షణాల్లో చాలాభాగం నీలోవున్నాయి. ఆయన ఏంచేస్తున్నది ఆయనకే తెలీదు—

అమ్మగార్ని గురించి, నీకు తెలుసనుకుంటాను, అయినా తెలియజేయటం నా బాధ్యతగనుక యిప్పుడు చెప్పి లొస్తోంది. చాలావరకూ ఈ ఆస్తి ఆమెవల్ల మనకు సొంతమింది. పెద్ద జమీందారు కూతురుగావడం, తండ్రిగారికి ఒక్కతేకూతురు గావడం, ఆయన తదనంతరం ఆస్తి నాన్న

గార్కి సంక్రమించడం జరిగింది. అమ్మగారు చాలా అందంగా, గంభీరంగా వుండేవారు. ఆమె నడకలోనే రాజ తీవి సంక్రమించింది—మనకి.”

“తర తరాల్నించీ, మనకో చంద్రహారంవుంది. ఆ చంద్రహారం వల్లనే అమ్మ బలెపోయింది. నాన్నగార్కి అనుకోకుండా, ఒక దేవదాసితో పరిచయమయ్యింది. పరిచయం ప్రణయంగా మారింది. నాన్నగారు దాన్ని దేవతలాగా చూడడం మొదలెట్టారు.

నాగేంద్రుడు కులదేవతనీ, మనకి పూర్వంనించీ వస్తున్న సాంప్రదాయమనీ, నీకు తెలుసు. ఒకసారి నాగుల చవితికీ, మేళతాళాలో పూజ జరిగింది. సంబరం మనవైపు నించి వస్తోంది. ఆ గుంపులో నాన్నగారుంచుకున్న దేవదాసీకూడా వున్నది. నాన్నగారూ, అమ్మగారూ నుంచుని దీక్షగా ఉత్సవాన్ని చూస్తున్నారు. అమ్మగారిమెళ్ళో నెక్లెస్ తళ తళ మన్నది అంటే దేవదాసీకి కళ్ళు నెక్లెస్మీదే వున్నాయన్నమాట!—

ఊరిమధ్యలో, ఆరోజుల్లో గన్నేరుచెట్టు ఒకటుండేది. అప్పటికి నీవుచాలా చిన్నవాడివి. చెట్టు నానుకుని పెద్ద పుట్ట వుండేది. ఆ పుట్టలో గోధుమ వన్నె త్రాచుపామొకటి వుండేది. అది ఎవగ్నీ ఏం చేసేదికాదు. దానిమీదకర్రెత్తిన ప్రతివాడికట్లా పోయేవి. మళ్ళీ దణ్ణంపెట్టుకున్నాక వాటంతటవే వచ్చేయి. అందుకే దాన్ని దేవతాసర్పం అన్నారు.

ఒకరోజున, ఆ పాము అమ్మగారికలలో కన్పించి, చంద్రహారంనుట్టూ కాపలాకాసిందట. కలలో చంద్రహారం

ఎవరికీ, సొంత భర్తకూడా యివ్వొద్దని శాసించింది. అమ్మకి కల మెలుకువొచ్చేసరికి ఎవరూ లేరు.

ఇలా పదిరోజులు గడిచిపోయినయ్యి. ఒకరోజున నాన్నగారు పూర్తిగా తాగొచ్చారు. అమ్మని నెక్లెస్ అడిగారు. ఒకరోజు, యిచ్చింది నాల్గరోజుల తర్వాత, చంద్ర హారాన్ని మళ్ళీ అడిగారు. అమ్మ యివ్వడానికి నిరాకరించింది. నాన్నగారు దేవదాసికి మాటయిచ్చాడు. ఆమాట ఎక్కువైందే మరి ఆయనకి. అమ్మకి ఎన్నోవిధాలుగా నచ్చ జెప్పారు. అమ్మ పెడచెవిని పెట్టింది. భర్తంటే ప్రేమలేక కాదు, నాగుబాము భయానికి జంకి.

నాన్నగారికి కోపం వచ్చింది. అమ్మ పీక పట్టుకున్నారు. బలంగా గొంతు నొక్కారు. అమ్మ విలవిల్లాడింది. ఆమె జీవం గాల్లో దీపంలాగా ఆరిపోయింది. తర్వాత ఏం జరిగిందో నీకు తెలియదనుకుంటాను. అమ్మ చచ్చిపోతుందని నాన్నగారెన్నడూ వూహించలేదు. ఈలోకంలో మనిద్దర్నీ వదిలి అమ్మ చచ్చిపోయింది. నాన్నగారే మనని చాలాకాలం వరకూ సాకుతూ వచ్చారు. ఎందుకనో తెలియదు. ఒకసారి నాన్నగారు, చచ్చిపోయి రక్తపు మడుగుల్లో వున్నారు. గన్నేరుచెట్టు దగ్గర పుట్టలోపాము కన్పించలేదు. ఆపామే నాన్నగారి శవందగ్గర చచ్చిపడివుంది. పడగ పగిలివుంది.

ఇది కేవలం కట్టుకథనుకుంటే—నేను చెప్పనవసరం లేదు. నాన్నగారి మరణానికి, పుట్టలో దేవతాసర్పం చచ్చి పడి వూడటానికి యిదమిద్దనుని కారణాలు వూహించలేము.

కానీ కన్పించే కారణమల్లా నా అనుమానందృష్ట్యా ఒకే ఒకటి—అమ్మగారి కులదైవం నాగదేవత. తర తరాల్నుండి అనూచానంగా వస్తూన్నదీ చంద్రహారం. దాన్ని నాగు పాము యింకెవరికీ అందనీయ వద్దన్నది. ఈ పాము సామాన్యమోదికాదు. దేవతాసర్పమని ముందే చెప్పాను.

“అమ్మ చావబోయేప్పుడు ఎవ్వరూ దగ్గరేరు. అయినా, అంతఃపురాల్లో జరిగే విషయాలు యితరులకి తెలియడం అంటే తేలికైన విషయం కాదని అందరికీ తెలుసు. అమ్మ ఈలోకంలోంచి శాశ్వతంగా నిష్క్రమించాకానీ, తాను ఏం చేసిందీ ఆయనకి తెలిసిరాలేదు. భయంతో వణికి పోయాడు. నీవు పొత్తిళ్లలో బిడ్డడివి. నన్ను కావలించుకుని భోరుమని ఏడ్చాడు. అయినా, బిడ్డ చచ్చిపోయాక, మొక్కు మాట గుర్తొస్తే, వచ్చే లాభమేమున్నది?—అంతా అయి పోయాక నాన్న అమ్మనిగురించి ఏడ్వటం హాస్యాస్పదంగానే వుంటుంది. అయినా ఆగని కన్నీళ్లు—హృదయంలో సుమలు తిరిగబడ దేస్తున్నాయిగదా?

“తర్వాత కొంతకాలానికి, నాన్నగారు పాము కాటుతో చనిపోయారు. చావబోతూ చెప్పిన చివరివాక్యం— ‘చంద్రహారాన్ని వచ్చే యిద్దరికోడళ్ళలో ఎవరు గుణవంతులైతే వాళ్ళకిష్ట’ మని దివానుగారితో చెప్పారు. చంద్రహారాన్ని నీకు చూపించకపోతే, నీకు ఎలానూ తెలిసేది కాదు. కాని నా ఆతర్వం దానికి పూర్తిగా విరుద్ధమైనది. మీ వదినగారుకూడా ఈ హారాన్ని ఇందుకే యివ్వమంటున్నారు”

“రాతనోతలన్ని పూర్తయినాయి. అన్నింటిని చెరి సగమే పంచుకుంటున్నాము. ఇంకేమన్నా అనుమానాలుంటే, యిప్పుడే ముఖాముఖి తేల్చుకుందాము. ఇప్పుడు నిన్ను కబురంపించింది, చంద్రహారాన్ని నీకు యివ్వడం కోసమే—”

చినరాజా సంకోషంతో ఎగిరి గంతువెయ్య లేదు. ఎందుకనంటే, అతనికి తెలుసు, తన భార్యకన్నా, తనవదిన గారు చాలా గౌరవనీయురాలని. మనుష్యులు, తమ తెలివి తేటలవల్ల తెలుసుకోగలరు—ఎవరు తెలివిగలవారో?—ఎవరు తెలివితక్కువవారో? ఇందుకే సంపత్తి లేకపోతే—సుచేలా దేవి దాసీగానన్నా పడివుండే అదృష్టం ఇందుకు లేదు.

తెలివిగలిగి, ప్రయోజకత్వం కలిగినవారు, తమ గొప్పతనాన్ని గుజువుపర్చుకో లేకుండా పోవడాని క్కారణం ధనం లేకపోవడం. ధనికుల యిళ్ళల్లో పుట్టలేక పోవడం కూడా, ఒక విధమైన దరిద్రమే! మానవుడు ప్రపంచంలో ధనంతో అన్నింటినీ కొంటూనే వున్నాడు. తన ఆధిక్యాన్ని ప్రదర్శించుకుంటూనే వున్నాడు. ధనహీనులు ‘అధములు గా భావించే శతాబ్దా లొచ్చినాయి. షాజహాన్ తన భార్య కోసం తాజమహల్ నిర్మిస్తాడు ముంతాజ్ బీగంకోసం కట్టిన సమాధి, ప్రపంచంలోని ఏడు వింతల్లో ఒక వింత. అదే తాజ్ మహల్. సాలరాతితో నిగనిగలాడే ప్రతి రాతిలోనూ— కూలీలు కార్చినచేమట, స్వచ్ఛత కన్పిస్తునే వుంది—

అనూచానంగా, వస్తున్న రాజాల వంశంలోని చంద్ర

హారం యివ్వాల, చినరాణీ ఇందుసుందరి కంఠాన్ని అలంకరించింది. అవును. ఇది ముదావహమైనవిషయమే. అయినా, దీని సారకతని యిందు ఎంతవరకు ఉపయోగించుకోగలుగుతుంది?—

అదేరోజు సాయంత్రం, ఇందు తల్లి, అక్కగారూ ఒచ్చారు. వాళ్ళు తెచ్చిన తినుబండారాలూ, సామగ్రి చూస్తుంటే, ఎంతనుంది రక్తాన్ని పిండుకుతాగి, యివన్నీ తెచ్చారో—అన్నిస్తుంది ఆ సాయంత్రం ఇందు సంతోషం పట్ట పగ్గాలేకుండా పోయింది. ఎవరి పుట్టింటివాళ్ళనిచూస్తే వాళ్ళకి సంతోషం కల్గటం యదార్థమే. రాత్రి ఎనిమిదిగంటలకి సుచేలాదేవి, లీల కలసి చినజమీందారుగారింటి కొచ్చారు. లీల అందాన్ని చూసి ముగ్ధులవని వారంటూ ఈ లోకంలో ఎవరూ లేరేమో అన్నిస్తుంది.

చినజమీందారుగారు లీలనిచూసి దాదాపు మూర్ఛబోయినంత పనయ్యారు. ఒక్కసారి కళ్ళముందు స్వర్గం కదిలినట్లుని పించింది. లోకంలో యింత అందగ తైలు వున్నారా, అనికూడా అన్నిస్తుంది. ఈ లీల ఎవరు?—ఎక్కణ్ణింది వచ్చింది? ఈలీలకి. సుచేలాదేవికి ఏమిటీ సంబంధం?

తాను తప్పుచేశానేమో అనిపించి చినరాజాకి. తానూ, తన అన్నలాగా, ఒక బీనయింటిదాన్ని ఎందుకు చేసుకోలేదు? — లీలాంటి అదమైన భార్య కలిగివుండటం జీవితంతో ఒక అద్భుతంగాక మరేమిటి?—ఈ లోకంలో డబ్బుతో కొనలేనివంటూ వున్నాయని లోకంలో ఎంత మందికి తెలుసు? —అందాన్ని, ఆత్మసౌందర్యాన్ని

లోకంలో ఎవరూ కొనలేదు. అందం ఆనందానికి ముఖ్య వస్తువు అందంతో దేశాన్ని ఆకట్టుకున్న వాళ్ళెందరులేరు ఈ లోకంలో. ఒకో మనిషి నడుస్తుంటే, అందం వచ్చినట్టు కనిపిస్తుందిగదా?—

పూలరేకులమీద అందం, ఆకాశపు నీలిమబ్బుల మీద తెల్లని నగిషీల అందం, ఆదర్శదాంపత్యంలోని తొలి తీపుల అందం, అందమైన ఆడదాని ఎదురొమ్ములమీది అందం, పసిపాప చిరునవ్వులోని స్నిగ్ధత ప్రకాశించే అందం, చందమామలోని చంద్రికాకాంతుల అందం, ఎన్ని రకాల వింత అందాలు ఈ లోకంలో!

కుమారరాజా సుచేలాదేవిని ఏంచూసి ప్రేమించారు? అందాన్నేకదా. ఆయన అదృష్టం బాగుండబట్టి, అందంతో బాటు, ఆత్మ సంస్కారంగల భార్య లభించింది. తాను ఇందుసుందరిని చేసుకున్నాడు. తనకి తప్పలేదు. తనకి లీల లాంటి అందమైన అమ్మాయి ఎవరూ దొరక్కపోవడమే అందుక్కారణం. చినరాజా లీలని ప్రేమిస్తున్నారు. ఆకర్షణ ప్రలోభంలోపడి కొట్టుకుంటున్నారు.

ఆకర్షణ విద్యుత్తు లాంటిది. ఊరికే ప్రకాశిస్తుంది. అయస్కాంతంలా అది వీళ్ళహృదయాల్ని లాగివేస్తుంది. గుండెల్లో చేయిబెట్టి కలచివేస్తుంది—దాంతో కొట్టుమిట్టాడు కుంటారు. ఏం చెయ్యాలో తెలీదు. కానీ, ఏదోఒకటి చేస్తే బావుండును అనిపిస్తుంది. ఆ బాగుకు పరిమితిలేదు. ఆ ఒకటికి చెయ్యాలి అనేతప్ప, సబబూ బేసబబూ అనే అర్థమూ వేదు.

ఇవ్వాళ చినరాజాగారి మనస్సు, చూపులూ అన్నీ లీలమీదే కేంద్రీకరించి వున్నాయి ఆకర్షణ ప్రభావం మనిషిమీద పడనే పడకూడదు. పడిందంటే, యిక అది అగ్నిలా గుండెల్లో రాజి రగుల్తూనే వుంటుంది. ఈ ఆకర్షణకి తప్పొప్పులూ, మంచి చెడ్డలూ అక్కర్లేదు. అనుభవం కావాలి. దానివల్ల ఎదుటిమనిషి జీవితం నాశనమైనా భాధ లేదు. సుఖంకోసం అందర్నీ నరకడానికైనా సిద్ధపడే కటిక వాళ్ళు ఏ దేశంలోనైనా, ఏనాడైనా, చివరికి ధర్మం నాలుగుపాదాలా నడిచిన రోజుల్లోనైనా వున్నారు.

సుచేలాదేవి, నీళ్లు పోసుకున్నది. ఏవిళ్ళతో చిక్కి సగమైపోయింది. కడుపు ఎత్తుగావుంది. అడుగులు భారంగా పడుతూన్నాయి. మొదటికాన్పు. పుట్టినింటివారు తొలి కాన్పు చేయించాలి. ఒచ్చి సుచేలాదేవిని తీసుకువెళ్తారు. ఈ సమయంలోనే—ఎలాగైనా ఒక్కసారి లీలని అనుభవించాలి. అదొక్కటి తనకి కావాలి. చినరాజా మనసు లీల అందంచుట్టూ - యవ్వనంచుట్టూ తిరుగుతోంది.

అనుకున్నంతా అయ్యింది. సుచేలాదేవి తలిదండ్రులు వచ్చి సుచేలని తీసుకెళ్తారు. ముసలి భర్త, కన్నీళ్ళని చీర చెరగుతో తుడిచి, సుచేలాదేవి పల్లకి నెక్కింది. అయితే యిక్కడ ఆవిడచేసిన పెద్ద పొరబాటు ఒక్కటున్నది. తన కోసం వేయికళ్ళతో తన పునరాగమనంకోసం చూసే లీల అనే దిక్కులేనిపక్షి ఒకటుందన్న విషయం. సుచేలాదేవి లీల విషయం ఎందుకో మరిచిపోయింది. ఎందుకు మర్చి పోయింది— అన్న విషయం ఆ సర్వాంతర్యామి కొక్కడికే తెలుసు.

సుచేలాదేవి పుట్టింటికెళ్ళింది. కొంతదూరమెళ్ళాక గానీ, లీల విషయం ఆవిడకి స్ఫురణకిరాలేదు. మళ్ళి వెనక్కి తిరిగొద్దామా అన్నంత మమకారబంధం, వెనక్కి గుంజింది. మనస్సు గుంజినంతమాత్రాన మనుష్యులు వెనక్కి తిరిగి రాలేదుగదా ? అలావస్తే, యీ లోకంలో అన్నీ ఆశ్చర్యజనితాలే అయివుండేవి.

చినరాజాగారికి, అదునైన సమయం యిదే. ఇంత కన్నా మంచి తరుణం జీవితంలో మరోసారిరాదు. లీలని కళ్ళల్లో పాపలాచూచే సుచేలాదేవి, కన్నవారింటికెళ్ళింది. అధమం నాలుగునెలలకన్నా తక్కువ వుండదు. తన స్వభావంతో, ఒక్కసారి లీలని బెదిరించాలి. అనునయంతో మొదట లాలించి, లొంగని పక్షంలో బలవంతంగానైనా లొంగదీసుకురావాలి.

ఈ కాలవాహిని ఏనాటినుంచి ప్రవహిస్తున్నదో, ఆనాటినుంచీ, యీ ప్రేమజాడ్యం వుంటూనేవుంది. దాని కోసం రక్తపాతాలు జరిగినయ్యే. 'చరిత్రలు' కుమ్ములాడు కున్నాయి. సర్వనాశనమయ్యాకకూడా, ఆకర్షణ పట్టుకుని బాధించి నలిగి నాశనమైనవారు వున్నారు.

ఈ జబ్బు యీనాడు, యీ చిన్నరాజా ఒక్కడికే కాదు. ఆనాటి రాజులనుంచి అనూచానంగా వస్తున్న ఆచారం. విలాసాలలో, విలాసినులతో కులాసాలలో - మునిగి తేలడం తప్ప కొంతమంది రాజులకు చేతనయ్యిందేదీ యీ లోకంలోలేదు. చినరాజా ఆకోవలోవాడే.

ఈ విలాసతుమ్మెదచూపు లీలమీద పడింది. ఎలా కలుసుకోవాలా, ఎక్కడ కలుసుకోవాలా-అని బాధపడ్డారు చినరాజావారు. బాధ సర్వసామాన్యమైనది. కానీ యీ బాధ మహాభయంకరమైనది. నరనరాల్ని కాల్చేసే, విద్యుతు అది. మనిషి మానాభిమానాల్నిపైతం పీల్చి, సిప్పిచేసే మహామారి ఆకర్షణ !

లీల ప్రతిరోజూ - తోటలో సాయంత్రం పొగడ చెట్టుకింద కూచుంటుందని, దాసీదొకతె నమ్మకంగా చేర వేసింది. మరుసటిరోజు సాయంత్రం - చినరాజావారు మల్లె పొదచాటున కాపేసుకూచున్నారు. లీలవచ్చి, చుట్టూ కలియదిరిగింది. కాసేపున్నాక వచ్చి పొగడచెట్టుకింద కూచున్నది. గత జీవితం ఎదో గుర్తుకువచ్చినట్లున్నది; 'ఫియస్' - వచ్చి లుంగలుదిరిగి నేలమీదపడి కొట్టుకో సాగింది.

అక్కడున్నది ఒక్క చినరాజాయే. ఇంకెవ్వరూలేరు. ఇప్పుడు చేయూల్సిందేమిటి ? - తాను లీలని పొందాలని వచ్చాడు. కానీ, లీల లుంగలుదిరిగి, నేలమీద పడి కొట్టు కుంటోంది. బాధ భయంకరమైంది. చిన్నరాజా లేచి నిల బడ్డారు. వెనకా ముందూ ఆలోచించలేదు. కోనేట్లో నీళ్ళు తెచ్చి, లీల ముఖంమీద చల్లారు - లీల కాసేపటికి కళ్ళు దెరిచి యీ లోకంలోకొచ్చింది. "మీరు ? - మీరు" -

చిన్నరాజా నవ్వాడు. ఆ నవ్వులో వాంఛ వున్నది. అనాదిగా మగవాడు ఆడదాన్ని లోబర్చుకునే, భయంకర

మైన తృష్ణ వున్నది. భయంలేదు - అని నవ్వే 'మత్తు' మంచి పాళ్ళల్లోవుంది. చినరాజా నిజంగానే మంచివాడు. కానీ, అతని మంచితనం విలాసాలకి బలయ్యింది. విలాసినులు అతని గౌరవాన్ని బజారుపాలుచేశారు. చినరాజాని చెడ్డవాడుగా మార్చింది అతని రసికత, సురాపానాపేక్షలు.

లోకంలో ఎవరు చేసేసని వాళ్ళకి మంచిగానే కన్పిస్తుంది. సహజమైన కాంక్షలు, ఆపేక్షలు అంతఃకరణలో వుండటం అసహజమూకాదు; ఆపేక్షణీయమూకాదు. కోరికలకు మానవుడు బానిస. ఎన్నోచేసి చూపించగల మానవుడు 'ఆనందం' ముందు ఏనాడైనా తలవాల్చుకుండా వుండలేడు. కారెంపూడిలో యుద్ధానికి సన్నద్ధమై, బయల్దేరిన బాలచంద్రుడు - మాంచాల 'మత్తు'లోపడి యుద్ధాన్నే వద్దంటాడు. ఎందుకంటే, యిలాటి ఆనందం మళ్ళా లభించదు. యుద్ధరంగంలోంచి వెనక్కి తిరిగి రాలేనేమోనన్న భయం దీనిక్కారణం. మాంచాల జ్ఞాననేత్రాన్ని తెరిపించి, మత్తుమంచును విడిలిం చేవరకు బాలచంద్రుడు గాడిలోంచి బైట పడడుకదా ! -

చినరాజావారూ సాహసికులే. ఆత్మసౌందర్యం వున్న వారే. కానీ, ఏంజరిగింది ? - ఆయన అగౌరవమనే చీకటిని నెత్తిమీదనుంచి దించుకోలేకపోయారు.

లీలకి ఏంజరిగిందీ తెలీదు - కళ్ళుతిరిగి పడిపోయింది. పాతఘటనలు నిప్పురవ్వలు రాలి మంటలు చేస్తుంటే, నిలవలేక గిలగిలా తన్నుకున్నది. తాను కళ్ళుతెచ్చి చూశే

సరికి చినరాజావారి తొడమీద తలపెట్టుకుని పడుకున్నది. నిజమా ? - తాను స్వప్నంలో లేకుగదా ? - సామాన్యమైన దాసీదాన్ని, చినరాజావారు తొడమీద తలపెట్టుకుని - ఆప్యాయతతో ఆదరించడమా ?

ఆడది ఒక బలహీనురాలు. చిన్న సహాయాన్ని పెద్దదిగా భావిస్తుంది. వూరికేలొంగుతుంది. జీవితంలో ఏనాడూ తప్పటసుగువేయని ఆడది ఒక్కసారి ఏదో తృప్తిలో అడుగున మట్టి కూచుకున్న కోనేట్లోకాలువేస్తుంది, పైకి కన్పించే కలువలనుజూసి. అడుగున మట్టివున్నదేమో - అనే ఆలోచనని హృదయంలోంచి దూరంగా తోసి పారేస్తుంది. ఒక్కసారి సుఖాన్ని అనుభవించిన మనిషి, ఆ సుఖాన్నే మళ్ళా కోరుకుంటుంది. దీన్ని శాసించింది ప్రకృతి. హృదయంలో “సుఖాల” దీపాన్ని ఆర్పుకుని, శీలంకోసం సమాజంకోసం దడిసే పతివ్రతకన్నా, ఏ బాధలూలేని పతిత నయం. లీల సుఖాన్ని అనుభవించింది. ఒకనాడు తియ్యని స్వర్గంలో తేలిపోయింది. కాసీ విధాత, దాన్ని తననుండి దూరం చేశాడు. సుఖం నీకు యింతవరకే - హద్దు అని శాసించాడు. లోకం, సంఘం తనని అన్యాయం చేసింది. పరిస్థితులకు తట్టుకోలేక పారిపోయి వచ్చింది.

తనకీ సహజమైన కాంక్షలుంటాయని, యీలోకం ఎలా తెల్పుకోగల్గుతుంది ? - తెల్పుకోలేకపోవడం, ఒక విధంగా పాపమేనని యీ ప్రపంచం, సాలోచనతో ఒక్కసారి ఎందుకు సమాలోచించలేకపోయింది ?

ఇవ్వాళ, మళ్ళీ పాతజీవితపు పుటల్లోని సుఖాలు నీటిమీద తరగల్లాగా కళ్ళముందు తేలిపోతున్నాయి. లీల చినరాజాని ప్రేమించింది. ఇది సంభవనూ ? -- అనే ప్రశ్నని లీలనే, అడిగితే బావుంటుంది. అయినా, దీనికి లీలే కాదు, ఏ ఆడదైనా ఏమని సమాధానం చెప్తుంది ?

చినరాజా లీలని వదలి తోటలోంచి దివాణం గోడ చాటున అదృశ్యమయ్యాడు. స్వర్ణనిచూత్రమే యిద్దరూ అనుభవించింది. శారీరకమైన ఆనందాన్ని అనుభవించలేదు. ఆ సమయమూ, కావాలనుకుంటే దరిదాపుల్లోనేవుంది. ఇద్దరికీ గాఢమైన ప్రేమముద్ర హృదయాల్లో హత్తుకునేవున్నది. ఇది మరెవ్వరూ చెరపడానికి వీలేనిది.

ఇందునుందరికూడా, యివ్వాళ పుట్టింటికి వెళ్తోంది, అమ్మా, అక్కయ్యలతోపాటు. పుట్టింటిమమకారం అప్పుడే ఇందుకి ఎలావదుల్తుంది! ఇందు పుట్టింటికి వెళ్ళడానికి, చిన రాజా ఏమీ అభ్యంతరం చెప్పలేదు. ఇందుకి భర్తని వదలి పోతుంటే, కళ్ళ వెంట నీళ్ళువచ్చినాయి. తెంచుకోలేని, ఆడ దాని భవబంధం - చితికి నీరయ్యే, మానసిక బలహీనత.

ఇందు పుట్టింటికి వెడుతున్నప్పుడు, లీలకూడా దగ్గరే వుంది. లీలకూడా కళ్ళ వెంట నీళ్ళువచ్చాయి. ఇందు బగ్గీ లోకి ఎక్కుతూ లీల చేతిని, తన చేతిలోకి తీసుకుని నొక్కింది ఆమె అంతరాత్మలో నిర్దయ్యైన దేవుడు లీలకు ఎందుకు అన్యాయంచేశాడు ? - అనే ప్రశ్న వున్నది. బగ్గీ కదిలిపోయింది. కాని లీల యిందు హృదయఫలకం లోంచి చెదిరిపోలేదు.

అవును, యిందు లీలని చాలా వున్నతంగా, వుదా
తంగా ప్రేమిస్తోంది. లీలకీ, ఆరాత్రి చాలాసేపటివరకూ
నిద్ర పట్టలేదు. ఆలోచనలో ఆవిడ తల దిమిక్కిపోయింది.
చినరాజా తనని ప్రేమిస్తున్నాడు. ఇందుకు అన్యాయం
చేస్తున్నానా? తనని యింత గాఢంగా ప్రేమించే, ఇందు
వాటాలో తాను భాగస్వామిని ఎందుక్కావాలని కోరుకుం
తోంది. భారతీయ సంస్కృతి పవిత్రమైనది. తానా భర్త
విహీన. వీళ్ళకి కాంక్షలంటూ వుండకూడదు. కానీ, తాను
అందుకు భిన్నంగా ప్రవర్తిస్తోంది. తాను తన కాంక్షలకి
కళ్ళెం వేయలేకపోతోంది. పోనీ చినరాజా బ్రహ్మచారి
కాదు. అతనికి అగ్నిసాక్షిగా తాళిగట్టిన భార్య వున్నది.
ఆ భార్యకి తనంటే ఆప్యాయతవుంది, అనురాగంవుంది.
కానీ తన హృదయం చినరాజాని కోరుతోంది.

లేదు. తాను మూర్ఖంగా పొరపాటు పడుతోంది.
తను కాంక్షల్ని ఏనాడో^{భి} చంపుకున్నది. మర్చిపోవడానికి
ప్రయత్నిస్తోంది. ఇంతకాలంనించీ, నిలదొక్కుకున్న శీలం
యీనాడు అపవిత్రం కావడాన్ని తను సహించలేదు. హృద
యంలో అగ్నిపర్వతాలు పగుల్తున్నా, చిరునవ్వు ముఖాన
చిందింపజేయడమే వివేకుల లక్షణం. నాల్గువైపులా చీకటి
ముసుగుకున్నా ఎక్కడోవున్న ఆశాదీపాన్ని వెతుక్కునే
మనిషి, అదృష్టజాతకకథానికల్లోని రాజకుమారుడు. జీవితం
రోజూపూలపాన్పుకాదు. అంతమాత్రాన కంటక వితానమూ
కాదు. సుఖదుఃఖాలూ, వెలుగునీడలూ, అమృతవిషా

దాల్కా పడుగుపేకల్లా కలసివుండేదే జీవితం. జీవితానికి అర్థంవుంది. అర్థాన్ని అవగాహన చేసుకోకపోతే, అనర్థం వాటిల్లుతుంది. సాటివారిలో సహృదయతని పెంపొందింప జేసుకోవడం, అత్యద్భుతమైన కళ. తాను పొరపాటుపని చేయడంవలన తనకి పూర్తిగా యిక్కడ స్థానం పోవచ్చు. అనాదిగా ఆడదానికి జరుగుతున్న అన్యాయమే, తనకీ జరుగుతుంది - వద్దు భగవాన్, వద్దు, యీ కళంకాన్ని నేను మోయలేను. లీల మంశంమీద పడుకుని ఏడ్చింది. అలా ఏడుస్తూ, ఏడుస్తూ, ఎస్పానో తనకి తెలీకుండా నిద్రపోయింది.

ఎవరో తలుపు తడుతున్నారు. ఒక్కసారి, పులిక్కి పడి లేచి తలుపుతీసింది. చీకటైనా ఆ ఆకారం స్పష్టంగా కనిపిస్తూనేవుంది. అతనే చినరాజా! 'మీరా' అన్నది భయంతో. అలామాట పూర్తికాకముందే చినరాజా చనుపుగా చేతిని భుజంమీద ఆనించారు. ఎన్నో చెప్పామనుకున్న లీల కంఠం బిగుసుకుపోయింది. ఏమీ చెప్పలేక పోయింది. కానీ, కళ్ళవెంట నీళ్ళు వస్తున్నాయి. ఆ కన్నీళ్ళలో ఆడదాని అంతర్యంవుంది - అసమర్థతవుంది. ఏం చెయ్యాలనుకుందో, అవన్నీ తనగుండెల్లోనే సుడులు తిరుగుతున్నాయి.

చినరాజా లీల కన్నీళ్ళు తుడిచారు. అప్రయత్నంగా, ఆమె అతనిగుండెలపై వాలిపోయింది. తర్వాత ఏంజరిగింది! చిన్నరాజా పెదాలు, ఆమె చెంపల్ని స్పృశించాయి. వేళ్లు చీకట్లో - జాకెట్ గుండీల్ని వెదుకుతున్నాయి - ఒక్కసారిగా చాలాకాలంనాడు అనుభవించిన స్వర్గద్వారాలు మళ్ళీ యివ్వాలనే యెరుపునబడ్డాయి.

అనుకున్నదొకటి-జరిగింది మరోటి ! ఏం జరిగిందో,
ఏం జరగాలనుకుందో - అన్నీ ఒక్కసారి తారుమారై
నాయి - జీవిత విధానాన్నే తారుమారుజేసిన చిత్రమైన
ఘటనలు!

తర్వాత తర్వాత - లీలకి, చినరాజాకి వున్న బాంధ
వ్యాలు ఎక్కువైనాయి. అయితే అది బైటికి పొక్కలేదు.
వాళ్ళిద్దరూ రాత్రి రెండుగంటలకి తోటలో కలుసుకునేవారు.

మళ్ళీ రెండురోజుల్లో ఇందు -- తిరిగి మెట్టినింటికి
రాబోతోంది. పుట్టింటినించి వాళ్ళు కబురు పంపించారు.
అంటే లీలా, చినరాజావారూ ఎప్పుడుబడితే, అప్పుడు
కలుసుకోకూడదన్నమాట ! ఇందు రాకతో మళ్ళీ యీ
దివాణంలో కొత్తచరిత్ర ప్రారంభంకావచ్చు.

ఇందు తిరిగి మెట్టినింటికొచ్చింది. అయితే యీ విష
యాలు - లీలకీ చినరాజాకి మధ్య జరిగిన విషయాలూ -
లోకంలో యింకెవరికీ తెలియవు ఇక్కడున్న మనుష్యులకే
యీ విషయాలు తెలియకపోతే, యింకా ఇందుకెలా తెలు
స్తాయి ! చీకటి చాటున జరిగే తప్పులు, భయంకరమైన
హత్యలూ, లోకంలో యింకొకరికి ఎట్టిపరిస్థితుల్లోనూ తెలియ
డానికి వీలుండదు. అలా తెలిసే పరిస్థితులేవస్తే, తర్వాత
జరిగే విప్లవాల సంగతి తర్వాత -

ఇందు రాకతో అలజడి ప్రారంభమైంది రాచరికపు
కారవాలు మళ్ళీ చిగుళ్లు తొడిగి మొగ్గులువేయడం ప్రారం
భించాయి. నిన్నటివరకూ వెలగని పడగది లెట్టు మళ్ళీ

యివ్వాలి. పెట్ట గుబాళంపు నాసికాపుటాల్ని చక్కలిగింతలు పెట్టోన్నాయి. ఆరాత్రి సుఖాల్ని అనుభవించింది ఇందుమాత్రమేగానీ, చినరాజాకాదు. అతను ఇందును కావలించుకుని, “లీలగా” లీలగా వూహించుకున్నాడు. దాన్లో ఏదోఒక తృప్తి వున్నది.

జీవితానికి ఏదో ఒక తృప్తి వుండటం సహజమే. తృప్తిలేక జీవితమూ లేదు; ఆశలేని మానవుడూలేదు. ఆశ ఎండమూవి. ఈ ఆశామావులే, లేకపోతే మానవుడు యిత వున్నతని సాధించడానికి వీలేదు ఏనాడో, మానవ జీవిత చరిత్ర అంతమైవుండేది.

లీల, చినజమిందాయా కల్సుకోవడం, ఇందు వచ్చిన గతమూడు రోజుల్నుండి - వీలుపడటం లేదు. దీనికోసం లీల పెద్దగా బాధపడనూలేదు. ఎవరు యెవరి హక్కువారు, వాళ్ళ హక్కుని అనుభవిస్తున్నారు. ఇందువలన లీల బాధపడితే, వచ్చేప్రయోజనమేమీలేదు. అగ్నిసాక్షిగా తాళిగట్టిన భర్త, తన భార్యని ప్రేమించడంలో తప్పు లేదు. అది హక్కు; తాళిగట్టిన రోజునే తమ సమభాగాన్ని భర్త భార్యకి ధారపోశాడు.

మళ్ళీ ఇవాళ రాత్రి చినరాజా లీల గదితలుపు తట్టాడు. లీల ఆశ్చర్యంగా లేచి నిలబడి తలుపుతీసింది. అదే గంభీరమైన విగ్రహం, కళ్ళయెదుట నిలబడివున్నది. చినరాజాగారు మారుమాటాడమండా వచ్చి తలుపు కానుకుని నిలబడ్డారు.

‘రండి’ అని లీల ఆహ్వానించింది.

చినరాజాగారు గంభీరంగా వచ్చి మంచంమీద కూచున్నారు. చాలాసేపటివరకు నిశ్శబ్దం తాండవించింది. ఏ ఒక్కరి నోటివెంటా మాటలేదు. ‘మూగ వేదన’ యిదే కాబోలు!

‘లీలా, నీకు ఒక్కమాట చెప్తామని, ఇందు వెళ్ళినప్పటినుంచీ అనుకుంటూనే వున్నాను. కాని చెప్పలేకపోయాను. నా పాపానికి బహుశా నిష్కృతి లేకపోవచ్చు. నేనూ, నీలాంటి బీదదాన్ని ఎందుకు చేసుకోలేదా, మా అన్నలాగా జ్ఞాననేత్రాన్ని ఎందుకు తెరవలేదా—అని బాధపడుతున్నాను. ఇద్దరు ముగ్గుగు భార్యలుండటం జమిందారీ వంశాలకు నిషిద్ధమేమీకాదు. నీకు అభ్యంతరం లేకపోతే, నిన్ను భార్యగా స్వీకరించడానికి, నా హృదయంతహతహాలాడుతోంది. నీవు యెలా వచ్చావో, నీ గత జీవితచరిత్ర ఏమిటో దానితో నాకేం సంబంధంలేదు. నీవు నాకు కావాలి. నీ మానసిక సౌందర్యం నాక్కావాలి. ఇందువల్ల, ఇందుకు అన్యాయం జరగదా, అని నీవు బాధపడొచ్చు.

ఒక్కొక్కళ్లు సుఖాల్ని అనుభవించడానికే పుడతారు. ఇందు సుఖం అనుభవించడానికే, ఈ లోకంలో పుట్టింది. దానికి, నీవేమీ బాధపడనక్కరలేదు. లీలా, అంతులేనంత ధనంవుంది, అనుభవించగల హక్కువున్నది. ఇది ఒక్క ఇందు దేకాదు. నా మనస్సు నచ్చినట్లయితే, ఎవరికయినా పెట్టుకోవచ్చు.

లీలా, యిది కల్పిత కథ కాదు. చచ్చిపోయిన, నా

కన్నతల్లి సాక్షిగా, నిజం చెపుతున్నాను. నీ అభిమతాన్ని తెలియ చెయ్యి. నిర్ణయించుకో. జీవితాన్ని గురించి బాగా ఆలోచించుకో - ప్రతి మనిషికి తోడువుండాలి. ముఖ్యంగా ఆడదానికి. నీ భర్త చచ్చిపోయాడు. దాంతోపాటు నీ కాంక్షలన్నీ చావాలనే, నిర్ణయం ఏనాటిదో—

కానీ, యివ్వాలి ఉద్రేకంతో నేనూ తప్పుచేశాను. ఆ తప్పుకు నీవూ లోబడ్డావు. దీనిక్కారణం, యిద్దరికీ సహజమైన వాంఛలుండటం - యివి బలీయమైన వాంఛలు. తెంచుకోలేనివి. లీలా, మనం యిద్దరంచేసిన తప్పుకు ప్రతిఫలంగా, యిద్దరం ఒక బంధానికి కట్టుబడివుండటం అవసరం. ఇది అపవిత్రంగా, ప్రపంచం పరిగణించినా, నా దృక్పథంలో పరమ పవిత్రమైంది. ఈ పవిత్ర ప్రేమవాహినిలో, నీవూ ఒక జలబిందు వెందుకవగూడదు?

ఒక్కసారి జీవితాన్ని గురించి బాగా ఆలోచించుకో - ఇంకా, యిక్కడ వుండటానికి టైములేదు. ఇందు ఏ క్షణంలోనైనా, నిద్రనుంచిలేవవచ్చు. భయమనికాదు. 'నిర్ణయం' అంటూ కాండే, ముందుగానే గాలివా రలు ప్రచారం గావడం అంతమంచిదిగాదని నా వుద్దేశ్యం' లీల జాగ్రత్తగా విన్నది. కానీ యేదో చెబుదామనుకున్నది. చెప్పలేక పోయింది. దించిన తల యెత్తేసరికి, అప్పుడే చినరాజా, తోటలోని చెట్లనీడలో కలిసిపోయారు.

పతాకసన్నివేశం అయ్యేసరికి, రాత్రి పన్నెండు గంటలయింది. బాల యింటికి బయల్దేరింది. విశ్వానికి యింకొంచం పనివుంది. అందుకే అతను యింకొంచెంసేపు ఆగాల్సివుంటుంది. రేణుక స్టూడియో కాంటిన్‌లో కాఫీ తాగడానికి విశ్వాన్ని పిల్చింది. విశ్వం వెళ్ళబోతున్న బాలని ఆపి - చనువుగా బాల భుజంమీద చెయివేసి, 'రండి-కాఫీకి వెళ్దాం' అన్నాడు.

బాల కొంచెం, ఇన్‌ఫీరియారిటీ ఫీలయ్యింది. మానవుడు జీవితంలో పూర్తిగా పతనమైనా, ఇన్‌ఫీరియారిటీని మాత్రం వాదులుకోలేడు. కాని విశ్వం పిలుపులో ఆప్యాయత వున్నది ఆ ఆప్యాయతలో దురూహలేదు. బాలా, రేణుకా, విశ్వం కలిసి కాంటిన్‌కి బయలుదేరారు. స్టూడియోకి కొంచెం దూరంలో కాంటిన్ వుంది.

స్టూడియోలోంచి బైటకొచ్చేసరికి హాయిగావుంది. ఆకాశంమీద నక్షత్రాల నగిషీలు మెరుస్తున్నాయి. చల్లగాలి, మెల్లిగా, మత్తుగా, మంజులంగా, సముద్ర కెరటాల మీదనుంచి సరదాగా, విలాసినిలా పరుగెత్తుకుంటో వస్తోంది. వెన్నెల మసక కిరణాలు భూమిమీద, స్టూడియో పూల మొక్కల ఆకుల్లోనూ, మొగ్గల్లోనూ దాక్కుంటున్నాయి.

“హాయిగా వుంది” అంది రేణుక.

“హాయిగానే వుంది. కాని సుఖకాంతులు యీ కాసే పైనా, అనుభవిద్దాం” అన్నాడు విశ్వం. బాలా, రేణుకా నవ్వారు. కాఫీతాగి సిగరెటు ముట్టించాడు విశ్వం. మొట్ట మొదటిసారిగా, సిగరెట్ తాగడం—

“మీకిదివరకు అలవాటులేదుగా” అంది రేణుక.

‘జీవితంలో ఏదీ అలవాటులేందీ? — అమ్మ అని పిలవడం దేవుని నేర్పిన అలవాటు. అలవాటు ఏదైనా సహజంగా వస్తుంది. ఆ సహజమైన అలవాటును, మంచి, చెడుగా నిర్ణయించేవిప్రకృతి, సమాజాలు. మానవజీవితంలో అదృష్టం దానంతటదే వెతుక్కుంటూ వచ్చినరోజున ఏ అలవాటైనా బాధలేదు. సుఖాల్ని ఒక్కో మానవుడు, ఒక్కో అలవాటుద్వారా పొందగల్గుతున్నాడు. కాని మంచిని త్వరగా గ్రహించలేని సంఘం, చెడును వెంటనే వేలెత్తి చూపించగలదు. దీనికోసం బాధపడి ప్రపంచాన్ని తిట్టిపోయడంవలన వచ్చే లాభమూలేదు; పొందగలిగిన ప్రయోజనమూలేదు. సంస్కరణ హృదయంలోంచి, యెవరికి వారికే రావాలి. అనంతమైన దైవలీలలులాగా, అనంతమైన సుఖాలూ, ఆనందాలూ యీ లోకంలో లభిస్తూనే వుంటాయి.’

రేణుక చిరునవ్వు నవ్వి ‘వేదాంతం నేర్చుకున్నారు’ అంది.

‘నిత్యజీవితం వేదాంతంలా, నిజం చేదుగా కన్పించడంలో ఆశ్చర్యంలేదు రేణుకాదేవీ! కొన్ని వేల సంవత్సరాలనుంచీ, వస్తున్న ఆచారాలూ, సాంప్రదాయాలూ మనం

మార్చడానికి వీలేనివి. వాటిని మార్చాలంటే, యింకా కొన్ని శతాబ్దాలు పడుతుంది. ఏకాలంలోనైనా మంచిని నిరాదరణ చేసే, మూర్ఖులు వుంటూనే వుంటారు. ఎంత ముందుకు పోతున్నామని భ్రమిస్తున్నామో, అంత వెనుకంజ వేస్తున్నామని లోకంలో ఎంతమందికి తెలుసు? పురాణాలూ, వేదాలూ పవిత్రమైనవీ, పూజనీయమైనవే. వాటిని కాదన గలిగిన సాహసం, ఈ లోకంలో ఎవరికీలేదు. వాటిని అడ్డం పెట్టుకుని, తప్పుడుపనులు చేసే మూర్ఖులు పవిత్రతని, పంకి లంజేస్తున్నారు.'

‘విశ్వంగానూ, మీకు ఫోన్ వచ్చింది’ అన్నాడు స్టూడియో బాయ్.

విశ్వం లేచి నుంచున్నాడు. రేణుకకూడా లేచి నుంచుంది. బాల యింకా అక్కడే కూర్చునివున్నది. పోతున్న విశ్వం వెనక్కితిరిగి, ‘బాలగానూ, మీరు ఇంకా యిక్కడే కూచుంటారా? ఇదో, నేనూ చెప్పివచ్చేస్తాను’ అన్నాడు. బాల సరేనన్నట్లు తలవూపింది.

విశ్వం ఫోన్ రిసీవ్ చేసుకున్నాడు.

‘హలో! మదనగారా? ఎప్పుడొచ్చారు. పదకొండున్నర ట్రయిన్ కా? ఇదో, వచ్చేస్తున్నాను. వెంటనే వచ్చేస్తున్నాను. ఆ...ఆ...ఐ సీ. అలాగే, అలాగే’ అన్నాడు.

‘ఎవరు’ అన్నది రేణుక.

‘మదన అనీ, మా వసంతా వాళ్ళ పెద్దమ్మగా రమ్మాయి హైద్రాబాద్ నుంచి వచ్చింది. నన్ను చూడాలని వుందట. వెంటనే రమ్మని ఫోన్ చేసింది.’

‘చదువుకుంటున్నదా?’

‘బి. ఎ. అనుకుంటాను’

‘అందంగా వుంటుందా?’

‘చాలా అందంగా వుంటుంది’.

‘ఓహో! అందుకే, మిమ్మల్ని దక్కించుకోవాలని చూస్తున్నదేమో!’

ఈ మాటకి విశ్వం ఆశ్చర్యపోయాడు. ‘అంటే,’ అన్నాడు. ‘అంటే మరేంలేదు. మీలాంటి అందమైన వాణ్ణి దక్కించుకోవడానికి ఏ ఆడదయినా తాపత్రయ పడుతుంది.’

‘నిజమా?’

‘ఊఁ... నిజం...’

‘మీరుకూడానా?’

‘ఊఁ...’

‘మీరు చాలా పొరపడ్తున్నాను రేణుకాదేవి! పొందాలనుకున్న ప్రతివస్తువునూ పొందడం అనుకున్నంత తేలికయిన విషయంకాదు. మీకు తెలీదేమో? నేను పూర్తిగా అస్వతంత్రుణ్ణి. వసంత నన్ను ఆదరించింది. ఆశ్రయ మిచ్చింది. ఆమెను కాదనుకొని, ఆమె మాట వ్యతిరేకించి, నేను చేయగలిగిందేమీలేదు. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే ఆమె మాట జవదాటే అధికారం నాకు లేదు. నిజం; నాకు లేదు.’

రేణుక చిరునవ్వు నవ్వి, ‘సరే, పదండిపోదాం,’ అన్నది. విశ్వం చేతినిపట్టుకుంటూ, రేణుక నడుస్తోంది.

విశ్వం తలవంచుకుని నడుస్తున్నాడు. రేణుక అన్నమాటలే పడే పడే చెవుల్లో గింగిరాలు తిరుగుతున్నాయి. 'మీలాంటి అందమైనవాణ్ణి దక్కించుకోవాలని, ఏ ఆడదైనా, తాపత్రయ పడుంది!'

కార్లో బాలా, విశ్వం, రేణుకా ఎక్కికూచున్నారు. విశ్వం బాల ప్రక్కన కూచున్నాడు. ఇది రేణుక్కి యిష్టంలేదు. విశ్వం ఒక సామాన్యమైన ఎక్స్‌ప్లా ప్రక్కన కూర్చోడమేమిటి? రేణుకకి యిష్టంలేకపోవచ్చు. అయినంత మాత్రాన, ఏమీచేయలేడుగదా. విశ్వాన్ని శాసించే అధికారం నిజంగా, రేణుకకిలేదు.

'రేణుకాదేవీ: ఒకమాటఅడగమంటారా, 'అన్నాడు విశ్వం.

'అడగండి-దాస్తేముంది?'

'కేవలం మానవుల అందాల్ని చూసే ప్రేమిస్తే, ఆత్మ సంస్కారాన్ని ప్రేమించే దెన్నడు?'

'ఆత్మ సంస్కారంలేని మగవాడి హృదయాన్ని మేల్కొల్పడం ఆడదాని కంత కష్టంకాదు. ప్రపంచాన్ని మాతృత్వంతో, జోకొట్టగల ఆడది ఒక్క మనసును మేల్కొల్పలేదా?'

'మరి చితికిపోయిన సంసారాల మాటేమిటి?'

'వాళ్ళు భర్తని కొన్ని ఆనందాలకోసరమేవాడుకుంటున్నారు. తనభర్త, తననితప్ప, యింక వేరెవ్వరీ వాంఛించగూడదు. ఈ వాంఛలో స్వార్థంవుంది. ఈ స్వార్థం గృహంలో కల్లోలాల్ని రేపుతుంది. పొరపొచ్చాలు రానే

రాగూడదు. అవి వచ్చాక సుఖశాంతులు అన్న సమూహంగా తెంచుకోవాల్సివుంది.

“చాలు. నా కర్తవ్యమిది” అన్నాడు విశ్వం. బాలనవ్వించి. రేణుక నవ్వాలని ప్రమత్నించిందిగానీ, ఆ నవ్వు పెదాలచాటునే ఆగిపోయింది. విశ్వం, తనని హేళనచేస్తున్నట్లు ఫీలయ్యింది.

కారు విశ్వం యింటి గేటుముందు ఆగిపోయింది. విశ్వం వెళ్లేసరికి వసంతా, మదన మాట్లాడుకుంటున్న వాళ్ళల్లా ఆగి, పిట్టగోడ ముందుకొచ్చి నిలబడిపోయారు. విశ్వం చిరునవ్వుతో బాలకీ, రేణుకీ గుడ్ నైట్ చెప్పి - మేడ మెట్లెక్కిపోయాడు. కారు స్టార్టయ్యింది.

మదన చిరునవ్వుతో విశ్వానికి ఎదురొచ్చింది. “కులాసాయేనా మదనా దేవిగాయా” అన్నాడు విశ్వం. కులాసాయే నన్నట్లు మదన తల వూపింది. “వసంత ఎక్కడ?” అన్నాడు విశ్వం. “భోజనాల గదిలో వుంది” అన్నాడు మదన. “సరే పదండి కలుసుకుందాం” అన్నాడు విశ్వం - మదనా, విశ్వమూ కలిసి గదిలో కొచ్చేసరికి, వసంత టేబుల్ మీల్స్ అరేంజి చేస్తోంది. “వసంతా” అన్నాడు విశ్వం. వసంత ఒక్కసారి తలవైకెత్తి చిరునవ్వు నవ్వి, మళ్ళీ తనపనిలో లీనమయ్యింది.

ఇవ్వాళ, వసంత చాలాబాగా అలరించిపోతున్నది. తలలోంచి, విచ్చిన మల్లెపూల వాసన మనసుకి మల్లెక్కిస్తోంది. ఖటావ్ వాయిల్ చీర గాలికి రెపరెప లావ్వోంది.

గాలికి రేగిన వెంట్రుకలు, ముఖాన సోయిగాలు పోతున్నాయి—

“ఇవ్వాళ, చాలా అందంగా వున్నారు. ఏమిటా కథ?”—అన్నాడు విశ్వం.

వసంత కళ్ళు మెరిపించి, మూతిని అరసున్నాలాచుట్టి, “అదో పెద్ద కథలేండి. నిజం. బ్రహ్మాండమైన కథ” అన్నది—

“నిజనూ” అన్నాడు విశ్వం. అని వసంతచేయి పట్టుకున్నాడు. పూలు వాసనచూద్దాం, అనే నెపంతో చెయిపట్టుకుని దగ్గరకు లాక్కున్నాడు. వసంత సిగ్గుతో తల కిందకు వాల్చుకుంది. జడ మీదికి వాలినముఖం, భుజం పైదాకాపోయి—భుజంమీద ఆనుకుని, భుజాన్ని పంటితో సుకుమారంగా కొరికింది. “ఏయ్, చిలిపీ” అన్నది వసంత — విశ్వం వసంత నడుం చుట్టూ చెయివేసి, “నేను భవదీయ దాసుడను”—తర్వాతరాక “దేవీ” అన్నాడు—అని నవ్వాడు.

ఇదంతా మదన చూస్తూనేవుంది. అసూయతో ఆమె హృదయం భగ్గుమంది. ఇంతలో వసంత అందుకుని, “చూశావా అక్కయ్యా విశ్వంగారు,” అంది. మదన విషపు చిరునవ్వు నవ్వి “ఏం చేశా రేమిటి?”—అన్నది.

“ఏం చేశారూ అంటావేమిటి?—నా నోటితో చెప్పించుకోవాలని కాకపోతే. అంతా నువుచూళ్లేదామ్మా. అదిగో చూడు. మళ్ళీ. అబ్బ, అందుకే జడ వదలండి విశ్వం గారూ... వుహూ అంటా రేమిటి?—అదే.... అందుకనే”—

“వుహూ...” అన్నాడు విశ్వం—

ఇదంతా మదనకి చిరాకుపుట్టిపోయింది. ఛీ... ఛీ... అనుకున్నది. అసూయతో ఆమెహృదయం భగ్గుమన్నది. చాలా వరకూ ఒచ్చింది. వీళ్ళిద్దరూ గాఢంగా ప్రేమించుకున్నారు. విశ్వం హృదయంలోంచి, వసంతని తప్పక తప్పించాలి. లాభంలేదు. తను ఎవరినైతే తనక్కావాలనుకుందో, తను కలలో రాజకుమార్తె నైనట్లు కలలుగందో - ఆ రాజకుమారుడే యింకోరితో సుఖాన్ని అనుభవిస్తున్నాడు. ఇది తను సహించలేదు. తన ఆంతర్యం అందుకు ఒప్పుకోదు.

మమకార బాంధవ్యాలు బద్దలైతేగానీ, విశ్వం చెడ్డవాడని వసంతకి నూరిపోస్తేగానీ, తనకి హృదయంలో శాంతి లేదు. ఈ అశాంతి అనే సముద్రపు గట్టుమీద తను ఒంటిగా గమ్యాన్నెరుగని ‘పడవ నావికుడు’గా బ్రతకలేదు. ఏం చేస్తే, వసంత హృదయంలోని ఆశాకిరణాల్ని సుడిగుండాల లోతుల్లోకి నెట్టగలడు! ఈ ప్రేమవాహినిని ఏ సముద్రాల్లోకి ప్రవహింపజేయాలి. ఇలారాత్రంతా మదనకి దురాలోచనలతోనే గడిచిపోయింది. కానీ, విశ్వమూ, వసంతా హాయిగా నిద్రబోయారు. రాత్రి బిజీగావుండటంవల్ల, వళ్ళెరగని ఆనందంలో నిద్రబోవడంవల్లా తెల్లారి తొమ్మిదిగంటల గ్గానీ, విశ్వానికి మెలుకువ రాలేదు. కళ్ళుదెరిచి చూసేసరికి ఎదుట ‘వసంత’ అనే దివ్యసుందరి ప్రత్యక్షమయ్యింది.

విశ్వం, చిరునవ్వు నవ్వి, “హే, బ్యాటిస్మల్” అన్నాడు—

“వుహూ...” అన్నది వసంత.

విశ్వం బట్టుకో బోయేసరికి వసంత పరుగెత్తింది. విశ్వానికి దొరికింది, చీరచేంగు ఒక్కటే. దాన్ని బట్టుకుని ఒక్కగుంజు గుంజాడు. వసంత పూపులోఒచ్చి విశ్వం ఒళ్లో కూలబడిపోయింది. విశ్వం చెవిలో నెమ్మదిగా 'ఎక్కడికి పోతావ్?' అన్నాడు. 'నా యిష్టంఒచ్చిన చోటుకి' అన్నది వసంత. 'నా యిష్టం లేనుండానే' అన్నాడు విశ్వం. ఇద్దరూ నవ్వుకూంటూండగా, మదన వచ్చేదల్లా ఆగి, కిక్కిరిస్తూ సందుల్లోంచి ఈ దృశ్యాన్ని చూసి క్షణం విభ్రాంతిచెంది, అసూయతో ఒక్కనిట్టూర్పు విడిచి, వెనక్కి తిరిగిపోయింది.

కాలం ఏం నిర్ణయించింది? మానవుడు దాన్నెంత వరకు శాసించగలిగాడు? వీటిని నిర్ణయించడం చాలాకష్టం. ఎదుటి మానవుణ్ణి, మనం ప్రేమించవచ్చు. మనల్ని వాళ్ళు ఎంతవరకు ప్రేమించుతున్నారో, లేదా అసహ్య పడుతున్నారో మనకెలా తెలుస్తుంది?

ఇదే సమయంలో, రేణుక వచ్చింది. అప్పుడే వెళ్ళిన రేణుక, మళ్ళా అప్పుడే, ఎందుకు తిరిగొచ్చింది?— విశ్వానికి ఆశ్చర్యమేసింది. 'విశ్వంబాబుగా రున్నారా!—' అన్నది రేణుక 'ఆ...వున్నాను. రండి.' అన్నాడు విశ్వం. 'ఇప్పుడేగదా వెళ్ళారు. అప్పుడే వచ్చారేమిటి?—' అన్నాడు విశ్వం.

“ఏం లేదు. పెద్ద ఆశ్చర్యకరమైన విషయమేమీ కాదు. కారు, చిన్నగూక్సిడెంట్ పాలయ్యింది. అందుకని తిరిగి రావాల్సివచ్చింది. 'మరి బాలో?'— రేణుక నవ్వి 'బాల విషయంతప్ప యింకేమీలేవా విశ్వంగానూ, ముచ్చ

టించుకోవడానికి! దెబ్బలంటూ ఎవరికీ తగలేదు. నేను పిరికి దాన్ని. ఇంటిదాకా వెళ్ళాలంటే భయమేసింది. అందుకని తిరిగొచ్చాను. బాల వెళ్ళిపోయింది. నాకేదో భయంగా వుంది. ఇంటిదాకా పంపించివస్తా రేమోనని?—

“ఇప్పుడా, ఇంటిదాకానా?”—అన్నది వసంత.

“మాయిల్లు మారంకాదులెండి. ఇక్కడే. తిరిగిరావడానికి అరగంటకూడాపట్టదు. ఆవిషయం విశ్వంగారికూడా తెలుసు. కాసేపట్లో తిరిగొస్తారు. తిరిగిరావడం టాక్సీలో ఎంతసేపు”

విశ్వం సంశయంతో నిలబడ్డాడు.

“రండి విశ్వంగారూ,” రేణుక చనువుగానే చేయి పట్టుకున్నది.

వసంత హృదయం కళుక్కు మన్నది. మదన హృదయంలో ఆనందం గప్పుమని రాజి, రగిలింది.

వసంతే అన్నది. “క్షమించండి రేణుకాదేవిగారు. ఇంకా వారు భోంచెయ్యనన్నారేదు. బాగా అలసటగా వున్నారు. భోంచేశాక ఎక్కడికీ రాలేరు. ప్రస్తుతం భోంచెయ్యందే అసలు కదలేరు”

“వసంతగారూ, మీ ఆంతర్యం నాకర్థమైంది. నా వెంట విశ్వంగారువస్తే, ఏదన్నా జరుగుతుందనే భయం మీకు వుండొచ్చు. కానీ అలాంటిదేమీ, జరగదని హామీ యిస్తున్నాను. నిజం ఆడదానికి సహజమైన అపనమ్మకాలు, ఆలోచనలు వుంటాయని మీరు రుజువుచేశారు. నాకు చాలాసంతోషంగా వుంది”

‘విశ్వంబాబూ, నేను ఆడదాన్ని. భయంతో మిమ్మల్ని యింటికి సాగనంప మన్నాను. అంతమాత్రాన టూ యిష్టులకి, మిమ్మల్ని గాఢంగా ప్రేమించేవారికి కోపం వస్తుందని నేనెన్నడూ భావించలేదు. ఆలోచించకుండా, నన్ను సాగనంపమని కోరటం నా బుద్ధితక్కువకి మారచి ఉదాహరణ. వస్తాను. విశ్వంగారూ, వెళ్ళొస్తాను” —

వసంత శిలాప్రతిమలా స్థాభిరిచిపోయింది. విశ్వం గంభీరంగా నిలబడి - యిదంతా చూస్తున్నాడు. కోపం మండుతోంది. అయినా, పైకి నిశ్చలంగానే నిల బడ్డాడు. ఒక్కమాటకూడా మాట్లాడలేదు. అప్పటికే మెట్లు దిగిపోయింది రేణుక —

విశ్వం ఒక్కడుగు ముందుకేసి, “రేణుకాదేవీ” అన్నాడు.

రేణుక తకీమని, నిలబడిపోయింది.

‘కోపం తగ్గిందా? — ఇంకావుందా? — అన్నాడు. రేణుక మాట్లాడలేదు. “సరే పదండి పంపించివస్తాను. మీ కొక్కరికేకాదు, మాకూ శౌరవమూ, మానసిక సౌంద ర్యమూ వున్నాయి’ విశ్వం రెండంగల్లో మేడమెట్లుదిగి — రేణుకని అనుసరించాడు.

రేణుకకి, అంతరాంతరాల్లో ఏంతో ఆనందమయింది. తాను పద్మవ్యూహం పన్నింది. అందులో విశ్వం, ఈగ లాగా చిక్కగలడన్న ధాటీఅయిన నమ్మకంవుంది. అది బహుశా పూహాగానం కావచ్చు. ఐనా, ప్రయత్నించి, విశ్వాన్ని లోబర్చుకోవాలని, రేణుక మనస్సు కొట్టుమిట్టాడు

తోంది. అయినా, విశ్వం అంత త్వరగా, లోబడకనే నమ్మకంకూడా, ఒకవైపున పీడిస్తూనేవుంది. అయినా ప్రయత్నించాలిందేగదా?—

ధనంతో ఎన్నెన్నో కొనొచ్చు. ప్రపంచాన్ని కొనవచ్చు. ఒక హృదయాన్ని, పవిత్రతని మాత్రం కొనలేము. ముప్పావుగంటకి - యిద్దరూ కార్లో రేణుక యింటిముందు దిగారు. ఇక్కడ పద్మప్రసాదం పన్నబడివుంది. విశ్వాన్ని అందరూ, అంటే రేణుక అన్నలిద్దరూ, వదినలూ, అమ్మా ఆప్యాయంగా ఆహ్వానించారు. గొప్ప సినిమాస్టార్ యిల్లు ఎలా వుండాలో, అన్నిహంగులూ, ఆయింట్లో వున్నాయి. రకరకాల ఫోటోలు, ఫ్రేముల్లో కళకళలాడుతోన్నాయి. ఆర్గాన్లైటు కాంతికి, యిల్లంతా కొత్త వెల్తుర్లో ప్రకాశిస్తోంది.

విశ్వం తాపీగా కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. ఈ అలంకారానికి అతనేమీ మైమర్చిపోలేదు. రెండుక్షణాల తర్వాత లేచినిలబడి, “వెళ్ళొస్తాను రేణుకాదేవీ, నాకోసం అక్కడ ఎదురుచూస్తుంటారు పాపం, వసంత భోజనంకూడా చేసి వుండదు—” అన్నాడు.

“అప్పుడేనా?” అన్నది రేణుక. “చూడండి విశ్వం బాబుగారూ, వెళ్ళొచ్చు. అప్పుడే ఏం ముంచుకుపోయిందని. వచ్చి అయిదునిమిషాలు కాలేదు. అప్పుడే బయల్దేరారు. మాయింటికొచ్చి, కనీసం కాఫీఅన్నా తాక్కుండా పోవడం మీకుభావ్యమేనా, చెప్పండి—”

“ఇప్పుడు కాఫీయా? భోంచేయబోతుంటేనూ, యిప్పుడొద్దులే రేణుకాదేవీ, యింకెప్పుడన్నా తాగొచ్చుగానీ—”

రేణుక నవ్వి, “సినిమావాళ్ళూ అప్పుడప్పుడూ సిగ్గు పడ్డోంటారన్నమాట! ఇంతమంది వున్నారని బిడియంగా వుంటే, రండి నాగదిలోకి వెళ్దాం. అక్కడ కొంచెం ఫల హారం చేద్దరుగాని - ఊ...రండి. అబ్బ, రద్దుకూ. రాక పోతే నన్ను చంపుకుతిన్నట్టే—” :

ఇక లాభంలేదని విశ్వం లేచినిలబడ్డాడు. రేణుక గదిలో కాలుపెట్టాడు. నిజంగా అది గదికాదు. ఇంద్ర భవనం. విగ్రహాలు నాలుగుమూలలా; తెల్లటి పాలరాతిమీద పర్చిన నల్లనికార్పెట్టు, మానవుని రసికతని వుదాత్తంగా నిరూపించే, అత్యుత్తమాలంకారాల్లో రేణుకాదేవిగది ఒకటి అని సందేహంలేకుండా చెప్పవచ్చు.

రేణుక చనువుబాగా తీసుకోగలదు. సినిమానటికి చనువు ఉగ్గుతో పెట్టిన విద్య. సిగ్గు అనేది పూర్వం ఏమన్నా వుంటే పాతజాకెట్టును ఒదిలినట్టే, పాతసిగ్గునుకూడా ఒదిలి వేయాలి. కావిలింఛుకోమన్నవాణ్ణిలా కావిలింఛుకోడానికి సిగ్గుపడితే కాంట్రాక్టు దెబ్బకి చితికిపోతుంది. సినిమాలో అన్నల్ని కావిలింఛుకోవాలి, నాన్నని కావిలింఛుకోవాలి. ఇక ప్రియుణ్ణి సరేసరి. అప్పుడప్పుడూ రొమ్ములకు చెయ్యి తగల్గింకూడా కద్దు. అంచాత, కోపగించుకో కూడదు. దీనిని అత్యుత్తమైన కళగా భావించి, నవ్వుతూ సహించ గల్గాలి. అలా సహించడానికి ఆంతర్యం ఎదురుతిరిగిన రోజున చిత్ర రంగంలోంచి, యింటిరంగంలోకి కాలు పెట్టాల్సిందే!

రేణుక విశ్వం కూర్చున్న కుర్చీకి వెనుకగా వచ్చి విశ్వాన్ని బుగ్గమీద ముద్దెట్టుకున్నది. విశ్వం ఒళ్లు జల్లు

మన్నది. కోపంతో ముఖమండలం ఎట్ట బడింది. సహనం నశించి నామరూపాలేకుండా పోయింది.

“ఏమిటిది రేణుకా” అన్నాడు.

“ఏముంది?” అన్నది.

“నన్ను పిల్చింది యిందుకా?—నీవుయింత దుర్మార్గానికి దిగుతావనుకో లేదు. నాకూ మానాభిమానాలున్నాయి. తెగబడే ప్రతి ఆడదాన్ని వాంఛించడం నా అభిమతంకాదు”

రేణుక యివన్నీ వినిపించుకునే స్థితిలో లేదు. శరీరంలో రక్తం సలసలా కాగిపోతోంది. కళ్ళల్లో నిషా కాతోంది. మత్తులో శరీరం జలదరిస్తోంది. ఇంతవరకొచ్చాక, అభిమానాన్ని గురించి ఆలోచించుకోనక్కర్లేదు. అనూంతం విశ్వాన్ని వాటేసుకుంది; ముద్దులో అతన్ని పుక్కిరి బిక్కిరి చేసింది. విశ్వం దిమ్మరపోయాడు. ఆడదాని వాంఛ యింత భయంకరమైందని, అతనికి యిప్పుడే తెలిసివచ్చింది. ఆడదాని కొమ్ములు యింతవాడిగా గుచ్చుకుంటాయని, ముద్దులో యింత వేడివుందనీ, కావిలింతలో యింతకాంక్ష వున్నదనీ— విశ్వం యింతకుముందెన్నడూ తెలుసుకోలేదు.

రెండు విదిలింపుల్లో విశ్వంనుంచి దూరంగా రేణుక పడిపోయింది. ఎడాపెడా రెండులెంపలూ వాయించి, తొలగదోసుకుని బైటకి వచ్చేశాడు.

నిషా దిగిపోయింది. ప్రేమకోసం, వాంఛకోసం, రేణుక చెంపలు వాచిపోయినయ్యి. కళ్ళవెంట నీళ్ళు వచ్చినాయి. ప్రేమించిన మగవాణ్ణి ఆడది త్వరగా వదలిపెట్ట

లేదు. అంతం చూసేవరకూ ఆడది వూరుకోలేదు: అదే ఆడదాని ఆంతర్యం.

రేణుక ప్రశ్నించుకున్నది - తాను సుప్రసిద్ధ సినీ తార. తనకోసం ఎంతోమంది పడిగాపులుపడ్డారు. తన చిరు నవ్వులకోసం, యువకుల హృదయాలు రెపరెపలాడినయ్యి. ఐనా, తాను యింతవరకూ పతనావస్థలోకి దిగజార లేదు. కానీ యిప్పుడు జరిగిందేమిటి? - తను విశ్వాన్ని వాంఛించింది. తన ప్రేమని బాహటంగా వెళ్ళగక్కింది. విశ్వం తనని అసహ్యించుకున్నాడు. కోపోద్రిక్తతలో కొట్టాడు. గుండెల్లో, మంటల్ని రగిలించజేశాడు.

ఇంతకన్నా పతనం, ఇంతకన్నా అగౌరవం తనకింకేం కావాలి? - విశ్వం తనకి దక్కనిరోజున, వసంతకి దక్కటానికి వీలేదు. అనుమానంతో అతని హృదయాన్ని, ముక్కలు ముక్కలుగా బద్దలుకొట్టాలి. నిజంగా, తనకన్నా వసంత అందమైందికాదు ఆడదాని అందానికే సవాలుగా నిల్చిన తననే; నిర్లక్ష్యంతో తొలగదోశాడు. దానిని తాను చేతులారా, తాను చూస్తూ చూస్తూ ఎలా సహించగలుగుతుంది? - రేణుక మంచంమీద పడుకుని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది.

విశ్వం యింట్లో కాలుపెట్టేసరికి, తంగుమని ఒంటి గంట కొట్టింది. అతని హృదయం భిన్నాభిన్నమైవుంది. తన అందంమీద తనకే అసహ్యంవేసింది. లేకపోతే, ఏమిటదంతా? - గతాన్ని తలుచుకుంటే, ఒళ్ళు భయంతో

గగుర్పాటు చెందింది. అనాథ, అనామకుడు అయిన తనకి, వసంత ఆశ్రయమిచ్చింది. ప్రేమించింది. తానూ వసంతని ప్రేమించాడు. ఆరాధించాడు. జీవితంలో శాంతిని వాంఛించాడు. తర్వాత మదన! మదనపాత్రకూడా చాలా చిత్రమైందే! తనని, మదనకూడా ప్రేమించింది. మదనా ప్రేమ వాహినిలోంచి యీదుకుని, తానోగట్టుకువచ్చి నిలబడాడు. మదనయింకా పూర్తిగా ఒదిలిపెట్టుందని నమ్మకంలేదు. ఈ ఘటనతో యింకా తాను కోలుకోకముందే, రేణుక ప్రవేశించింది. రేణుకా తనని ఆరాధిస్తోంది. బహిరంగమైన తన ప్రేమవాంఛని వెళ్ళగక్కింది. తాను ఉద్రేకంలో సహించలేకపోయాడు. త్వరపడి చేయి చేసుకున్నాడు. స్టూడియోలోంచి వస్తున్నప్పుడే, రేణుక అదోరకంగా మాటాడింది. కానీ అందులో వాంఛ వుంటుందని - తాను ఆశించలేదు. రేణుక చాలా కలుపుగోలు మనిషి. అంచేత, అలా మాటాడి వుండవచ్చునుకున్నాడు - కానీ జరిగిందేమిటి?

ప్రభూ !! మానవుల్లో - యిన్నిరకాల మనుష్యుల్ని సృష్టించడంలో అగాధమైన నీ ఆంతర్యమేమిటి? - ఈ అనంత, అగాధ, తమోమయ కాలవాహినిలో యిన్ని రకాల జీవకణాల్ని ఎంత చిత్రంగా సృష్టించావ్? - అందాల్ని నిర్మించిన నీవే, అనుబంధాల్ని సృష్టించావ్. అందమూ, అనుబంధమూ - రెండూ ప్రకృతి శక్తులూ కుమ్ములాడుకుంటున్నవి.

విశ్వంతల దిమ్మె తిపోయింది. మదన నిద్రబోతోంది. ఇంకా వసంత గదిలో, లైటు వెలుగుతూనేవుంది. ఐతే, వసంత యింకా నిద్రపోలేదన్నమాట. విశ్వం పిల్లిలా అడుగులు వేసుకుంటూ - వసంత గదిలోకి వెళ్ళాడు. వసంత టేబుల్ మీద తలఆనించి, దీక్షగా ఆలోచిస్తోంది.

విశ్వం నెమ్మదిగా వెళ్ళి “వసంతా” అన్నాడు.

వసంత విశ్వంవైపుచూసి, లేచినిలబడింది. “భోంచేద్దునుగాని రండి” అన్నది. విశ్వం మారుమాటాడకుండా అనుసరించాడు. వసంత భోజనం పెడ్తోంది. ఆమె కళ్ళలోంచి ఒచ్చిన రెండు కన్నీటిబొట్లు - విశ్వం చేతిమీద పడినాయి. విశ్వం వసంతముఖంవంక చూశాడు. కళ్ళవెంట నీళ్ళు ధారాపాతంగా కురుస్తున్నాయి.

“వసంతా, తప్పుచేశానా?” అన్నాడు - తర్వాత విశ్వానికి అన్నం తినబుద్ధియలేదు. లేచి, చేయికడుక్కున్నాడు - చేయితుడుచుకుని, వసంతచేయి పట్టుకున్నాడు. నెమ్మదిగా నడుస్తూ, వసంతని తీసుకొచ్చాడు. గదిలోకి పోయి మంచంమీద పక్కనే కూచోబెట్టుకున్నాడు. కన్నీళ్ళు తుడిచి, తనవైపు తిప్పుకున్నాడు.

ఇప్పుడు విశ్వం మనస్సు సందిగ్ధతతో - కొట్టుకుపోసాగింది. నిజాన్ని చెప్పడమా? - కొన్ని పరిస్థితుల్లో నిజంకన్నా అబద్ధం బలమైనది. రేణుక ఉదంతం యిప్పుడు చెప్పడం వలన, చిట్టిన హృదయం - పగలడం తప్ప - ఒచ్చే లాభం లేదు. ఇప్పుడే చెయ్యాలి? తనకి అన్నీవుండి ఆత్మశాంతి

లోపించింది. లాంతరు క్రీసీడలాగా తన ఆనందంలో విషాదం వుంది. ఎవరికీ కన్పించని, ఎవరికీ వివిన్పించలేని యీ దీన మైన గాథ ఎవరికీ చెప్పుకోగలము ? - వసంతకి చెప్పి, ఆమె హృదయంలో అగ్నిగుండాల్ని రగల్చలేడు. దీనికి తన మానసిక సౌందర్యం ఎదురు తిరుగుతోంది. ఏం చెయ్యాలి?

పోనీ, యిక్కణ్ణించి ఎక్కడికన్నా పారిపోతే! పారి పోయిన మరుక్షణాన మళ్ళీ పూర్వపు దరిద్రదేవత ఆవ హించవచ్చు. గతాన్ని తల్చుకుంటే, గుండెల్లో అదటు కలుగుతోంది. చూస్తూ చూస్తూ తాను నరక జీవితంలోకి అడుగు పెట్టలేడు. పసుల్లో చావలేడు. కానీ తనని అభిమా నించి, గౌరవించి ప్రేమించిన వసంత హృదయం—విలవిలా తన్నుకుని ఏడుస్తోంది. పూలలో పెరిగి, అనందాన్ని అనుభ వించిన వసంత హృదయం - తనద్వారా కన్నీరుపాలు కావల్సిస్తుంది. పరిస్థితంతా అధ్యాన్నంగావుంది. ఆనం దాన్ని అనుభవించే అర్హతకి తాను నోచుకోలేదా?—లేక పోతే ఏమిటిది?—ఒకపక్క మదన, మరోపక్క రేణుక. ఎదురుగా వసంత. మూడు ఆప్యాయతలమధ్య రగిలే జ్వాలతో మిడతలాగా చూడిపోవడం తప్పితే గత్యంతరం లేదా?—

ఆలోచనల్లో మ స్తిష్కం మండుతోంది. వసంత ముఖం అరిచేతుల్లో దాచుకుని వుంది. “చూడు వసంతా,” అన్నాడు విశ్వం. వసంత అలానేవుంది. కళ్ళెత్తి చూడ లేదు “వసంతా, యిటుచూడవా?”—అన్నాడు. అని గడ్డాన్ని కుడిచేత్తో పెకతాడు.

వసంత కళ్ళు ఎఱ్ఱగా మండుతోన్నాయి. వసంత ఏడుస్తోంది. నిజమే. ఇలా ఎంతసేపని ఏడుస్తుంది?—ఏడ్వటానికి కొంత హద్దులేదా? తాను రేణుకని అభినూనిస్తున్నట్టు దురూహ కల్గుతోందా?—ఇంత సున్నితమైన వసంత హృదయం తనకళ్ళముందు; కటిక శిలల్లాంటి హృదయాలుగల రేణుకా, మదనా కళ్ళవెనక చాలా చిత్రమని పిస్తుంది. తర తరాల్నించి, అంతుదొరకని, అగాధమైన ఆడదాని హృదయాన్ని విశ్వం అర్థంచేసుకోలేడు. చేసుకోగల సైర్యం అతనికిలేదు—వాస్తవంగాలేదు.

“చూడువసంతా” అన్నాడు విశ్వం. వసంత చూసి మళ్ళా తలవంచుకున్నది. “వసంతా, చెప్పడం నా బాధ్యత. వినడం నీ యిష్టా యిష్టాలమీద ఆధారపడి వుంటుంది. నేను నిజంగా ఏతప్పు చేయలేదు. నేను ఎవరికీ ఏఅన్యాయమూ చేయలేదు. నన్ను అపార్థం చేసుకుంటున్నావ్? దానికి నేను బాధ్యుణ్ణికాను. కానీ, ఒక్కవిషయం చెప్పగలను.

“ఒకనాటికి, నేను యిక్కడికి ఎలా వచ్చానో, అలా వెళ్ళిపోక తప్పనట్లుంది. నేను యియిల్లు ఒదిలిపోయాక, లేదా ఈలోకంలోంచి శాశ్వతంగా దూరమైనాక, ఒక్కసారన్నా ఏడుస్తావా వసంతా?— లేదా ఒక్కసారన్నా తల్చుకోగలవా?”

వసంత వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తోంది. “అలా అనకండి విశ్వంబాబూ, అలా అనకండి. నేను మిమ్మల్ని చేసులారా దూరంచేసుకోలేను. నాకు యీ ప్రపంచంకన్నా - మీరు విలువైనవారు.”

“వసంతా!!” ఒక్కసారి విశ్వం వసంతని కావించు కున్నాడు. అతన్ని గుండెలమీదపడి ఆమె అలానే ఏడ్చింది. విశ్వానికి కళ్ళవెంట నీళ్ళువచ్చాయి. ఆమె అతని గుండెల మీదపడి ఏడ్చి ఏడ్చి నిద్దరోయింది. విశ్వం వసంత ముంగు రుల్ని నిముర్తూ - చాలాసేపు అలానే కూర్చున్నాడు. ఒకే మంచంమీద, అలానే ఒరుసుకుని నిద్దరోయారు-ఆరాత్రి.

*

*

*

*

“సుమిత్ర ఒక పేరుమోసిన పెద్దగృహిణి” అన్నాడు జగన్. “అంటే” అన్నది సుమిత్ర. “అంటే, మరేమీలేదు, అడపా దడపానన్నా మేము గుర్తుంటున్నామా? - లేక ఎప్పుడూ పాపేనా. ఓహో, పాపపేరు ‘రాగరంజిత’ అని పెట్టావనుకుంటాను. పేరు సెలక్ష్స్ బాగానేవుంది. అయినా పాప విషయంలోపడి, ఈ సుమిత్రానాధుడి విషయం మర్చి పోవడం ధర్మంకాదు.”

సుమిత్ర నవ్వి, “పొండి, మీరు మరీ చిన్నపిల్లలవు తున్నారు! మీకూడా. గౌను తొడగమంటారా? - కాళ్ళ మీద పండుకోబెట్టి సున్నిపిండి నలుగు పెట్టాలా? - చెప్పండి.”

జగన్ పగలబడి నవ్వుతూ, చిరుకోపాన్ని ప్రదర్శించి, “అలా అయితే, నాకు పాలెవరిస్తారమ్మా? - నాకు అమ్మ లేదుగా” అన్నాడు. సుమిత్ర బుగ్గలు ఎరుపెక్కాయి. జగన్ సుమిత్ర భుజంమీద చెయివేసి తనవేపుకు తిప్పుకు న్నాడు - “సుమీ” అని పిల్చాడు నెమ్మదిగా.

“అటుపదండి - పాపలేస్తుంది” అన్నది సుమిత్ర.

భార్యబళ్ళో తలపెట్టుకుని, “అన్నయ్యగారింటికి వెళ్ళి చాలాకోజలయ్యిందికదా. ఒకసారి వెళ్ళొద్దామా?” అన్నాడు.

“ఊ... వెళ్దాం ... ఎప్పుడువెళ్దాం చెప్పండి” అన్నది సుమిత్ర కళ్ళల్లో ఆనందం మెరిపిస్తో,

“నీయిష్టం. సాయంకాలం వస్తున్నామని ఫోన్ చెయ్యనా?”

“వూఁ చెయ్యండి” అన్నది.

“వూఁ, చెయ్యండి. మా అన్నయ్యగారిల్లంటే నాకంటే నీకే ఎక్కువయిష్టం— అడ్కడ వసంతా, విశ్వమూ వుంటారని. అయినా, ఆమాత్రం ఆపేక్ష వుండటం అవసరమే ననుకో —”.

“పాపం. మీకే ఏ ఆసేయాలేనిది మాట్లాడకుండా, ఫోన్ చెయ్యండి. వూఁ... చెయ్యమంటూతే —”

జగన్ ఎదురుగా నిలబడ్డ, భార్య మెడచుట్టూ, చేతులేసి, “నే చెయ్యను? —” అన్నాడు. “ఏం, ఎందుకని” అని సుమిత్ర మూతిని చక్రంలా చుట్టింది.

జగన్ నుదురుమీద ముద్దెట్టుకుని, ముక్కులాగాడు— “ఏయ్, దొంగపిల్లాడా!!” అన్నది సుమిత్ర.

ఇంతలో పాప లేచింది. సుమిత్ర జగన్ చేతుల్ని తీసి వేసి, పరుగెత్తుకెళ్ళి, పాపని చంకన వేసుకున్నది. పాప స్థాయిలో ఏడుస్తున్నదల్లా ఒక లెవల్లోకొచ్చింది.

“ఏమండీ—”

“ఊఁ...”

“పాపని కొంచం ఎత్తుకోండి పాలు తీసుకొన్నాను.”

జగన్ పాపని చంకన వేసుకున్నాడు. పెంపుడు తండ్రిని చూడగానే ఆపిల్ల పక్కుమని నవ్వింది. తండ్రి ముఖంమీద చేతులువేసి కొట్టో - గ...గ...గా...గేల్ ...గే...వుంగా...అన్నది. ఈ పెంపుడు తండ్రికి యీ చిన్నకూతురుమీద మహాలావు ప్రేమవేసింది. ఎత్తుకున్న దాన్ని ... ఎగరేస్తూ, పట్టుకుంటూ, తానూ ఎగుర్తూ నవ్వుతోన్నాడు.

సుమిత్ర వస్తున్నదల్లా ఆగి యీదృశ్యాని చూసింది. ఆనందంతో ఆమె హృదయం పొంగిపోయింది. కళ్ళవెంట ఆనందాశ్రువులు రాలినయ్యాయి. భర్త చూడకుండా, చెంగుతో సీళ్ళు తుడుచుకుని, “పాపని, యీలా యీయండి” అన్నది.

“ఊఁ - యిదిగో తీసుకో...” అన్నాడు జగన్.

సుమిత్ర చేతులు జాపింది. పాప నవ్వి, జగన్ భుజంమీద వెళ్ళనన్నట్టు తలఆన్చి పండుకున్నది.

“చూశారా, యిన్నిరోజుల్నుండి — సంరక్షణ చేసుంటేలేంది, రోజుకు ఒక్కసారి సరిగ్గా ఎత్తుకుంటారో లేదో, రానంటూంది—”

“ఊఁ ... మనమంటే, మరేమిటనుకున్నావ్? — చిట్టి చూడమ్మా, బాయితాగు. మాలమ్మకాదూ. మళ్ళీ ఎత్తుకుంటాను. మాలమ్మకదూ .... మీ అమ్మదగ్గర కెళ్ళు. ఇవ్వాలి వసంతక్కగారింటికెళ్ళాంగా” అన్నాడు. ఆపిల్లకి పెద్ద అర్థమయినట్టు సుమిత్ర చేతుల్లో కళ్ళింది.

సుమిత్ర నవ్వి, “అంతా దొంగలే. ఒత్తి దొంగ సజ్జ” అన్నది.

జగన్ నవ్వి — ఫోన్ చెయ్యడానికుపక్రమించాడు. ఫోన్ లో మాట్లాడింది వసంత — తప్పకుండా రమ్మనీ, పిన్నినీ పాపనీ చూడాలనివుందనీ, విశ్వంగారు స్టూడియో నుంచి వచ్చి నిద్రపోతున్నారని విషయసంగ్రహం.

“చూశావా, నిన్నూ పాపనీ చూడాలట, సన్న చూడక్కలేదట. ముందొచ్చిన చెవులకన్నా వెనకొచ్చిన కొమ్ములు వాడి అన్న సామెత వూరికినేరాలేను ” “మీరు ఎప్పుడూ యిలానే అంటారు” అన్నది సుమిత్ర. “ఆ... అవునుమరి” అన్నాడు జగన్.

ఆ సాయంకాలం, సుమిత్రా, జగన్ ప్రసాదరావుగా రింటికి బయల్దేరారు. వెళ్ళేసరికి ప్రసాదరావుగారు యింటి దగ్గరేకు. విశ్వం స్నానం చేస్తున్నాడు. మదన నిన్న సాయం త్రమే, యింటికి వెళ్ళిపోయింది. వసంత డాబామీద నుంచు న్నదల్లా, వీళ్ళరాకని చూసి, గబగబా ఎదురు కిందికి దిగొచ్చింది.

ఒచ్చి ఆప్యాయంగా సుమిత్ర చెయ్యి పట్టుకుని “పిన్ని” అన్నది. సుమిత్ర ఆప్యాయంగా, “ఏమ్మా, కులాసాదేనా, ఒక్కసారి మాయింటికి రాగూడదు” అంది. “నిన్న ఒద్దామనుకుంటే పడలేదు పిన్ని. మదన వచ్చి పది రోజులయ్యింది. కానీ, నిన్నే వెళ్ళిపోయింది. నిన్న అందు కనే, రావడానికి వీలుపడలేదు.”

“ఉహూ!” అన్నది సుమిత్ర. తిరిగి వెంటనే
 “చూశావామ్మా. మీ బాబాయి నన్నెప్పుడూ దెప్పుతూ
 వుంటారు. నన్ను చూసినట్టు, మీరు బాబాయిని చూడం
 లేదట!” “అదేమిటి—బాబాయ్. నిన్ను ఎప్పుడు చూశేదే
 చెప్పు. ఏరో ఒక నెలనాళం దెప్పాలని కాకపోతే” అన్నది
 వసంత—

“మీ పిన్ని మాటలు ఒత్తి అబద్ధాలు. నేనంటానామూ
 ఆ మాట. వూరుకోవే. మరి చిన్నపిల్లలాగా అబద్ధాలు”
 సుమిత్ర ఆశ్చర్యం నటించి, ‘నానా అబద్ధాలు. మీరు
 మధ్యాహ్నం అనలేదండీ.’ ‘నేనా, అన్నానా, ఛా వూరుకో
 వసంత నమ్మిపోగల్గు’ అన్నాడు జగన్. ‘అసలు, మీ దుత్త
 దొంగలండీ—అబద్ధాలాడడంలో ఫస్ట్ ప్రయిజ్ మీదే’ అన్నది
 సుమిత్ర.

ఇంతలో విశ్వం స్నానంచేసి, డ్రస్ చేసుకుని
 వచ్చాడు. ‘మా హీరో అల్లుడు వస్తున్నాడు’ అన్నాడు
 జగన్. జగన్ చూశేదుగానీ, వసంత ముఖమండలం సిగ్గుతో
 యెర్ర బారటాన్ని— సుమిత్ర యిట్టే పసిగట్టింది. మనస్సులో
 నవ్వుకున్నది విశ్వంవచ్చి, ‘నమస్కారమండీ’ అన్నాడు.
 ‘నమస్కారం కూర్చో అల్లుడా! శాగా చావదేలావునుమా,
 మా అమ్మాయి పెట్టుదిసి’ అన్నాడు జగన్ నవ్వుతూ.
 విశ్వంకూడా నవ్వి, ‘అసలు నావంటి తీరే అది మీ
 అమ్మాయి పెట్టుదల కాదు’ అన్నాడు. ‘హూ... అలాగా
 పాడం. ఏమీ యెరగరమ్మా’ అన్నది వసంత.

హాస్యాల్లో కాలంగడిచిపోతోంది. విశ్వం రాగరంజి

తని యెత్తుకున్నాడు. 'అ త్రగారూ మీ చేతుల్లో మాంచి వెయ్యియ్యది మా పాప ముద్దబంతిలా వుంది' అన్నాడు. 'పాపకాదు. రాగరంజిత' అన్నాడు జగన్. 'ఇది మా పిన్ని పెట్టిన పేరే' అన్నది వసంత. 'ఏమ్మా! ఆ మాత్రం పేర్లు పెట్టడం నాకు రాదనుకున్నావా?' అన్నది సుమిత్ర. 'నీ పేరుకన్నా, యీ పేరే బాగుంది' అన్నాడు విశ్వం.

'మా అమ్మాయి పేరుకేమిటి, చక్కగా మూడు అక్షరాలతో వసంత అని పిలవచ్చు' అన్నాడు జగన్.

'బాబూ, వాళ్లతో మనకేమిటి? ఒత్తి కొంటెరకం. వాళ్ళతో వాదించడం ఉత్త శ్రమ' అన్నది సుమిత్ర. 'అలాగా' అన్నాడు జగన్. 'ఓహహహహ' అన్నది వసంత.

పాప నిజంగా బాగా బొద్దుగావుంది. తిరువాన్కూర్ రబ్బరు బొమ్మలే నిగనిగలాడుతుంది. చలాకీగా నవ్వుతుంది. ఈ అందాల పాప? 'రాగరంజిత' సరైన పేరే!

రాత్రి ఏడిగిటికి, స్టూడియోలో కొత్త సినిమాకి ప్రారంభోత్సవం. ఇది విశ్వం నటించబోయే ఆరో సినిమా. ఇది జానపదం. ఇందులో హీరోయిన్ గా నటించబోయే నటి సుందరి. ఈవిడ కన్నడతార. కన్నడంలో శతదినోత్సవం చేసుకున్న సినిమా సీ-మంజిరా ప్రొడక్షన్స్ అనే ప్రయివేటు సంస్థ తెలుగులో తీస్తున్నాడు. అందులో ఆవిడే హీరోయిన్. ఇప్పుడు తెలుగులో కూడా ఆవిడే. విశ్వం ఆరుంబావుకి బయల్దేరి స్టూడియో కెళ్ళాలి. కాని, యిప్పటికే ఆరున్న రయ్యింది.

'మీకు ఇవ్వాలి స్టూడియో వర్క్ లేదనుకుంటాను'

అన్నది వసంత. విశ్వం నవ్వి, 'ఇవ్వారే కొత్త సినిమాకి ప్రారంభోత్సవం. కన్నడంలోంచి తెలుగులోకి తీయబోతున్నారు. సుందరీ అని, కన్నడ నటి హీరోయిన్. స్టూడియో నుంచి కారు యింకా రాలేదు. అదే చూస్తున్నాను' అన్నాడు. వసంత, 'ఓహో అలాగా' అన్నది. 'పోనీ, మీ రందరూ రాగూడదూ. కార్లో నన్ను డ్రాపు చేసివద్దురుగాని' అన్నాడు విశ్వం.

'మేమెందుకులే, వసంత దిగబెట్టి వస్తుంది' అన్నాడు జగన్. కాసేపు నిశ్శబ్దం తాండవించింది. జగన్ లేచి నిలబడి సిగరెట్ తాగుతో, ఆకాశంవంక చూస్తున్నాడు. పాప కేరింతాల్తో ఆడుకుంటోంది. వసంతా, విశ్వం లేచి నిలబడ్డారు. వసంత ముఖం కడుక్కుని, టాయిలెట్టయి నచ్చింది. విశ్వం వసంత చెయిపట్టుకున్నాడు. ఇద్దరూ కలసి మేడదిగారు. కారు వసంత డ్రైవ్ చేస్తోంది. విశ్వం విశాలమైన భవనాల వంకా, అప్పుడప్పుడూ, వసంత జడలోని పూలవంకా, చెవి దుద్దుల్లో మెరుస్తున్న రాశ్వవంకా చూస్తున్నాడు.

కారు స్టూడియోలోకి వచ్చి ఆగిపోయింది. టి. బి. పేషెంట్లులాగా ఒక్కగావున్న అతనితో మాటాడుతోన్న సుందరీ చిరునవ్వుతో విశ్వాన్నీ వసంతనీ విష్ చేసింది.

'వీరు మీ మిసెస్ కాబోలు' అన్నది. అవునన్నట్టు తలవూపాడు విశ్వం. 'ఐ సీ, కంగ్రాచ్యులేషన్స్' అన్నది సుందరీ. వసంత ముఖం ఒక్కసారి వికసించి, మళ్ళీ మామూలయింది. సన్నటని వంక చూపించి, 'వీరు' అన్నాడు విశ్వం. 'మా హాజ్ బెండ్. ఒత్తి అనుమానప్పు

రుగు' ఆ వ్యక్తి చిరునవ్వుతో పూరుకున్నాడు. బహుశా
యిది మామూలు కావచ్చు అతనికి.

వసంత చేయిపట్టుకుని - విశ్వం స్టూడియోలోకి దారి
తీశాడు. భేతాళునిగది త్రిక్కు ఫోటోగ్రఫీలో - చూడ్డానికి
చాలా భయంకరంగా వుంది. వసంతకి భయం వేసి, విశ్వం
చేతిని నొక్కింది. విశ్వం వీపుతట్టి - చిరునవ్వు నవ్వాడు.

సుందరి చాలా అందగతై. ఈ సుందరి పేరుమోసిన
విలాసిని మనుష్యుల్ని లోబర్చుకునే మత్తు-ఈమె కళ్ళల్లో
వుంది. పెదాల్లో దానిస్మరంగు దాక్కుని, పళ్ళల్లో శైలిని
రంగు మెరుస్తో—

వసంత యింటికి బయల్దేరింది. రాత్రి పదిగంటలకి -
తప్పక యింటికి వస్తాననిచెప్పి, ఎవరూ చూడకుండా వెంట్రు
కలు నిమిరాడు విశ్వం. ఆనందంతో ఆమె హృదయం పరుగు
లెత్తింది. కారు స్టార్టయ్యింది. విశ్వం చేయి పూసాడు.

కథ మంచి హుషారుగా జరుగుతోంది. డైరెక్టరు
మాంచి హుషారై నవాడు. విశ్వం కూడా సినిమాజీవితానికి
అలవాటయ్యాడు. అదివరకు ఫ్లోరోయిలను, కావి
లించుకుంటే ఒళ్లు గగుర్పొడిచేది. కానీ, ఇప్పుడు శరీరంలో
రక్తం పొంగులెత్తడంలేదు - మామూలుగానే వుంది.

సినిమా జీవితమే అంత అలవాటుకూడా - దానికి
వంతపాడుతుంది. సిగ్గు ఎగిరిపోతుంది. జీవితం అదోరకంగా,
చిత్రంగా చిత్రరంగంలో నిలబడిపోతుంది - నిజం.

ఆశ యుగాంతరాలనుంచీ, యిరవయ్యో శతాబ్దం
ఉ తరార్ధంవరకూ - దరిమిలా పాకిపోయి యుగాంతరాల
వరకూ సిగంగా నీడల్ని ప్రసరింపచేస్తూనే వుంటుంది.

లీలకి, ఈ ఆశే ప్రశ్నగా ఎదురునిల్చింది. ఏం
చెయ్యాలో అర్థంకావడంలేదు జమీందారీ జీవితాలు క్షణిక
మైనవి. వీళ్ళు అందాన్ని కొనుక్కుంటారు సుఖం లభ్య
మైనాక, అందం నీళ్ళకి వాళ్ళ ముఖాల్లోమృగ్యమవుతుంది.
మనిషిలో అందం కన్పించినప్పుడు - ప్రపంచమే అందంగా
కన్పించడం, మానవునిలోని భావనా పటిష్ఠానికి తార్కాణం.
అతని సెక్స్ జీవితానికి ఆదర్శప్రాయం - రొమాంటిక్ జానికి
పునాదిరాయి.

చిన్నజమీందారుని చేసుకోవాలంటే, అది ఒకవిధ
మైన అదృష్టమే. విధి అనుకూలిస్తే బాగే. కాని ఎదురు తిరి
గితే చీకటిలోయలూ - అగాధపు కోనేర్లూ - బ్రతుకు
భయంపాటూ - కళ్ళముందు సినిమా రీళ్ళలాగా తిరుగు
తాయి. సానంఅనేది లభించడమే కష్టం. కానీ, కొంచం
సానం లభించాక, యింకొంచం సానంకోసం వెదుక్కోవడం
మానవనైజం. లీల యిందుకు అతీతురాలుకాదు.

ఇప్పుడుప్పుడే, దివాణంలో కొంచం గుసగుసలు
బయల్దేరాయి చినరాజాకి, లీలకి కొంచం - సంబంధ
బాంధవ్యాలు వున్నాయన్నట్టు పుకార్చిచ్చు బయల్దేరింది.

అయితే లీల ముఖంచూసి ఈమాట అనే ధైర్యం ఎవరికీ లేదు. ఆవిడ మహారాణి సుచేలాదేవి అంతరంగిక చైలికతై. పల్లెత్తు ఒక్కమాట తప్పిజారి నోటివెంటవచ్చినా, అనుభవించబోయేది మాహాతీతమైనది—

కట్టుదిట్టాలు నిట్టంగావున్నా—శిక్షమాత్రం భయం కరమైనదైనా, విషయాలు ప్రచారం కాకుండామాత్రం వుండవు. పరిస్థితులు యిలావున్న రోజుల్లోనే, పండంటి పిల్లాణ్ణెత్తుకుని, సుచేలాదేవి మెట్టనింటి కొచ్చింది. ముసలిరాజు కళ్ళలోని ఆనందాశ్రువుల్లో ఉదాత్తత వున్నది. స్వచ్ఛత వున్నది. అంతరాంతరాల్లో భార్యమీద ముసలియవ్వనం నాట్యంచేసి నివాళు లర్పించింది.

వేడుకలూ, వుత్సవాలూ యధావిధిగా జరిగిపోయినయ్యి. ఆనందోత్సాహాలు చల్లారిపోయి — దివాణం యధాస్థితికి వచ్చింది. ఈ చిన్న రాజకుమారుడు, ఈ రాజ్యానికి కొబ్బోయే అధినేత. ఈ అదృష్టానికి కన్నతల్లి సుచేలాదేవి.

సుఖస్వస్థులకళ్లు, తెరుపుడు పడకముందే— ఆనందోత్సాహాలు ఆరీ ఆరకముందే — లీలవిషయం చూచాయగా సుచేలాదేవి చెవుల్ని సోకింది. ఈ విషయాన్ని అడుగుదామనుకున్నది. కాని నిర్మలత్వంతో, స్వచ్ఛంగా భాసించే, ముఖాన్ని చూశాక అడుగుదామనుకున్న ప్రశ్న పెదవుల చాటునే చిక్కు పడిపోయింది అడుగలేదు యధావిధిగానే ఆప్యాయంగానే ఆదరిస్తోంది. ఒక్కనమ్మకంమాత్రం ఎవరకన్నో, సుచేలాదేవి హృదయంలో మంచిస్థానా న్నావహించి

పున్నది. కాలం నిర్ణయించే, లీల శీల నిర్ణయంలో తాను తొందరపడగూడ దనుకున్నది. ఒకవేళ ఈ పుకారు ఒత్తి గాలికబురైతే - లీల జీవితం సగానికి విరిగి నేలకూలవచ్చు. జీవితం చీకటిపాలుకావొచ్చు. మతి స్థిమితంతప్పి - మళ్ళీ ఏ చీకటిగోతిలోనన్నా పడవచ్చు.

ఇందుకూ ఈవిషయం తెలిసిపోయింది. ఆచూకీ సాంతం చిక్కందే, కల్పించుకో గూడదనే నిశ్చయానికి ఆవిడా వచ్చింది. చిత్రమేమిటంటే, ఇందు చాలాకోపిష్టి మనిషి - శాంతభావాన్ని వహించిందంటే, అందులోనూ తన జీవిత భాగస్వామి విషయంలో - ఇందుకు లీలంటే చాలా అభిమానం అనేది యిక్కడ సుస్పష్టమైన విషయం.

చిన్నరాజా రాకపోకలు యిప్పుడు బందైనాయి. పుకార్లు చాలావరకూ అణిగిపోయినయ్యి. కానీ, మనం అనుకున్నవి అనుకున్నట్టుగా కాలం జరగనీదు. ఒకరాత్రి తోటలో తన కళ్ళతో తాను చినరాజా - లీల సరాగాన్ని చూశారు పెదరాజావారు. ఈ విషయాన్ని పెదరాణీ గారికి తెలిపారుకూడాను. ఈమాట తనభర్త నోటిద్వారా నినడంతో క్షణకాలం స్థంభించిపోయింది సుచేలాదేవి. అయినా, ఈ విషయాన్ని ఆమె, - లీలకిగానీ, మరెవ్వరికి గాని తెలియనియ్యలేదు - అది సుచేలాదేవి మనస్తత్వానికి విరుద్ధమైనది.

చిన్నరాజావారు చేస్తున్న యీ చిత్రమైన పనికి, దివాణంలో అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. విషయం విసదానికి ఆశ్చర్యజనకమైందే కాకుండా, ఉత్సాహభరితమైంది. "లీలని చినభార్యగా చినరాజావారు స్వీకరిస్తారు."

ఇందు ఆంతర్యం జ్వాలతో భగ్గుమన్నది. గుండెలో శూలాలు గుచ్చారు. విధి తనకి ప్రతికూలించింది. లీలని గాఢంగా తాను ప్రేమించింది. కానీ, యీప్రేమ, విషంగా మారకపోతే తనకి స్థానంలేదు. సమాదరించదగినవాళ్ళనే, సమూలంగా నాశనంచెయ్యాలి. లేదా తనజీవిత భవితవ్యం, ఒక్కసారి పెరీలుమని కూలిపోతుంది. చినరాణిగా తన అధికారాన్ని పరిహసించేవాళ్లు - యింకోరువచ్చి తన స్థానానికి అడ్డుగా నిలబడుతున్నారు. ఏంచెయ్యాలి విధి - యీ ప్రశ్నకు ఒకేఒక్క సమాధానంవుంది. “లీలని తనమార్గం లోంచి నిష్కంటకం చేయాలి” - ఇదీ ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో వున్న ఇందు హృదయం. చినరాజావారు లీలని రెండో భార్యగా గ్రహించారు. నిజంగా, లీల స్థానంలో యింకోరుంటే పెదరాణీ క్షమించగలేది కాదు. అయినా ఒక్క మాటైనా, లీలని ఆమె అనలేకపోయింది. ఉన్నతులు తప్పిల్ని ఉదాత్తంగా క్షమించగలరు. దానికి నిదర్శనగా నిల్చింది ఆమె గంభీర ప్రదర్శన.

చాలాకాలానికి, యివ్వాల మళ్ళీ లీల ముఖాన బొట్టు ప్రకాశిస్తోంది. చేతుల్ని రంగురంగుల గాజులు మెరుస్తోన్నాయి. నున్నగా దువ్విన తలలో చామంతియింతులు నవ్వుతున్నాయి. లీల చిన జమీందారిణి - కాదు. చిన జమీందారిణి సవతి. తోటికోడలు.

ప్రకృతి చిత్రమైన మార్పుల్ని తెస్తుంది, అనుబంధాల్ని కలుపుతుంది. ఈర్ష్యను రేపుతుంది. మహాదా తతని సృష్టిస్తుంది - ప్రళయాన్ని ఆహ్వానిస్తుంది - వసంత సుంద

రిని నగ్నంగా నిలబెట్టుంది — వెన్నెలని మురిపిస్తుంది —
చీకటిని కవ్వస్తుంది — ఇది ప్రకృతి ధర్మం.

జమిందారీ, యిళ్ళల్లో మనుష్యులు చావడం పెద్ద
కష్టంగాదు. గాలిబుడగల్లాగా తేలిపోతారు. ఇనుప పాదాల
క్రింద హతమై, గుండెల్లోరక్తం — పూలల్లోని మకరందానికి
మల్లే — మంచాలమీద మేను — ఒలికిపోతుంది. ఈ దిక్కు
లేని కరుణామయ గాథని ఓపికతో వినేవీరికా, వివరించగల
అర్హతా ఎవరికీ వుండదు.

ప్రజావిప్లవం అన్న ఒక్క లక్ష్యమూ లేకపోతే,
కాంగో ప్రసిడెంట్ పోంబీకన్నా పీకల్ని తేలిగ్గా సుతి
మెత్తగా తప్పించగలరు. వీళ్ళ జీవితాశయం సుఖాన్ని
కొగలించడం, ఆనందాన్ని వరించడం. అంతకన్నా వీళ్ళకి
యింకేమీ అక్కర్లేదు. పుట్టింతర్వాత ఒక్కక్షణం,
ఎవరో ఒకరు తప్ప — ప్రజల బాగోగుల్ని కనిపెట్టగలిగిన
వాళ్ళు అరుదు — వీళ్ళు నిమంతలు — కూరులు. కానీ వీళ్ళ
మీద ప్రపంచం ఆధారపడకుండా బ్రతకలేదు — వీళ్ళ
కాళ్ళకింద ఒక్కసారన్నా నలమూండావుండే మధ్యతరగతి
మనిషి వుండడు.

*

*

*

మనిషిలో అందం వుండటం అదృష్టమే కానీ,
అపాయంకూడాను సుఖశాంతుల్ని సదా భగ్నంచేస్తూ
వుంటుంది. అందుకే, అందంగావున్నాళ్ళు చరిత్రల్ని — జీవన
గతుల్ని మార్చుకున్నారు.

రేణుకకి విశ్వంమీద — అమోఘమైన ప్రేమ

వున్నది - దానికిరెట్టింపు ద్వేషమున్నది. అయితే విశ్వాన్ని తనవాడుగా వేసుకోవాలన్న ప్రయత్నంలోంచి మదన శాశ్వతంగా విరమించకపోయినా, దానికిందేలెక్క. దాని క్కారణంవుంది. ఈమధ్యన సుధాకర్ అనే కాలేజీ లెక్చరర్ కీ, మదనకీ కొంచం కొంచం ప్రేమపూట లూరిస్తోంది. ఫలితాన్ని ఒకవైపు నెట్టిచూస్తే....

విశ్వంకోసం రేణుక రావడంలేదు. విశ్వానికి ఎవర్నీ పరామర్శించే తీరికాలేదు; ఒకరిమీద ఆధారపడ దగినంత భయమూలేదు. తన జీవితాన్ని సుఖప్రాయంగా, కొన్ని సంవత్సరాలవరకూ నెట్టగల ధైర్యం అతనికున్నది.

కానీ, ఆశ త్వరగా చల్లారదు. అదికాలే నిప్పునెగడు. సర్వదాగీకాల్తానే వుంటుంది. దాంతోపాటు యింకొందరి కలిపి కాలనివ్వందే, అది తృప్తికరంగా నిద్దరోదు - అది దానిలక్ష్యం. గమనం. జీవనం. ఇవ్వాలి వసంతపేర, ఒక వుత్తరం వచ్చింది. దాన్ని రాసింది రేణుక. దాన్లో చాలా భయంకరమైన విషయాలున్నాయ్.

‘ప్రియమైన వసంతా !!

ఇంత దీర్ఘమైన ఉత్తరాన్ని వ్రాస్తున్నందుకు మన్నించు - కానీ, వ్రాయడం నా శాధ్యత. నీ ఆశల్ని కూలదోస్తున్నాననుకోకు. జీవితాన్ని నిలబెట్టున్నాను అందుకే యిత సాహసం చేస్తున్నాను వసంతా !!

నీవు విశ్వాన్ని ప్రేమిస్తున్నావు. నాకు తెలుసు. పాలుతాగిన పాములు విషాన్నే కక్కడం మనకితెలుసు. అది వాటి నైజం. విశ్వం యీ కోవలోవాడే. ఇతనికి

అందంవుంది. ప్రజల్ని మోసగించగల చిరునవ్వువుంది. ఇతను అపూర్వమయిన మనిషిలా మనల్ని భ్రమింపజేస్తాడు. కాని యీ మనిషిలో యింకో భయంకరమైన మనిషి వున్నాడు - అతనే ఆడవాళ్ళ జీవితంతోనూ, శీలంతోనూ ఆటాడుకునే విశ్వం. చిరునవ్వుకింద విషపు నిటూర్పులు నీకు విన్నించకపోవచ్చు.

విశ్వం అందర్నీ ప్రేమిస్తాడు, లేదా ప్రేమించినట్టు నటిస్తాడు. మొట్టమొదట నిన్ను ప్రేమించాడు విశ్వం. అతని అగాధమైన హృదయకుటీరంలో నీవు చిన్న ప్రమిదని వెలిగించావు. కానీ, దాని కొడి రాలిపోలేదు - చీకట్లని బద్దలుకొట్టి ప్రజ్వలమై ప్రకాశించింది. అతని అదృష్టంగా అతని అందాన్ని తీర్చిదిద్దింది విధాత. నీకు మదన వరసకి అక్క అవుతుందని తెల్సుకున్నాను. నీవు సహృదయత కలదానివి. వాళ్ళిద్దరి చనువునూ నీవు మరోదృక్పథంలో చూడలేకపోయావు. ఇదే అలుసుగా తీసుకుని - విశ్వం హైద్రాబాద్‌లో తన వాంఛల్ని మదనతో పూర్తిగా తీర్చు కున్నాడు. అది అలావుంచు :

దాంతర్వాత నీకు నేను పరిచయమయ్యాను. అది విశ్వం ద్వారానే అనుకోండి. ఇలా కొంతకాలం గడిచాక నన్ను ప్రేమించానన్నాడు. 'మనిద్దరం - కళారాధకులుగా జీవితాన్ని వెళ్ళదీద్దాం. మన బ్రతుకుదాటలో ఆనందపు నందనవనాల్ని వెన్నెల ఎరువువేసి పండిద్దాం' అన్నాడు. నేనూ ఆడదాన్నే, యుగయుగాల్నించీ ఆడదాన్ని తియ్యని మాటల్తో మోసగించే, నైజంలో నేనూ చిక్కుపడ్డాను.

ప్రస్తుతం ఇప్పుడు కన్నడసుందరి. మొన్నటివరకూ,

బాల. ఇదీ విశ్వం మద్రాసు చరిత్ర. అతన్ని నీకు దూరం చెయ్యాలనే దురుద్దేశం నాకు ఏ కోశానాలేదు. నీ సోదరి లాంటి హితాహితాభిలాషి — రేణుక.

వసంత హృదయం బద్దలైంది. శరాఘాతం తిన్న లేడి పిల్లవలె, కిందపడి విలవిలా తన్నుకుని ఏడ్చింది. ‘భగవాన్! ఎంత చిత్రమైన పరీక్షయిది. విశ్వం యింత దుర్మార్గుడా?— ఇంత నీతిహీనుడా?— తనని మంచిచాడు. మదన కూడా, యిలా చేసిందా?— అందుకే ఒక్క విశ్వాన్నే హైదరాబాద్ రమ్మని బలవంతపెట్టింది. తను ఒత్తి అమాయకురాలు. నిజమని నమ్మింది. విశ్వం చాలాకాలం తను వెళ్లేవరకూ హైదరాబాద్ నుంచి రాలేదు. ప్రభూ! ఎంత మాయా వినోదివి నువ్వు?—ఎందుకిలా జీవితంతో చదరంగ మాడ్చు న్నావ్?—

రేణుకని తను అపార్థం చేసుకున్నది. రేణుక చాలా మంచిది తన జీవితాన్ని అగాధంపాలు కాకుండా కొంత నిష్క్రూతి కలిగే మార్గాన్ని చూపించింది. అవును, రేణుక చాలా ఉత్తమురాలు. రేణుక మనస్సు నిర్మలమైనది— ఇది వసంత భావన తర్వాత: సుందరి. ప్రస్తుతం యీవిడ విశ్వం గారి ప్రియురాలు. అందుకే తనని, విశ్వాన్ని ఎంతో ప్రేమ వున్నట్టు ఆహ్వానించింది. అంతా కపటం. అసలు విశ్వం లోనే—మానసిక బలహీనత వున్నది. ఆడదాన్ని విలాస వస్తువుగా భావించే యితను ఏనాటికైనా అధోగతి పాలవక మానడు.

ఆడవాళ్ళ మనస్సు ఎంత చంచలమైందో, దానికి

ప్రతిబింబంగా వసంత నిలుస్తుంది. మనస్సును విరగదీయడం, మానవ మనస్సులో అంతఃకలహాల్ని రేపడం ఆడదాని ఆతర్యం. విశ్వంమీద మనస్సులో ద్వేషాన్ని రగుల్తోంది. తనని నమ్మించాడు. నయవంచన చేశాడు. తనశీలాన్ని, అందాన్ని అతనికి సమర్పించింది. ఇదేనా అతను చేయవలసింది!

తను ఆదరించకపోతే, విశ్వంగతి ఏమైవుండేది! అతనికి ఎక్కడా స్థానం లభించేదికాదు. జీవితాన్ని పూర్తిగా నాశనం చేసుకునేవాడు. ఇంతగా ఆదరించినందుకు, ఘనంగా ప్రేమించి నందుకు, యిదేనా యివ్వగలిగిన బహుమానం. తనకి అన్యాయం చెయ్యడమే తన జీవిత లక్ష్యమా?—

రేణుక యింట్లో, ఒక్కరే తనగదిలో కూర్చుని ఆలోచిస్తోంది. తన పుత్రుల వసంతలో చాలా మార్పును తేవచ్చు. సగంవరకూ తన ప్రేమ పరాజయాన్ని వసంత అంగీకరించదా? ఇలా పరిపరివిధాల రేణుక ఆలోచనలు దొర్లిపోతున్నాయి—ఇంతలోకే ఫోన్ వచ్చిందని వాళ్ళ పెద్దన్నయ్య పిలిచి హడావుడిగా ఏదో పనివున్నట్లు వెళ్ళిపోయాడు—

ఫోన్లో వసంత నూట్లాడుతోంది వసంత చెప్ప సాగింది. అంతావిన్న తర్వాత, రేణుక ముఖం వికసించింది. తాను వేసిన మందు యింత త్వరలో, యింత బాగా పని చేస్తుందనుకోలేదు. విద్వేషాన్ని వసంత హృదయాన్ని కాల్చి నుసిచేసిందది. విశ్వాన్ని దూరం చేసుకోడానికైనా ఆమె సిద్ధంగా వుంది. ఆ స్థానాన్ని తాను ఆక్రమించుకోవాలి. అందుకే ఆమె హృదయం ఆనందంతో పొంగులెత్తింది.

విశ్వం రాత్రి పదింటికి—కార్లో యింటికిచ్చాడు. ఆ కారులో సుందరి ఒక్కరే వుంది. ఆ మొగుడు అన్న పదార్థం ఎక్కడన్నా తప్పుకుని వుండవచ్చు ఇద్దరూ నవ్వుతూ మేడమెట్లు ఎక్కుతున్నారు. సుందరి చాలా అందంగా మాట్లాడగలదు హాస్యరసపూరితమైన సంభాషణలు ప్రయోగించడంలో ఆమె సిద్ధహస్తురాలు. అంతకు ముందే అన్న ఏదో ఒక మాటకి—వాళ్ళిద్దరూ నవ్వుకుంటూ వస్తున్నారు.

విశ్వం ఉద్దేశ్యం, సుందరిని వసంతకి పరిచయం చేయడం అన్నది సుందరిలాంటి సరదా మనుషులు చాలా తక్కువమంది వుంటారు లోకంలో. వీళ్లు తప్పులు చేయనక్కర్లేదు. వాళ్ళ విశాలమైన మనస్సే వాళ్ళకి శత్రువులాగా నిలబడి, ఎదురుతిరిగి పోట్లాడుతోంది.

ఈ చనువు బహిరంగంగా, ఏ పాపాన్నీ చేయక పోయినా, పెద్ద సంబంధం వున్నట్లు లోకానికి ప్రచారం చేస్తుంది. ఇది చిత్రమైన కాలనైజం. సహృదయతకి, విశాలత్వానికి చాటులేని పచ్చి బోగపు యిరవయ్యో శతాబ్దం—అక్కా అన్నల సోదరత్వానికి తాటాకులుకట్టే దుష్కాలం—ప్రపంచ పరిస్థితే యిలావుంది.

వసంత ఆనందంతో యిద్దర్నీ విష్ చేయలేదు సరిగదా; గౌరవించనన్నా గౌరవించలేదు. సుందరి హృదయం కొంచెం ఫీలయ్యింది. కాని బోలా మనిషి గనుక సర్దుకు పోయింది. చిన్నబోయిన హృదయంతో వెళ్ళబోయేప్పుడు మాత్రం, “విశ్వంగానూ మీరు యీ మేడలో వుండేకన్నా పెద్ద అరణ్యంలో చిన్న గుడిశె వేసుకునుండిటండి తమం”

అన్నది—విశ్వం కళ్లు కొంచెం చెమర్చాయి. కానీ ఎవరూ చూడకుండా తుడుచుకున్నాడు.

కొన్నిరోజులు పోయాక ఆ యింట్లో స్థానంలేదని తెలుసుకున్నాడు విశ్వం. జానపద చిత్రం పూర్తయినరోజున బొంబాయినుంచి విశ్వానికి ఒక పెద్ద ఫిల్మ్ కంపెనీ నుంచి పిలుపొచ్చింది. విశ్వానికి, అక్కణ్ణించి ఎంత త్వరగా బైట పడితే అంత త్వరగా నిష్క్రమింపాలని లభించవచ్చు. ఇంకా పని రోజుల్లో—యీ మద్రాస్‌ని వదిలి తాను బొంబాయి పోతున్నాడు. తనకి బొంబాయిలో అత్యుత్తమమైన స్థానం లభించక పోవచ్చు కానీ బ్రతగ్గలిన సానానికి మాత్రం నోచుకోగలడు. ఈ విషయాన్ని ఎవరికీ తెలియనివ్వ దల్చుకోలేదు. ఈ విషయం ఒక్క సుందరికి తప్ప యింకెవరికీ తెలీదు. అయినా వసంతకి తను బొంబాయి వెళ్తున్నట్టు తెలియనియ దల్చుకోలేదు.

ఈనాడు విశ్వందగ్గర రెండు లక్షల రూపాయలున్నాయి. ఈ అదృష్టం తనకి లభ్యమవటాని క్కారణం వసంతే—అయితేనేం, తనకి తెలీని, అనివార్య పరిస్థితులవల్ల వసంత తనని నిరాదరణ చేస్తోంది. ఇంతకన్నా తనని కొరడాతో కొట్టినా తను నవ్వుతూ సహించేవాడు.

మరుసటిరోజు విశ్వం సుమిత్రగారింటి కెళ్ళాడు. రంజిత యిప్పుడు నడుస్తో—ముద్దుగా మాట్లాడుతోంది. కన్నబిడ్డని ఒక్కసారన్నా కళ్ళారా కోలేని నిర్భాగ్యురాలు లీల. లీలకోసం వెక్కివెక్కి మంలో ఏడ్చింది—విశ్వం లోపలి విశ్వం.

పాపని ఎత్తుకుని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. “సుమిత్రత్తా,

గా కెందుకనో భయంగా వుంది. ఇక్కణ్ణించి నేను లేకుండా పోయినా యీ బిడ్డని నీ బిడ్డగా చూసుకోగలవా అత్తా” అన్నాడు. సుమిత్ర దీన్ని హాస్యం అనుకుంది హృదయంలో వున్న చీకటి రాత్రిని సుమిత్ర ఎలా గుర్తుపట్టగలదు?—

లీల సౌభాగ్యాన్ని అనుభవించడానికి వీలేదు. ఇది విధాత ఏనాడో విధించిన శిక్ష. ఒకరాత్రి లీల చచ్చిపోయింది. దాని క్కారణం ఇందు, అనే సాహసం ఎవరికీలేదు. ఎంచేతనంటే ఆప్యాయతకింద కాలకూటవిషం వుందని, ద్రాక్షలో కలిసిన విషం, లీల ప్రాణాన్ని తీసేముందు నిరూపించింది.

శని విరగడైనందుకు హాయిగా ఫీలయ్యింది ఇందు. లీల ఎందుకు చచ్చిపోయిందీ ఒక్కదాసీకితప్ప మరెవ్వరికీ తెలీదు. చావబోయేముందు చినరాజావారు దగ్గరేవున్నారు. ఆయన కళ్ళల్లోంచి కారే కన్నీటిని లీల తుడిచింది చావబోయేముందు చిరునవ్వు నవ్వి, భర్త కన్నీళ్ళు తుడిచి “చచ్చింతర్వాత ఒక్కసారే ఏడుద్దురుగాని - ఇప్పుడు నవ్వండి” అంది. ఆమె ప్రాణ విహంగం రెపరెప కొట్టుకుని ఆగిపోయింది. కానీ ఆముఖంలో చిరునవ్వు అలానేవుంది. తర్వాత, ఒకరాత్రి ఇందునూ, జమీందారీని వదిలి, పిస్తా లుతో కాల్పుకుని చినజమీందారూ, ఆలోకానికే ప్రయాణంకట్టారు.

లీల చచ్చిపోయినరోజున, ఎలా హృదయాన్ని బాధ కొట్టుకుని, పెదరాణి ఏడ్చిందో - ఇవ్వాలా అంతే ఏదీ నల్లపూసలు తెంచుకుని, తెల్లముసుగేసుకు పల్లకీఎక్కి పుట్టింటికి పోతున్నప్పుడుగానీ—ఇందుకు

తప్పిదం తెలిసిరా లేదు. అప్పటికే అంతా చేయిజారి పోయింది. ఆమె కన్నీటిబొట్లు రెండు సుచేలాదేవి పాదాల మీద పడినాయి. వంగి దణ్ణం పెడ్తోన్నప్పుడు. అందులో “క్షమించు-పాపాత్మురాలి” — అనే అర్థంవుంది.

*

*

*

ఒక రాత్రి విశ్వం వెళ్ళటానికి సిద్ధపడ్డాన్నాడు. తన వుంగరాన్ని తీసి, డ్రాయర్ డెస్క్ లో పెట్టబోతున్నాడు. కాయితాలకింద చూస్తున్నాడు. ఒక తెల్ల కాగితం మీద ‘వెళ్లి పోతున్నాను’ - అని రాద్దామని. అక్కడే తన జీవితాన్ని నాశనంచేసిన రేణుక ఉత్తమంవుంది. దాన్ని చదివి స్థంభించి పోయాడు. వసంత ఈ పదిరోజుల్లోనే చాలా చిక్కిపోయింది. శుభ్ర లోతుకుపోయినయ్యి—విశ్వం కన్నీళ్ళు తుడుచు న్నాడు.

మద్రాస్—.

నసంతా!!

ప్రియమైన అని సంబోధించాలనివుంది, కానీ నేను నీకి అర్హుణ్ణికాదు. రేణుక రాసిన వుత్తరం చదివాను. కానీ నీకు దూరమయ్యాక కానీ నావిలువ నీకు తెలిసిరాదు. మీతో సుఖాన్ని అనుభవించలేని నీదగ్గర వుండే గాకు లేదు. శైలవు—కానీ, ఒక్క విషయం—సదా న్ని, సాభాగ్యాన్నీ ఆశిస్తున్నాను. నీ అక్క నీ, రేణుకనిగానీ, నేనెన్నడూ ప్రేమించలేదు. ఇంతో నా, నీ జీవితాల్ని శాంతికి దూరంచేశావ్. కుంకుమ, నీ ప్రేమ చిరకాలం మన్నాలనే హరి

భాగ్యుడు విశ్వం—నన్ను మర్చిపో. ఒకనాడు ఎ
వచ్చానో, ఈనాడూ అలాగే పోతున్నాను. కానీ, నాకు
శాంతిలేదు. ఆదరంతో ఆహ్వానించావ్, అనాదరంతో
తిరస్కరించావ్—ఇంతకన్నా నాకు యింక విధించగల్గిన
శిక్ష ఏముంది? శైలవు,

—వి శ్వం.

విశ్వం, వసంత తలదగ్గర వుత్తరాన్ని పెట్టి వెనక్కి
తిరిగాడు. వసంత అలానే పాలిపోయినముఖంతో నిద్రిస్తోంది
ముంగురుల్ని నిమిరి నుదురుమీద ముద్దెట్టుకున్నాడు. అశాంతి
కరమైన దీర్ఘనిశ్వాసం వెలువడింది. ప్రసాదర వుగారి పాదా
లకి దణ్ణం పెట్టాడు. కన్నీళ్ళు యిక ఆగలేదు. గబగబా అడు
గులు వేసుకుంటూ దిగివచ్చాడు, ఇక అంతే—కారు స్టార్ట్
య్యింది.

తెల్లవారింది. విశ్వంలేడు—ఉత్తరాన్ని చదివింది
వసంత—విరగదీసుకుని పడిపోయింది. అప్పుడే బెజవాడ
దాటింది గ్రాండ్ బ్రంక్ ఎక్స్ప్రెస్!

ఎందుకిలా జరిగింది?—ఈప్రశ్నకు అర్థంలేదు. అనూ
చానంగా యీ కాలవాహిని ప్రవహిస్తోంది, నవ్వుతూ
ఏడుస్తూ, త్రెళ్ళుతూ, త్రుళ్ళుతూ.

‘పాపం!! నిర్భాగ్యుడు’ అని కన్నీళ్ళు తుడుచుకు
నుందరి—

చీకటి తెరలు అప్పుడే ఆకాశంనుంచి భూమికి
దొన్నాయి

— సమాప్తం —

మహానుభావుని
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPA/06B/172
పుస్తకం పేరు	శివరాత్రి
తారీఖు	25/10/24
ముందు లెక్క	NO
వెనుక లెక్క	NO
మొత్తం పేజీలు	185
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Here
పేజీలు విడదీసినది	Here
స్కాన్ చేసినది	Here
పరీక్ష చేసినది	lakshmi
పేజీలు పరిశీలించినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడినది	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	Good